

nederlandsdagblad

JAARGANG 72 NR. 19.094 WWW.ND.NL REDACTIE@ND.NL 0342 411 711

CHRISTELIJK BETROKKEN



Huwelijk als gevangenis 4



Hoopvol kerk zijn 7

ZEVEN
Vriendelijke drammer 3

advertentie

Wereld Ouders

Geef
kinderen
als Ryme
een kans

www.wereldouders.nl

NL

ANNEKE STOFFELEN EN SANDER VAN WALSUM / vk nd.nl/nederland

Afhandeling van asielprocedures door IND stokt

► RIJSWIJK

De afhandeling van asielprocedures stokt door logistieke problemen. Terwijl tienduizenden mensen in de opvang met smart wachten op hun IND-interviews, worden bij het aanmeldcentrum in Ter Apel te weinig asielzoekers aangeleverd.

De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) heeft daarom afgelopen weken uitzendkrachten, tolken en asieladvocaten naar huis moeten sturen. Onlangs schreef staatssecretaris Dijkhoff (Justitie) in een brief aan alle wachtende asielzoekers dat het door drukte waarschijnlijk een halfjaar duurt voor zij aan de beurt zijn bij de IND. Maar naar nu blijkt wordt de beschikbare capaciteit bij de IND niet volledig benut.

Het gaat mis bij het aanleveren van asielzoekers bij de aanmeldcentra. Er worden minder mensen gebracht dan er geholpen kunnen worden op een dag. Het gevolg is volgens IND-hoofddirecteur Rob van Lint soms 'dat IND-medewerkers even niets om handen hebben', zegt hij vandaag in de Volkskrant.

overvol

Volgens Van Lint is het probleem een gevolg van de overvolle opvanglocaties, verspreid over het hele land. 'Normaal kwamen asielzoekers aan in Ter Apel, en werden van daaruit verspreid over asielzoekerscentra dicht bij de plaats waar ze door de IND werden gehoord. Nu kan het voorkomen dat een asielzoeker ergens in Noord-Holland is ondergebracht. Dan is het

natuurlijk wel onhandig om vervolgens in Zevenaar de interviews te moeten doen.'

Er wordt volgens de IND hard gewerkt aan een oplossing.

Het logistieke proces om asielzoekers van hun opvanglocatie de procedure in te leiden is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de IND en het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA).

ingewikkeld

Het COA regelt het busvervoer tussen de opvang en de interviewlocaties van de IND. Een woordvoerder van het COA was vrijdag niet beschikbaar voor telefonische uitleg, maar laat per sms weten dat het 'een ingewikkeld logistiek proces is' en dat 'als er een bus in de file staat, pech krijgt of te laat vertrekt, dit al consequenties heeft voor de planning'.

Normaliter werkt de IND op basis van het 'first in, first out'-principe: wie het eerst in Nederland is gearriveerd, is ook het eerst aan de beurt in de asielprocedure. Door de logistieke chaos wordt dat uitgangspunt nu soms losgelaten, wat bij asielzoekers onderling weleens tot onduidelijkheid leidt. Zij zien mensen die twee maanden later in Nederland kwamen soms eerder aan de beurt zijn bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst.

'We doen dat niet omdat we dat leuk vinden', zegt Van Lint, 'maar omdat we elke dag zo veel mogelijk mensen willen horen. Dan moet je op de koop toe nemen dat iemand later aan de beurt is dan eigenlijk zou moeten.' <



AP nd.nl/buitenland BEELD AP / AMR NABIL



Aanslag in Cairo

Bij een aanslag met een molotovcocktail op een restaurant-annex-nachtclub in de Egyptische hoofdstad Caïro zijn vrijdag zestien doden en zeker zes gewonden gevallen. Het projectiel veroorzaakte een felle brand, die het etablissement El Sayad zwaar beschadigde. De dodelijke slachtoffers, elf mannen en vijf vrouwen, zijn waarschijnlijk gestikt in de dikke rook of verbrand. Het restaurant was gevestigd in een voormalige ondergrondse garage die maar één smalle uitgang had. Toen de brand uitbrak, zaten de aanwezigen in de val. De vlammen grepen zo snel om zich heen dat hulp van buitenaf ook niet mogelijk was. Onder de doden zijn elf personeelsleden van El Sayad, dat in de wijk Agouza ligt.

De autoriteiten hebben een onderzoek ingesteld naar de aanslag. Het Egyptische ministerie van Binnenlandse Zaken weersprekt dat er sprake was van een terroristische aanslag. Het zou gaan om een wraakoefening van een voormalige werknemer van het restaurant, die onlangs was ontslagen.

De politie is op zoek naar zes mannen. Aan twee van hen was de avond tevoren de toegang tot het restaurant geweigerd. Zij zouden er na het werpen van de molotovcocktail op drie motorfietsen vandoor zijn gegaan. <

WILLEKE

nd.nl/cartoons



advertentie



Van Dam, Van Dam & Verkade BV
beleggingen in onroerende zaken
uw vermogen verdient

• veiligheid • flexibiliteit • vast rendement van 5%

Herengracht 74, 1015 BR Amsterdam, www.vandamvandamverkade.com



Iedereen moet mooi, succesvol en ad rem zijn COMMENTAAR OP 3

PRIJS € 1,75 ZATERDAG € 3,00



9 771570 797010

NL MINI-INTERVIEW

MARINDE VAN DER BREGGEN nd.nl/nederland BEELD ANP / MARTIJN BEEKMAN

'STOP BEZUINIGINGEN OP GEESTELIJKE VERZORGING'

In de gezondheidszorg moet de aandacht voor levensvragen vanzelfsprekend worden. Dat zegt Boris van der Ham, voorzitter van het Humanistisch Verbond. Uit onderzoek van de organisatie blijkt dat de helft van de humanistische geestelijke begeleiders in de ouderenzorg door bezuinigingen fors minder contacturen heeft.

► AMSTERDAM

■ **Wat is precies het probleem?** 'Wij zien dat door bezuinigingen in de gezondheidszorg er in zorginstellingen steeds meer wordt beknipt op geestelijke begeleiding. Instellingen zijn wettelijk verplicht geestelijke zorg aan te bieden, maar ze mogen zelf bepalen hoe ze dat invullen. In veel instellingen is dat aanbod heel passief, en dat vinden wij als Humanistisch Verbond jammer.'

■ **Waarom?**

'Om goede geestelijke zorg te kunnen aanbieden, is een vertrouwensband nodig. Het kost tijd om die op te bouwen. We moeten ervoor zorgen dat naast medische zorg ook deze zorg voor iedereen, ongeacht levensbeschouwing of religie, beschikbaar is, als dat gewenst is. Daar moet je niet om hoeven zeuren. Maar die wens wordt pas duidelijk als de zorg wordt aangeboden en iemand er makkelijk over kan beschikken.'



Boris van der Ham

■ **Staatssecretaris Van Rijn (Volksgezondheid) zegt dat die zorg moet worden aangevraagd via de gemeente, huisarts of verzekering. Waarom is dat niet genoeg volgens u?**

'Dat is een papieren werkelijkheid. Door alle problemen in de zorg te medicaliseren, is er geen oog meer voor het geestelijke en dat vinden wij een kwalijke zaak. Dan heb ik het niet alleen over palliatieve zorg, maar ook over mensen die zeggen: ik ben wel oud, maar ik ga nog lang niet dood. Zij hebben wel levensvragen en behoefte aan aandacht. Dat kan met een dominee, pastoor, seculiere of humanistische begeleider, maar zorg ervoor dat die zorg er is. Als je met eenzaamheid zit, zoals 900.000 65-plussers in Nederland, of worstelt met het terugkijken op je leven, het misen van een echtgenoot of familie, is die hulpvraag veel minder duidelijk. Deze mensen zijn gebaat bij aandacht, en daarvoor moet je aanwezig zijn, rondlopen en zorg actief aanbieden.'

■ **Waarom is dat actieve aanbod zo belangrijk?**

'Als de zorg op aanvraag is, wordt die pas geleverd als je erom vraagt. Maar als je in een verzorgingshuis zit en je denkt: ik voel me te veel, of het zal allemaal wel aan mij liggen, ga je niet gauw om hulp vragen. Er is immers geen medische aanleiding voor. Die hulp moet dus actief worden aangeboden. Daarbij: steeds meer ouderen blijven langer op zichzelf wonen, daar valt die zorg helemaal weg.'

■ **Moeten die mensen dan ook maar naar een verzorgingshuis?**

'Dat is natuurlijk niet de oplossing. Wel zouden we bijvoorbeeld eens wat vaker mensen kunnen opbellen om te vragen: Vindt u het leuk als ik langskom? Misschien hebben ze daar geen behoefte aan, maar als je het aanbiedt, zeggen mensen soms ineens: Leuk, kom maar langs. Om maar af te wachten totdat iemand aan de bel trekt, is wel heel inactief. Die kruideniersmentaliteit, daar moeten we vanaf.'

NL

GERARD BEVERDAM nd.nl/politiek BEELD ANP / ROBIN VAN LONKHUIJZEN

'Vijf miljard van kabinet levert te weinig op'

... De ChristenUnie-fractie in de Eerste Kamer heeft meer bezwaren tegen het nieuwe Belastingplan, dan alleen de groeiende kloof tussen een- en tweeverdieners.

... De senatoren vinden dat te ondoordacht met miljarden wordt gestrooid.

► DEN HAAG

ChristenUnie-senator Peter Ester houdt van hoffelijkheid in het contact met het kabinet. Deze week verstuurd hij – net als andere fracties – zijn vragen over het Belastingplan. 'Hoe ons eindoordeel uitvalt, hangt van het kabinet af', klinkt het daarom formeel. Het kabinet moet nu eerst met antwoorden komen, en op 14 en 15 december debatteert de Eerste Kamer met staatssecretaris Eric Wiebes (Financiën).

Uit Esters schriftelijke vragen komen intussen meer bezwaren tegen het Belastingplan naar voren, dan alleen de kloof tussen een- en tweeverdieners. Hij vindt ook het effect van de vijf miljard euro lastenverlichting mager. 'Ik ben niet onder de indruk van de 35.000 extra banen die ons worden voorgespiegeld', licht Ester toe. 'Zijn dat echte banen? Ik betwijfel het. Het kabinet rekent met arbeidsaanbodmodellen. Maar het is echt niet zo dat door de kassa te laten rinkelen, er bij werkgevers ineens 35.000 nieuwe banen ontstaan. Ik vraag dus: hoe "hard" zijn die banen? Misschien heeft het kabinet er een goed antwoord op. Misschien ook niet.'

U wilt door het kabinet overtuigd worden?

'Het kabinet zal met een stevig antwoord moeten komen. Daarna zullen we onze afweging maken. Een belangrijke taak van de Eerste Kamer is te kijken naar de proportionaliteit. Ofwel: staat de opbrengst van de lastenverlichting in verhouding tot de kosten? Er komt geen grootschalige belastingherziening. Dat is iets wat wij zeer betreuren. Toch wordt er vijf miljard euro uitgegeven. Dat geld ligt niet ergens op een stoffige plank, maar wordt gewoon geleend via extra staatsschuld. Daar zijn wij heel kritisch over.'



Eerste Kamerlid Peter Ester: 'Ik ben niet onder de indruk van de 35.000 extra banen die ons worden voorgespiegeld.'

Hoe zwaar tilt u aan het verkleinen van de fiscale kloof tussen een- en tweeverdieners, wat voor uw partijgenoten in de Tweede Kamer een belangrijk punt was?

'Dat weegt ook voor ons zwaar. Ik heb bij de Financiële Beschouwingen in de Eerste Kamer gezegd dat dit geen biblebelt-issue is, en dat elke partij zich daarover kwaad zou moeten maken. Maar we kijken ook naar andere punten: wordt er werk gemaakt van vergroening? De zorg voor de schepping moet ons aan het hart gaan. Verder kijken we hoe het Belastingplan uitpakt voor verschillende groepen, met name chronisch zieken en gehandicapten.'

Gelet op de stemverhoudingen in de Tweede Kamer, is er onvoldoende steun voor het Belastingplan in de

Eerste Kamer. Zijn er gesprekken achter de schermen?

'Er wordt informatie uitgewisseld, ook tussen partijen onderling. Maar onze beslissing hangt af van de antwoorden van het kabinet. Er wordt wel beweerd dat het kabinet nu druk in gesprek zou zijn met ons. Die bewering is echter te kort door de bocht.'

Intussen zijn de regeringspartijen PvdA en VVD een campagne begonnen: 'Wat loop je mis als de oppositie tegen stemt?'

'Dat is curieus en onacceptabel. Het is bijna politieke chantage. Als ik in feite alleen vóór mag stemmen, dan kunnen we de Eerste Kamer wel afschaffen. Juist de behandeling van het Belastingplan laat zien hoe belangrijk de senaat is.' <

NL

LINDA STELMA nd.nl/nederland

'Geboorte levenloos kind niet ontkend'

► DEN HAAG

Het is niet de bedoeling van het Burgerlijk Wetboek om de geboorte van een levenloos kind te ontkennen.

Dat schrijft minister Ronald Plasterk op vragen over de wettelijke formulering dat een levenloos geboren kind wordt 'geacht nooit te hebben bestaan'. Mensen hebben het daar soms moeilijk mee, blijkt uit vragen van de PvdA en ook uit een petitie. De bepaling is volgens de minister alleen opgenomen om problemen op het terrein van het erfrecht te voorkomen. Een levenloos geboren kind kan wat dat betreft geen rechten of plich-

ten hebben of overdragen aan andere personen.

Plasterk heeft 'alle begrip voor het intense verdriet van ouders' en begrijpt hun behoefte aan een officiële erkenning van het feit dat hun kind ter wereld is gekomen. Maar daarin is voorzien. 'Om die reden wordt een speciale akte van de burgerlijke stand opgemaakt, waarin op verzoek van de ouders de geslachtsnaam en de voornaam of voornamen van het kind worden vermeld.'

In september startte Mandy Rutten uit Amersfoort met nog twee moeders de petitie 'Ik wil ook in het BRP!' op www.petitie24.nl, om levenloos

geboren kinderen in het BRP (Basis Registratie Personen) te krijgen. Rutten zontje Clavo overleed toen hij nog in de buik zat, nu een jaar geleden. In het gemeentehuis kwamen zij en haar partner erachter dat er geen geboortakte werd opgemaakt.

oneerlijk

In de petitie wijzen de moeders erop dat een levenloos geboren kind zeker wel heeft 'bestaan, geleefd en een band opgebouwd met zijn/haar ouders, broer en/of zus, en hun naasten'. Zij vinden het 'onbegrijpelijk' en 'oneerlijk' dat er alleen een 'akte van een levenloos geboren kind' wordt opge-

maakt en geen geboortakte en dat er dus geen registratie in het BRP plaatsvindt.

Ook het feit dat in het burgerlijk wetboek staat dat levenloos geboren kindjes geacht worden nooit te hebben bestaan, is een pijnlijk punt voor de initiatiefnemers. 'Een kind in de baarmoeder heeft al een persoonlijkheid, is een persoon.' Zij willen dan ook dat deze term wordt aangepast in het Burgerlijk Wetboek. 'Dat deze aanpassing noodzakelijk is, vinden wij vanzelfsprekend. Deze aanpassing zal er voor zorgen dat levenloos geboren kindjes worden erkend en ook het recht hebben op een bestaan.' <

NL

REDACTIE ND

Banen in thuiszorg beter beschermd

► DEN HAAG

Banen in de thuiszorg worden voortaan beter beschermd. Dat staat in een akkoord dat de zorgvakbonden vrijdag hebben bereikt met staatssecretaris Martin van Rijn (Volksgezondheid) over de thuiszorg. Het akkoord zet in op 'reguliere banen in loondienst, tegen fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden'. Er komen nieuwe functies voor ondersteuning van mensen thuis waarbij huishoudelijke hulp bijvoorbeeld wordt gecombineerd met vormen van begeleiding en persoonlijke verzorging. De minister schuift met geld zodat er komend jaar 200 miljoen euro beschikbaar komt. <

RENÉ FRANSEN nd.nl/wetenschap

GEZONDER DOOR KLEINERE PORTIES

► CAMBRIDGE

De hoeveelheid calorieën die mensen dagelijks binnenkrijgen, kan met ongeveer 20 procent dalen wanneer winkels en restaurants de porties waarin ze voedingsmiddelen verkopen, verkleinen. Het verkleinen van porties is dus een goede manier om overgewicht tegen te gaan. Dat blijkt uit een overzicht van onderzoek dat is gedaan naar de relatie tussen de grootte van porties en de hoeveelheid energie die mensen binnenkrijgen. Britse onderzoekers becijferden dat kleinere porties in het Verenigd Koninkrijk een vermindering van calorie-inname zouden opleveren van tussen de 12 en 16 procent, en in de Verenigde Staten van maar liefst 22 tot 29 procent.

De onderzoekers doen in het tijdschrift *British Medical Journal* een aantal aanbevelingen om porties in te beperken. Naast het verkleinen van de standaardhoe-

veelheid van energierijke producten als patat of taart, stellen zij ook voor de prijs van grote verpakkingen aan te pakken. Die is nu vaak verhoudingsgewijs laag. Ook zouden winkels de grotere porties niet prominent moeten aanbieden. Een andere ingreep is het servies in restaurants verkleinen. Zij stellen voor servies en glaswerk, en daarmee de porties, terug te brengen naar de omvang van de jaren vijftig. Voor sommige producten met veel energie zou dat de hoeveelheid calorieën halveren.

Ingrepen in de commerciële sector, zoals winkels en restaurants, zullen lastiger zijn dan het verkleinen van porties in publieke instellingen als scholen, ziekenhuizen en gevangenissen. Verkleinen van de porties komt volgens de onderzoekers de gezondheid van de bevolking ten goede.

NL

AALDERT VAN SOEST nd.nl/nederland BEELD ANP / VALERIE KUYPERS

Nederland geeft veel uit aan opnames psychiatrie



In de psychiatrie in Nederland is van oudsher meer dan elders gekozen voor opvang in instellingen.

► DEN HAAG

Nederland geeft, vergeleken met andere landen, veel geld uit aan opnames van mensen met psychiatrische stoornissen, verstandelijke handicaps en dementie.

Dat blijkt uit cijfers van de OESO, het samenwerkingsverband van rijke industrielanden, die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) vrijdag publiceerde. In ziekenhuizen en ggz-instellingen is bijna een kwart van de uitgaven toe te schrijven aan psychische en gedragsstoornissen. Dat is ruim twee keer zo veel als gemiddeld in OESO-landen. In de categorie 'psychische en gedragsstoornissen' zitten volgens de OESO-definitie ook mensen met dementie of een verstandelijke handicap.

Een mogelijke verklaring voor de hoge uitgaven is dat de geestelijke gezondheidszorg in Nederland laagdrempelig is, zegt Chantal Melsers van het CBS.

Aart Schene, hoogleraar psychiatrie aan de Radboud Universiteit Nijmegen, vindt niet dat het uitgavenpatroon in de psychiatrie te hoog is. 'De zorg voor ernstig gestoorde mensen is in Nederland goed geregeld', zegt hij.

'Ik heb vergelijkend onderzoek gedaan naar de omgang met patiënten met schizofrenie in Nederland en Spanje. In Spanje bleven zij vaker thuis. Dat is inderdaad goedkoop, maar het is ook een dramatische belasting voor die families. Die draaiden bovendien zelf op voor hoge kosten.' In Nederland is van oudsher meer dan elders gekozen voor opvang in instellingen. Er zijn hier in de psychiatrie 19.000 bedden in een 'ziekenhuisachtige setting', somt Schene op, en 18.000 in beschermde woonvormen. Het aantal in die laatste categorie is het afgelopen decennium verdriedubbeld. 'Dat zijn keuzes die geld kosten', zegt de hoogleraar. 'Maar je kunt het ook zien als vorm van beschaving dat je de last niet neerlegt bij de families.'

effectiever

Jim van Os, hoogleraar psychiatrie aan de Universiteit Maastricht, vindt dat het geld in de psychiatrie effectiever kan worden ingezet. 'Opname in een instelling gaat lang niet altijd gepaard met effectieve zorg. Je kunt beter een ambulante behandeling starten dicht bij de patiënt. Als die even een paar dagen opgenomen moet

worden, zou dat in de wijk moeten kunnen. Zodra het kan, gaat hij dan weer terug.'

De overheid en verzekeraars willen nu 30 procent van de bedden sluiten. Maar Van Os ziet dat in de praktijk misgaan, omdat er geen goede ambulante begeleiding voor in de plaats komt. 'Die patiënten zullen dan uiteindelijk toch weer in een instelling moeten worden opgenomen', vreest hij. 'We kennen die valkuil uit andere landen. In Engeland en Italië zijn in een eerder stadium al veel bedden gesloten. Daar is het niet goed gegaan. Dat dreigt nu ook in Nederland.'

Schene is bang dat bezuinigingen ertoe leiden dat Nederland weer dak- en thuisloze psychiatrische patiënten krijgt, zoals ook in de jaren negentig. 'Destijds is het gelukt hen in een woonvorm te krijgen', zegt hij. 'De minister spreekt nu van "verwarde mensen", waarbij ze de woorden psychiatrisch en patiënt mijdt. Dat is veelzeggend. Gemeenten zijn verantwoordelijk geworden voor de opvang van ernstige psychiatrische patiënten. Of zij goede voorzieningen van de grond krijgen, is de vraag. Ik hoor daar zeer wisselende geluiden over.'



GOEDDOEN MET MILJARDEN

Mark Zuckerberg heeft niet, zoals de rijke jongeman in het evangelie, op straat Jezus ontmoet. Maar hij heeft zijn pasgeboren dochter in de ogen gekeken en stopt bijna alles wat hij bezit, in een fonds dat gaat investeren in armoedebestrijding en andere goede doelen. De oprichter van Facebook is door een toevallig idee dat hij kreeg als student, superrijk geworden. Hij wil zijn fortuin niet besteden aan weelde voor zijn gezin, maar om de wereld mooier te kleuren.

Er zijn meer miljardairs die goed willen doen met hun geld. Soms vanwege zo'n keerpunt in hun leven, soms uit plichtsbesef, soms ook om wat – terugtrekkende, besluiteloze – overheden laten liggen. Wat maken pratende regeringsleiders in Parijs klaar voor het klimaat? Een klein groepje rijken vindt een 'doorbraak' op het gebied van schone energie nodig en steken er geld in. Ook in Nederland zijn families die een deel van hun slappe was besteden aan ziektebestrijding, welzijn of cultureel erfgoed. Alleen doen 'wij' dat meestal in stilte.

Het fortuin van het Chan-Zuckerberg Initiatief (mevrouw Zuckerberg heet Priscilla Chan) is goed voor ruim 4,1 miljard – zes euro voor elke wereldburger. Waar het geld naartoe zal gaan, blijft nog wat vaag.

Ze hebben het over basisgezondheidszorg voor iedereen, het uitbannen van armoede en honger, vrede, gelijkheid voor vrouwen, kinderen, minderheden en migranten. Maar ook over 'honderd keer zoveel kunnen leren en beleven als vandaag'. Wil je dát? En iedereen op internet is een mooi doel, kan levensreddend zijn zelfs, maar altijd 'toegang tot elk idee, ieder mens, iedere kans'? Dit is wel erg het wereldbeeld van de computernerd Zuckerberg zelf. Die andere ICT-pioniers, Bill en Melinda Gates, zie je concreter bezig met de nood van de wereld. Ze bestrijden malaria en polio en investeren in schoon water en onderwijs. Daar is kritiek op. Als Bill Gates met veel geld naar Afrika komt, gaan artsen liever voor hem werken dan in de basisgezondheidszorg. De rol van de overheid blijft dus belangrijk, ook als rijke weldoeners gaten dichtlopen.

Als die lange brief echt voor de vijf dagen oude Max is, ontbreekt er ook nog een alinea. 'Lieve Max, pappa is rijk geworden van sociale media. Het is leuk dat die er zijn, maar ze hebben ook nadelen. Iedereen moet mooi en succesvol en ad rem zijn, lijkt het wel. Vriendinnen zitten op hun mobiel in plaats van dat ze met elkaar kletsen, en als je niet snel genoeg reageert op hun berichtjes, worden ze boos. Trek je daar niks van aan. Zorg dat sociale media een verlengstuk zijn van wie jij bent, en niet andersom. Weet je, neem voorlopig nog maar geen Facebook-account.'

Wim Houtman



'Als je hulp geeft aan mensen in nood, geef je hun wat van hen is, niet van jezelf.' Gregorius de Grote (540-604), uit *Woestijnvaders*, Mattias Rouw

SCHEIDEN IN NEDERLAND

PETRA NOORDHUIS nd.nl/nederland BEELD DAVID VAN DAM

Religieus huwelijk wordt gevangenis

Het aantal scheidingen in Nederland is in een paar decennia sterk toegenomen. Wat is de invloed daarvan op de levens van mensen en op de Nederlandse samenleving? Vandaag: gevangen in een religieus huwelijk.



► DEN HAAG

De stichting Femmes for Freedom, die opkomt voor vrouwen die gevangen zitten in een religieus huwelijk, krijgt een verjaardagscadeau: vanaf vandaag erkent Nederland geen kindhuwelijken meer die in het buitenland zijn gesloten. Het probleem van huwelijksdwang en huwelijksgevangenschap is veel breder. Shirin Musa, oprichter van de stichting Femmes for Freedom die vandaag precies vier jaar bestaat, vraagt onophoudelijk aandacht voor de ingewikkelde scheidingen van Nederlanders die burgerlijk én islamitisch getrouwd zijn.

Mannen kunnen weigeren een islamitisch huwelijk te beëindigen. De

'Ik heb in mijn jeugd gezien dat vrouwen na tien jaar weer werden teruggeclaimd.'

vrouw zit dan 'gevangen' in het huwelijk. 'De problematiek van de huwelijksgevangenschap wordt vaak als iets religieus of cultureels gezien of als iets wat met sociale druk te maken heeft, maar het probleem zit ook in het recht. Het is de doorwerking van buitenlands recht hier', legt Musa uit.

Een islamitisch huwelijk kan in Nederland worden gesloten. Dat gebeurt vaak in een huiskamer, in aanwezigheid van het stel, de imam en minimaal twee getuigen. 'Het is voor Nederlandse begrippen een informeel huwelijk. Je kunt het vergelijk-

ken met de kerkelijke inzegening', zegt Musa. Een islamitisch huwelijk kun je ook in het buitenland sluiten of op een ambassade in Nederland. Dan gaat het meestal om een formeel huwelijk, want in bijna alle moslimlanden is een religieus huwelijk rechtsgeldig. Er zijn ook westerse landen die religieuze huwelijken erkennen, zoals Spanje. Als een religieus huwelijk in het land waarin je trouwt rechtsgeldig is, kun je dit huwelijk in Nederland laten registreren bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), waarna het in Nederland wordt erkend.

kindhuwelijken

Op deze manier erkende Nederland vanaf de jaren zeventig tot vandaag zelfs kindhuwelijken. 'Als een Somalisch-Nederlands kind in Somalië wordt uitgehuwelijkt en zij weer naar Nederland weet te komen, is zij nog steeds getrouwd. In het debat over kindhuwelijken en gedwongen huwelijken vergeet men vaak de huwelijksgevangenschap van deze meisjes', zegt Musa. Vandaag treedt een nieuwe wet in werking waardoor huwelijken niet meer worden erkend als ze onder dwang zijn afgesloten en een van de partners jonger dan achttien jaar is. De Tweede Kamer stemde in maart 2014 unaniem in met het wetsvoorstel tegen huwelijksdwang. De wet werd vervroegd behandeld, omdat het aantal kindbruiden in Nederland sterk toenam door de instroom van vluchtelingen uit Syrië.

twee keer scheiden

Sommige Nederlanders ontkomen er niet aan religieus te trouwen. Zo moeten Nederlandse vrouwen van Iraanse komaf eerst Iraans trouwen voor ze met hun Nederlandse partner of echtgenoot naar Iran mogen rei-

SHIRIN MUSA

Shirin Musa (38) is geboren in Pakistan. Ze was een baby van zes maanden toen ze in Nederland kwam. Ze kreeg in Nederland te maken met huwelijksgevangenschap, maar wist haar vrijheid voor de Nederlandse rechter te bevechten. Haar Pakistaans-Nederlandse man scheidde van haar, maar weigerde anderhalf jaar na de beëindiging van hun burgerlijk huwelijk een scheiding volgens islamitisch recht.

De rechter oordeelde in 2010 dat haar ex-man moest toestemmen in de beëindiging van het islamitische huwelijk, op straffe van een geldsom. Niet eerder werd een Nederlandse rechter gevraagd uitspraak te doen over een islamitische verbintenis.

'Ik wilde ook religieus scheiden, omdat ik niet wilde dat mijn ouders problemen zouden krijgen als zij in Pakistan op familiebezoek gingen. Dat ze te horen zouden krijgen "daar heb je de ouders van die overspelige vrouw"', zegt Musa terugblikkend. 'Het komt in Pakistan voor dat huizen van overspelige vrouwen of hun familie in brand worden gestoken. Ik wilde die religieuze scheiding ook voor mezelf. Als ik moeder zou worden, dan wil ik niet dat mijn kinderen de kinderen van een overspelige vrouw worden genoemd. Ik zou zelf ook gevaar lopen, want als getrouwde vrouw zou ik niet meer alleen naar Pakistan mogen reizen.'

zen voor een vakantie, familiebezoek, erfenis of om wat te regelen voor onroerend goed in Iran. Het Nederlands burgerlijk huwelijk wordt door Iran namelijk niet erkend en een vrouw mag niet ongetrouwd met een man door Iran reizen. 'Als de Nederlandse man mee wil naar Iran, moet hij zich eerst bekeren tot de islam, anders kan het religieuze huwelijk niet plaatsvinden', vertelt Musa. 'Dit huwelijk wordt gesloten door een imam die is verbonden aan de Iraanse ambassade in Nederland. Je kunt pas trouwen nadat je een geloofsbelijdenis hebt uitgesproken: "ik verklaar

dat er een God is en dat Mohammed zijn profeet is". Dan wordt er geapplaudisseerd en met snoep gegooid, omdat je je hebt bekeerd. Thomas Erdbrink, een Nederlandse journalist die sinds 2002 correspondent is in Iran, is zo getrouwd. De imam die dit huwelijk heeft gesloten, bazuïnt dat trots rond.' Niet-islamitische vrouwen hoeven zich niet eerst te bekeren tot de islam voor ze met een Iraanse man mogen trouwen. 'Dat heeft te maken met de afstammingsregels in de islam. Moslims zeggen dat het geloof wordt doorgegeven via de vader.' Ze noemt

Iran maar als voorbeeld. Alle islamitische landen erkennen geen burgerlijke huwelijken, met uitzondering van Turkije en Tunesië. Hoewel burgerlijke huwelijken ook in Marokko niet worden erkend, hoeft je in dit land geen problemen te verwachten als je er rondreist als 'ongetrouwd' stel. Het Marokkaans familierecht is modern voor een moslimland, net als dat van Turkije, zegt Musa. 'Het zijn verwesterde landen met een sterke vrouwenbeweging en meer welvaart dan andere moslimlanden.' Dat sommige Nederlanders moeten trouwen volgens burgerlijk recht en

NL BLOGS EN BLADEN

AUKE VAN EIJSDEN nd.nl/nederland

CHRISTELIJKE VERDEELDHEID IN ASIELDEBAT

De asielproblematiek laat ook christelijk Nederland niet onberoerd. Op grond van dezelfde Bijbel worden verschillende standpunten ingenomen. Worden teksten verkeerd geïnterpreteerd, of is juist de angst om de Bijbel op de situatie van nu te betrekken niet gefundeerd? Weekblad *Elsevier* gaat op pad in christelijk Nederland. 'Op het evangelie kun je geen staat bouwen', zegt historicus Bart Jan Spruyt. Volgens hem gaan termen als barmhartigheid en herbergzaamheid over persoonlijke ethiek. Arjan Plaisier, scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, stelt dat 'onze basishouding naar vluchtelingen er een van naastenliefde en barmhartigheid moet zijn'. Hij snapt wel dat er grenzen zijn aan wat voor mensen behapbaar is. Universitair docent Bas van Bommel uit in *Elsevier* juist felle kritiek op wat hij de 'onbegrensde naastenliefde' van christelijk Nederland noemt. Als voorbeeld noemt hij de Bijbeltekst over 'de andere wang toekeren'. Volgens Van Bommel zijn we bezig de



volgende generatie met een enorm probleem op te zadelen door de massa-immigratie uit islamitische landen. 'Moet ik dan ook al de wang van mijn dochter gaan toekeren? Dat zou diep immoreel en onchristelijk zijn', zegt hij.

TOEZICHT OP REFERENDUM OEKRAÏNE

Het actiecomité GeenPeil heeft aan de Organisatie voor Vrede en Samenwerking in Europa (OVSE) gevraagd om onafhankelijke waarne-

mers bij het aankomende referendum over het verdrag met Oekraïne. Weblog GeenStijl, een van de initiatiefnemers van GeenPeil, bericht hierover. In een brief aan de OVSE schrijft GeenPeil dat 'wij als organisatoren met voorbeelden kunnen aantonen dat het aankomende referendum wordt gesaboteerd door de Nederlandse regeringspartijen'. Op de website van GeenStijl staan enkele voorbeelden: 'Van kleinigheidjes als VVD-Kamerleden die GeenPeil openlijk voor "Putinvriendjes" uitmaken, tot de opzichtige keuze voor het beperken van financiële middelen door minister Plasterk.' De druppel was het wegstemmen van een motie die meer geld moest vrijmaken voor een normaal verloop van het referendum, schrijft Bart Nijman namens GeenPeil. Het raadgevend referendum, dat op 6 april wordt gehouden, gaat over het associatieverdrag met Oekraïne. GeenPeil is tegen dat verdrag, omdat het miljarden euro's zou kosten en een voorportaal kan zijn van toetreding tot de Europese Unie.

NL

ANP

Celstraf en tbs voor mishandeling NS'er

► HAARLEM

De 27-jarige Swendly R. is vrijdag veroordeeld tot een jaar cel en tbs met dwangverpleging voor de ernstige mishandeling van een NS-hoofdconductor in Hoofddorp, in maart van dit jaar. Ook moet hij de vrouw een schadevergoeding van bijna 26.000 euro betalen. De straf komt overeen met de eis van het Openbaar Ministerie. De opluchting was groot toen het slachtoffer en de circa twintig andere NS-medewerkers die ook aanwezig waren, de uitspraak hoorden. Ze applaudisseerden en reageerden geëmotioneerd. De verdediging had vrijspraak gevraagd. <

als de man een scheiding weigert



Shirin Musa: het probleem van huwelijkse gevangenschap zit in het recht.

religieus recht, betekent dat als ze willen scheiden, ze dat ook twee keer moeten doen. Moslimvrouwen hebben daarbij de medewerking van hun man nodig. 'Problemen ontstaan als het een vechtscheiding wordt. Als een man niet meewerkt, blijft de vrouw religieus getrouwd. Als ze een nieuwe relatie aangaat terwijl ze nog religieus getrouwd is, wordt ze als overspelige vrouw gezien. Ze kan te maken krijgen met uitstoting of eervraak. In veel moslimlanden kunnen overspelige vrouwen worden vervolgd. Iraanse vrouwen die religieus getrouwd zijn, kunnen niet meer

zelfstandig naar Iran reizen, want gehuwde vrouwen mogen er niet zonder toestemming van hun man reizen, ze zijn handelingsonbekwaam. Mannen kunnen weigeren mee te werken, puur om de vrouw dwars te zitten of als chantagemiddel: ze willen er geld voor zien. Ze kunnen het ook doen vanwege lust of status: ze willen verschillende vrouwen hebben. Of uit jaloezie: ze willen hun vrouw niet met een ander zien.' Als een man naar het buitenland is vertrokken of daar al woonde, wordt het regelen van de echtscheiding nog ingewikkelder. Dan moet je daar

naar de rechtbank om je religieus huwelijk te ontbinden. 'De rechters en advocaten kunnen je kaal plukken. Ze weten dat je westers bent, dat je mogelijk geld hebt en dat je van hen afhankelijk bent.' Moslimmannen ondervinden er geen nadeel van om religieus getrouwd te blijven: zij kunnen probleemloos een nieuwe relatie aangaan. Ze mogen er meer dan één vrouw op nahouden. 'Als een vader met een tweede vrouw trouwt, is de eerste een minderwaardige vrouw met minderwaardige kinderen. De moeder lijdt en de kinderen lijden mee. Het is al erg voor

FEMMES FOR FREEDOM

De stichting Femmes for Freedom functioneert als een juridisch adviesbureau. 'We geven gratis advies en begeleiding aan vrouwen die te maken krijgen met huwelijkse gevangenschap of huwelijksdwang', vertelt Musa. Vrouwen kunnen financiële steun krijgen van de stichting. 'We betalen bijvoorbeeld vliegtickets voor vrouwen die in hun

land van herkomst zijn achtergelaten zonder paspoort.' De stichting doet onderzoek, lobbyt bij de politiek, doet aan preventie en voorlichting en doet mee aan maatschappelijk debat. Femmes for Freedom ontvangt geld van particuliere fondsen en de gemeente Den Haag en krijgt projectsubsidies.

kinderen als hun ouders ruzie hebben. Bij huwelijkse gevangenschap wordt de moeder sociaal, cultureel, juridisch, economisch en wellicht ook fysiek mishandeld: ze zit in een afhankelijke en ongelijke positie. Het kan gebeuren dat de vader na jaren te hebben rondgescharreld weer aanbelt bij de eerste vrouw, met de mededeling dat hij seks wil. Ik heb in mijn jeugd gezien dat vrouwen na tien jaar weer werden teruggeclaimd door hun man.'

De overheid moet Nederlanders die de nadelen ondervinden van internationaal huwelijksrecht helpen, vindt Musa. 'Er is wel veel dialoog met Turkije en Marokko, omdat we in Nederland een grote Turkse en Marokkaanse gemeenschap hebben. Maar al die kleinere gemeenschappen die er ook mee te maken hebben, zijn samen evengroot als de Turkse en Marokkaanse gemeenschap. Deze gemeenschappen worden vergeten. Het onderwerp moet internationaal geagendeerd worden.'

Wetgeving veranderen kan tientallen jaren duren, beseft ze. Maar Nederland kan deze vrouwen nu al te hulp schieten. 'Als een vrouw naar het buitenland moet reizen om echtscheiding aan te vragen, laat de ambassade dan meekijken of er sprake is van een eerlijk proces. Of regel dat religieuze huwelijken op de ambassade in Nederland kunnen worden ontbonden.'

Het kan ook helpen vrouwen financiële steun te geven voor hun juridische kosten en reis- en verblijfskosten.' Op grond van internationale mensenrechtenverdragen is het de plicht van Nederland om vrouwen die te maken hebben met huwelijkse gevangenschap te helpen, vindt Musa. 'Wat je jezelf gunt, gun dat ook een ander.' <

ISRAËL EN DE FILIPIJNEN

Ook in Israël en op de Filipijnen bestaat geen burgerlijk huwelijk. In Israël sluit alleen het orthodoxe rabbinaat, de joodse rechtbank, joodse huwelijken. Joden mogen er alleen met joden trouwen, christenen alleen met christenen en moslims alleen met moslims. Wie gemengd wil trouwen, moet naar het buitenland. In Israël en in het jodendom kunnen vrouwen geen echtscheiding aanvragen. Alleen de man kan dat doen voor het rabbinaat. Joodse mannen kunnen een tweede vrouw trouwen. Echtscheiding is voor hen dus niet noodzakelijk. Joodse vrouwen die een relatie aangaan terwijl ze getrouwd zijn, worden niet vervolgd, maar hun kinderen worden 'mamzerien' genoemd, bastaards ofwel kinderen van een overspelige vrouw. 'Volgens het joodse geloof heerst er een vloek op hen, die negen generaties lang op het nageslacht van de 'overspelige' joodse vrouw blijft rusten', vertelt Musa. 'Mamzerien mogen alleen met andere mamzerien trouwen. Door de joden wordt de geboorte van mamzerien als een crisis gezien, want als er te veel van zijn, heb je geen volle joden meer en komt het voortbestaan van het joodse volk in gevaar.'

Op de Filipijnen, een rooms-katholiek land waar alleen rooms-katholieke huwelijken worden gesloten, kun je ook niet scheiden. Alleen rijke mensen kunnen voor veel geld hun huwelijk voor de rechtbank ongeldig laten verklaren.

NL

REDACTIE ND EN VK nd.nl/nederland

Schippers: samen prijs medicijnen drukken

► AMSTERDAM

Minister Schippers roept Europese landen op samen te werken om de prijs van medicijnen te drukken.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat Nederland vaak veel meer betaalt voor nieuwe, dure kankergeneesmiddelen dan andere Europese landen. De verschillen lopen op tot meer dan 50 procent. Door geheimhoudingsbepalingen die farmaceutische bedrijven vaak opleggen aan onderhandelende landen, weten landen vaak niet wat een middel ergens anders kost. 'Dat is toch eigenlijk een heel rare situatie', vindt Schippers.

De minister zegt dat ze niet in haar eentje kan zeggen dat ze de clausules niet meer tekent. 'Want dan hebben we als enige land deze medicijnen niet.'

Het onderzoek naar de prijs van medicijnen vond plaats onder leiding van het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis. Het is vrijdag gepubliceerd in *The Lancet Oncology*.

'Nederland betaalt de hoofdprijs', zegt Carin Uyl-de Groot, hoogleraar Evaluatie van de gezondheidszorg aan de Erasmus Universiteit. Dat kan te maken hebben met een slechte onderhandelingspositie, denkt ze. 'Wij

hebben nooit, zoals sommige andere landen, een drempelwaarde gehanteerd voor de prijs van geneesmiddelen, dus farmaceuten kunnen vragen wat ze willen.' Hoogleraar medische oncologie Kees van der Hoeven (Radboudumc): 'Wij zijn een klein land en kunnen geen vuist maken. En als we al onderhandelen, beginnen we daar vrij laat mee, als een medicijn al op de markt is.'

prijsinformatie

De onderzoekers slaagden er voor het eerst in om van de 21 grootste kankercentra uit 15 landen prijsinformatie

te verkrijgen. De gegevens zijn van groot belang in de discussie over de oplopende kosten van nieuwe kankergeneesmiddelen, een probleem dat in alle Europese landen de zorg onder druk zet. In Nederland is volgend jaar, vergeleken met 2014, 300 miljoen euro meer nodig, boven op de 675 miljoen die nu al aan medicijnen tegen kanker wordt uitgegeven. Ziekenhuizen kunnen dat niet meer betalen, bleek afgelopen zomer uit een rapport van KWF Kankerbestrijding. Volgens farmaceuten hebben hun hoge prijzen te maken met de forse ontwikkelingskosten, maar ze weige-

ren daarover openheid van zaken te geven. De enorme prijsverschillen maken duidelijk dat hoge kortingen mogelijk zijn. Dat geeft ruimte aan de onderhandelingsstafel, denkt Van der Hoeven. 'Als een medicijn 60 procent goedkoper kan, dan heb ik dat graag.' Uyl: 'Dit onderzoek maakt duidelijk dat we Europees moeten gaan inkopen. Samen zijn we sterker.'

De onderzoekers vergeleken de prijs van de negen kankergeneesmiddelen die het meeste zorggeld opslokken. Zij concluderen dat Nederland bij zeven daarvan in de top drie staat van meest betalende landen. <

EU

REDACTIE ND nd.nl/buitenland BEELD AP / LARS KLEMMER



Vijf jaar geen trein

De rivierpolitie en brugexperts inspecteren de Friesenbrücke over de Eems bij het Duitse plaatsje Weener, vlak over de grens bij Nieuweschans. Donderdagavond vernielde een vrachtschip de spoorbrug. De brug moet volledig vervangen worden. Daardoor is er vijf jaar geen treinverkeer mogelijk tussen Groningen en Bremen, aldus RTV Noord. <

NL

ANP nd.nl/politiek

Kabinet wil geen aparte opvang homoseksuelen

► DEN HAAG

Het kabinet is het er niet mee eens om homoseksuele vluchtelingen die in de asielopvang te maken krijgen met geweld of bedreigingen, apart op te vangen.

In Amsterdam gebeurt dat sinds september wel, bleek vrijdag. Het gaat om een 'incidentele oplossing', zei

een woordvoester van de Amsterdamse wethouder Simone Kukenheim (Diversiteit).

Zo'n tien tot twaalf homoseksuele vluchtelingen krijgen nu elders onderdak, omdat de huidige noodopvanglocatie in Zuidoost te 'onoverzichtelijk' is. 'Ze zijn naar eigen zeggen bedreigd en voelden zich niet

veilig. Wij hebben dat signaal heel serieus genomen.'

De zegsvrouw liet verder weten dat in totaal ongeveer vijftien homoseksuelen, lesbiënnes of transgenders (LHBT'ers) volgend jaar terecht kunnen in een eigen vleugel van een voormalig woonzorgcentrum dat dienst gaat doen als noodopvang voor

zo'n 350 vluchtelingen. 'Het voordeel is dat het daar veel overzichtelijker is en de beveiliging beter is te regelen.' Maar zowel premier Mark Rutte als vicepremier Lodewijk Asscher, die over integratie gaat, vindt aparte opvang niet de juiste oplossing. Rutte zei vrijdag dat LHBT'ers in de gewone opvang terecht moeten kunnen. <



ANDRÉ BIJL nd.nl/sport

Kozakken Boys terug in toernooi

► WERKENDAM

Zaterdag-topklasser Kozakken Boys uit Werkendam heeft het kort geding tegen de KNVB gewonnen. Hierdoor hebben de Werkendamers hun plaats teruggekregen in het nationale bekertoernooi.

Voetbalbond KNVB haalde Kozakken Boys na de 1-2 winst op de Haagse voetbalclub HBS uit het toernooi vanwege een administratieve fout. Invalider Madjer Lukoki bleek niet op het wedstrijdformulier voor te komen. In de rust van het bekerduel werd de fout hersteld en de dienstdoende arbiter ondertekende later gewoon het gewijzigde formulier.

HBS ging daarmee niet akkoord en tekende bezwaar aan tegen de gang van zaken. Dat protest werd door de KNVB gehonoreerd: de landskampioen werd wegens verwijtbaar foutief handelen uit het bekertoernooi gezet, en HBS nam de plaats van de Werkendamers in eerste instantie in. Kozakken Boys betoogde via advocaat Keje Molenaar veel te zwaar gestraft te zijn voor een onschuldige vergissing. Daar was de rechter in Utrecht het vrijdag mee eens.

In een reactie laat de KNVB weten dat het na bestudering van de uitspraak beslist of er verdere juridische stappen worden ondernomen. Kozakken Boys-voorzitter Ad van Wijk is verheugd met de uitspraak van de rechter. In plaats van HBS speelt Kozakken Boys nu op 16 december in de achtste finales thuis tegen profclub AZ uit Alkmaar. <

advertenties

officieel servicecentrum voor Volkswagen en Seat

**Autoservice Puijs BV**Osloweg 127, 9723 BK Groningen
Telefoon 050 - 544 50 90
www.autopuijs.nl

350.000X 'DANKJEWEL'

Geef voor blinden en slechtzienden

Sms 'ogen'
naar 4333 en
doneer € 2,50

Eenmalig
2,50 €/sms

Nederland telt nu al 350.000 blinden en slechtzienden. Dat aantal groeit snel. Wij helpen met onderwijs, hulpmiddelen én onderzoek. Help ook mee. steunBartimeus.nl



Geef een **dierbaar** cadeau!

Maak een groot verschil voor een gezin in Afrika!

KIP
€ 5

GEIT
€ 20

KOE
€ 50

Geef via redeenkind.nl/dier • IBAN NL77ABNA0377332860

ACHTERGROND

CHIEL SMALING nd.nl/geloof BEELD JEROEN JUMELET

Kwetsbaar en hoopvol kerk zijn

De Nieuwegeinse predikant Dirk de Bree gaat in zijn stad graag het gesprek aan met de mensen. 'Ik ben steeds meer gaan geloven in de kerk, terwijl ik daarover eerst kritisch was.'



Predikant Dirk de Bree in gesprek met mensen voor de bar. De Bree: 'Ga je alleen iemand vertellen dat God van hem houdt en dat hij gered moet worden, terwijl hij geen brood heeft? Ken je zijn naam en wil je zijn leven kennen, of wil je hem alleen maar over God vertellen?'

'Ik ben in mijn element op het snijvlak van kerk en samenleving, geloof en ongelooft, christenen en sceptici.' Dat zegt Dirk de Bree, de 37-jarige predikant van de Hervormde Gemeente Vreeswijk uit Nieuwegein. Christenen moeten niet alleen vertellen over Jezus, maar ook gewoon in gesprek gaan met mensen. Om deze reden introduceerde hij in Nieuwegein wat nieuws: de Bijbelbar.

► NIEUWEGEIN

Achter de bar in het Nieuwegeinse café de Bedoeling staat dominee Dirk de Bree. Hij draagt geen toga, praat niet met verheven stem, maar staat neuriënd met een bijbel in zijn hand. Een gemêleerd gezelschap van vijftien man staat voor de toog: gelovig, niet-gelovig, man, vrouw, ze staan in groepjes te kletsen met koffie in de hand. Achter de bar staan diverse speciaalbiertjes en flessen wijn. De alcoholische versnaperingen moeten nog even wachten, vertelt De Bree. Hij steekt een kaars aan. Zolang deze brandt, lezen we uit de Bijbel, legt hij uit. Pas als de kaars uit is, gaat de bar open. De Bree leest de Bergrede voor uit Lukas 6. Hij vraagt: wat roept deze tekst bij je op? Dat is het doel van de Bijbelbar: met elkaar in gesprek komen over de Bijbel en zo van elkaar leren. Dat mensen tot geloof komen, is volgens De Bree niet het doel. 'Maar het mag natuurlijk wel.' Waarom in een bar? 'De bar is een plek van ontmoeting, het is een plek van delen. Je hoeft niks te vinden maar mag gewoon zeggen wat jij denkt over de Bijbel. En wanneer de bar opengaat ontstaan de gesprekken.' In gesprek gaan met mensen, het heeft alles te maken met De Brees visie: kwetsbaar en hoop-

vol kerk zijn. 'In Nieuwegein zijn we kwetsbaar als kerk. Verhoudingsgewijs zijn hier niet zo veel christenen', vertelt hij. 'Hier zijn wel een paar kerken, maar die zitten ook niet stampvol.' Toch is de predikant hoopvol. 'We hebben als christenen een goed woord voor de wereld, maar de wereld kent die boodschap niet. Als christenen mogen we laten zien dat we er zijn. We mogen het verschil maken.' Waar komt die drang vandaan om het verschil te maken? 'Dat is volgens mij de kern van het evangelie', vertelt De Bree. 'Als Jezus begint met zijn prediking in Lukas 4, dan haalt hij Jesaja aan. Waarin staat, in mijn eigen woorden: het Koninkrijk is hier en nu, de armen worden opgezocht, en er zal recht komen.' Met de armen bedoelt hij niet alleen mensen die op straat leven of niet veel verdienen. 'Juist mensen die hoogopgeleid zijn en veel verdienen kunnen een enorme leegte ervaren. Over die leegheid hebben we het tijdens de eerste Bijbelbar-avond gehad. We hebben toen uit Prediker gelezen.'

ivoren toren

Hij vervolgt: 'Over Jezus praten is prima, maar je bent ook gewoon mens in deze omgeving. Laat iets zien van God, door vriendelijk te zijn, beschikbaar te zijn, je ogen open te houden voor mensen die alleen zijn. Loop naar buiten als er wat gebeurt, trek jezelf niet terug.' De Bree preekt niet vanuit een ivoren toren. Hij woont zelf in een gemengde buurt met verschillende sociale klassen. 'Er gebeurt hier nogal eens wat. Soms is er ruzie, en dat is niet altijd binnenskamers.' Wat doet hij dan? Daar wil hij niet te veel over uitweiden, daarvoor zijn sommige verhalen te kwetsbaar. Waar het op neerkomt is dat De Bree niet werkloos achter zijn

raam blijft zitten. Hij is niet bang uitgevallen. Bij problemen staat de predikant vooraan, zelfs midden in de nacht staat hij klaar voor zijn buurtgenoten. 'Het zit in mijn karakter', verklaart hij. De wijk waar hij woont in Nieuwegein, Fokkesteeg, vertoont volgens hem overeenkomsten met de plek waar hij tot zijn elfde opgroeide: de Hilversumse Meent. Daar ging hij als jongste telg naar de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Vervolgens verhuisde het hele gezin naar de Betuwe. 'Het was daar echt een hele andere omgeving. Veel dorpsers, en dat was even wennen. In die tijd begon ik te puberen en tegen dingen aan te schoppen. Ik deed belijdenis, maar zoals wel meer pubers geloofde ik niet echt, maar deed mee met mijn ouders.' Rond zijn zeventiende begon het geloof toch aan De

'Juist mensen die hoogopgeleid zijn en veel verdienen, kunnen een enorme leegte ervaren.'

Bree te trekken. Hij noemt het een bekeeringservaring, maar dat ging geleidelijk. 'Ik zat samen met mijn broer op judo. Onze leraar was een heel gelovige man, maar ook een hele stoere kerel. Hij frommelde mij zo in een hoekje als dat moest.' Deze leraar liet de broers na een training een lied horen over de verloren zoon van gospelzanger Keith Green. 'Dat was zeer indrukwek-

kend, die leraar was een voorbeeldfiguur. Hij stond dat lied huilend te vertalen en ging daarna voor ons bidden.' Een andere indringende ervaring was een ongeluk van zijn zus. 'Zij vroeg op een avond of ik met haar mee in de auto naar huis ging.' De Bree wilde mee maar zei uiteindelijk toch af. 'Kort daarna werd ik gebeld door de ambulancedienst. Mijn zus had haar auto in de prak gereden. De zijkant van de auto, waar ik had kunnen zitten, zat helemaal in elkaar. Toen kwam de gedachte in mij op: ik had wel dood kunnen zijn.'

De Bree gooide het roer radicaal om, ging naar Bijbelschool De Wittenberg in Zeist en wilde evangelist worden. 'Ik zat toen veel meer met: het evangelie moet verteld worden, de mensen gaan verloren.' Tegenwoordig is De Bree genuanceerder. 'Ik ben nu veel minder overtuigd van: zo moet het. Het gaat zeker niet alleen om iemand een boodschap door zijn strot duwen, het gaat om veel meer. Ga je alleen iemand vertellen dat God van hem houdt en dat hij gered moet worden, terwijl hij geen brood heeft? Ken je zijn naam en wil je zijn leven kennen, of wil je hem alleen maar over God vertellen?' De Bree leert van gesprekken met gelovigen en ongelovigen. 'Ik ben in mijn element op het snijvlak van kerk en samenleving, geloof en ongelooft, christenen en sceptici.'

De rode lijn in zijn leven is dat hij blijft geloven in de kerk: 'Ik ben daar steeds meer in gaan geloven, terwijl ik in het begin juist heel kritisch was. Je kunt de beste verhalen vertellen over de kerk, maar ook de slechtste. We moeten geloven in de kerk.' De Bree ziet dat mensen door de kerk veranderen. 'Het is een middel in de handen van God. Alleen geloven kan gewoon niet. Ik zie weinig mensen die zonder kerk tot hoopvol handelen komen in de naam van God. Dan wordt geloven een soort filosofie.' <



RENÉ FRANSEN nd.nl/wetenschap

Deur op kier voor aanpassen genen embryo's

► WASHINGTON

De deelnemers aan een internationale conferentie willen dat er ruimte komt voor onderzoek naar het genetisch aanpassen van geslachtscellen of embryo's. Op die manier zouden genetische ziekten gestopt kunnen worden.

Het aanbrengen van genetische verandering in embryo's is nu nog niet verantwoord, luidt hun conclusie, omdat er te weinig bekend is over de risico's. Maar onderzoek moet er wel komen, net als een maatschappelijk debat. Aanleiding voor de deze week gehouden International Summit on Human Gene Editing was de opkomst van nieuwe technieken om genen in levende wezens, en dus ook de mens, aan te passen. Eerder dit jaar hebben Chinese onderzoekers geprobeerd genetische wijzigingen aan te brengen bij menselijke embryo's met behulp van de Crispr/Cas9 techniek, wat maar zeer ten dele lukte.

In de slotverklaring worden vier thema's behandeld. Het eerste is fundamenteel onderzoek naar de genetische aanpassing van menselijke cellen. Dit moet een beter beeld geven van de gevolgen voor het aanpassen van gewone lichaamscellen (om bijvoorbeeld suikerziekte te genezen) of van menselijke geslachtscellen of embryo's. In die laatste twee gevallen is de genetische aanpassing erfelijk. Dit fundamentele onderzoek moet mogelijkheden en risico's duidelijk maken.

Het tweede thema is het genetisch aanpassen van gewone lichaamscellen. Hiernaar vindt al jaren onderzoek plaats, en verschillende vormen van 'gentherapie' zijn dicht bij een echte toepassing. Ook hierbij is het nodig de risico's in kaart te brengen. Enkele jaren geleden is een klinische proef met gentherapie bij kinderen met een niet-werkend afweersysteem stopgezet, omdat enkele van de behandelde patiëntjes een vorm van lymfeklierkanker kregen. Met de nieuwe technieken zoals Crispr/Cas9 is het risico op kankerverwekkende fouten naar alle waarschijnlijkheid kleiner dan bij de tot nu toe gebruikte technieken.

Het derde en meest heikele punt is het genetisch aanpassen van geslachtscellen of embryo's. Dat is nu in veel landen verboden. Toch roepen de deelnemers van de conferentie op tot het doen van onderzoek naar de mogelijkheden hiervan. Op die manier zouden genetische ziekten gestopt kunnen worden, doordat schadelijke mutaties gerepareerd worden in de geslachtscellen of embryo's. Maar ook hier is het nodig in te schatten wat de risico's zijn, voor het kind dat op deze manier behandeld is, en ook voor volgende generaties. Daarnaast is niet altijd even duidelijk hoe een genetische 'reparatie' zal uitpakken. Zeker als er niet alleen schadelijke mutaties worden gerepareerd, maar geprobeerd wordt baby's via gentechnologie betere eigenschappen te geven.

tweedeling

Ook zijn er andere ethische haken en ogen. Er bestaat bijvoorbeeld het gevaar dat juist rijken zich een genetische 'behandeling' voor hun nageslacht kunnen veroorloven, waardoor een tweedeling in de samenleving kan ontstaan. Voordat artsen mogen beginnen met het genetisch aanpassen van geslachtscellen of embryo's moet duidelijk zijn wat de risico's zijn, en, zo staat in de slotverklaring, er moet ook een consensus in de maatschappij zijn over de toelaatbaarheid van dit soort ingrepen in menselijke genen.

Daarvoor is maatschappelijk debat nodig. Volgens de slotverklaring moet ieder land zelf beslissen of genetisch aanpassen van mensen is toegestaan. Maar, aldus de slotverklaring, 'het menselijk genoom wordt gedeeld door de hele wereld' en daarom is internationaal debat nodig. Nationale wetenschapsacademies zouden hierin het voortouw moeten nemen. Bij zo'n debat zouden alle groepen van de samenleving, inclusief geloofsgemeenschappen, betrokken moeten zijn.

In Nederland werkt het Rathenau Instituut, dat zich bezighoudt met de impact van nieuwe technologieën, aan een rapport over de Crispr/Cas9 techniek om het DNA te wijzigen. <



SJOERD MOUSSIË nd.nl/buitenland BEELD AP / RUSSISCH MINISTERIE VAN DEFENSIE

Wat kunnen 'we' in

...Over een paar weken wordt bekend of het Nederlandse leger ook in Syrië gaat strijden tegen ISIS.

...Veel mensen denken direct aan bombarderen met F16's. Er zijn echter meer opties.

► DEN HAAG

Lang wilde het kabinet er niet aan, maar nu ligt de vraag toch op tafel: moet Nederland militaire acties uitvoeren in of boven Syrië? Tot nu toe beperken die acties zich tot Irak, maar wellicht verandert dit in de komende weken.

De directe aanleiding is een brief van de Amerikanen. Zij spreken al langer de hoop uit dat Nederland ook in Syrië gaat bombarderen, en hebben die hoop woensdag in een formele brief verrat. Daar komt bij dat ook de Fransen een soortgelijk verzoek hebben gedaan, en dat de Verenigde Naties hebben besloten de strijd tegen ISIS te intensiveren.

In de Amerikaanse brief staat een 'breed verzoek', zei minister Jeanine Hennis (Defensie) vrijdag. 'Daarbij kun je aan alles denken.' Dat betekent volgens haar dat Nederland ook 'niet-letale' (niet-dodelijke) steun kan bieden. Wat zou dat kunnen betekenen?

■ BOMBARDEREN

Dit is de meest genoemde, en tegelijk de meest ingrijpende optie. Nederland bombardeert ISIS al in Irak, en dat vergt veel van het leger. Tot oktober voerden acht F16's die taak uit – zes in de lucht en twee reservetoe-stellen. Dat leverde diverse problemen op. Zo werden alle beschikbare vliegtuigen gebruikt voor bombardementen, waardoor er geen tijd overbleef voor de training van piloten in Nederland. Daarnaast slonk de voorraad bommen (te) snel. De Nederlandse F16's voerden ongeveer 1500 vluchten uit, waarbij zo'n 1200 bommen werden gebruikt. Inmiddels zijn twee vliegtuigen teruggekeerd naar Nederland. Bombarderen in Syrië kan dus bijna niet zonder de inzet in Irak af te bouwen.

■ INLICHTINGEN

Het leger zou in Syrië ook inlichtingen kunnen verzamelen, zoals nu in Mali gebeurt. Nederland staat bekend als zeer deskundig op dit ge-



Een bommenwerper van de Russische luchtmacht laat zijn dodelijke lading vallen boven een doelwit in Syrië.

bied. De VN-missie in Mali is volledig afhankelijk van goede 'intel'. Nederlandse militairen verzamelen informatie door verkenner op soms dagenlange tochten naar afgelegen gebieden te sturen. Ook gebruiken zij onbemande vliegtuigen (drones), die met 'speciale sensoren' kunnen observeren en communicatie kunnen onderscheppen. Daarnaast spitten Nederlandse soldaten alle informatie door die de verschillende legers in het gebied verzamelen, bijvoorbeeld

telecomgegevens over wie met wie belde, wanneer dat was en hoe lang het gesprek duurde. Duitsland maakt vrijdag bekend boven Syrië te gaan patrouilleren.

■ KOERDEN

Nederland zou ook op een meer indirecte manier kunnen helpen in Syrië, door de Koerdische soldaten ('peshmerga') in het gebied te trainen en van wapens te voorzien. Nederlandse soldaten trainen de Koer-



ANP nd.nl/buitenland

'Pistorius snel weer in cel'

► JOHANNESBURG

Het Zuid-Afrikaanse Openbaar Ministerie wil de paralympisch atleet Oscar Pistorius snel zijn nieuwe celstraf wegens moord laten uitzitten. Plaatselijke media meldden vrijdag dat de onder huisarrest geplaatste Zuid-Afrikaan komende week al voor de rechter moet worden geleid om

een zwaardere celstraf te krijgen. Zijn advocaten proberen voor die tijd een borgsom te regelen zodat hun cliënt komende week niet meteen weer terug de cel in gaat. Pistorius is schuldig bevonden aan moord op zijn vriendin Reeva Steenkamp. <

advertentie

BENIEUWD NAAR ONS HULPAANBOD?

Vraag de gratis nieuwsbrief aan en lees wat wij voor gevangenen doen!

www.gevangenezorg.nl

Doneren – Vrijwilliger – Meebieden

Gevangenezorg
Nederland

geloof in herstel

EU

ANP nd.nl/buitenland

Paspoortloos reizen blijft nog mogelijk in Schengenzone

► BRUSSEL

Het paspoortloos reizen binnen de zone van de 26 Schengenlanden blijft voorlopig gehandhaafd. Tijdelijk EU-voorzitter Luxemburg heeft dat vrijdag besloten na een debat tussen de EU-ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie in Brussel.

Luxemburg had in een discussiestuk de opties uiteengezet die de Schengenlanden hebben om de vluchtelingencrisis het hoofd te bieden. Een daarvan is het activeren van arti-

kel 26 in het Verdrag van Schengen, waardoor grenscontroles weer kunnen worden ingevoerd voor maximaal twee jaar in het geval van 'aanhoudende ernstige gebreken wat betreft het buitengrenstoezicht'.

beloften

Dat was gericht aan het adres van Griekenland, dat volgens veel lidstaten te weinig doet om de buitengrenzen te controleren. De Europese Commissie krijgt wel de opdracht om goed in de gaten te houden of Grie-

kenland al zijn beloften om de controles te verbeteren nakomt.

De Luxemburgse minister Jean Asselborn benadrukte dat alle lidstaten hebben aangegeven het vrij verkeer van personen in Europa heel belangrijk te vinden. Over de grenscontroles die bijvoorbeeld Duitsland en Oostenrijk hebben ingevoerd, zei hij dat die uiterlijk zes maanden, tot maart, mogen doorgaan. Wanneer dan blijkt dat het toezicht op de buitengrenzen 'objectief' tekortschiet, zou artikel 26 kunnen worden geactiveerd. <

Syrië betekenen?



den al op drie plekken in Noord-Irak. Inmiddels zijn vijfduizend peshmerga getraind; de achtste groep van achthonderd cursisten is net gestart. Ook onderzoekt het kabinet of Nederland direct wapens zou kunnen leveren aan de Koerden. Diplomatiek ligt dit echter gevoelig, omdat de Koerden geen zelfstandige staat vertegenwoordigen. De Duitsers hebben echter al wapens geleverd, zoals een bepaalde raket die aanstormende autobommen kan uitschakelen. Het ka-

binet heeft bij de Duitsers geïnformeerd naar hun ervaringen.

■ AFKNIJPEN

ISIS kan ook een belangrijke slag worden toegebracht als de terreurorganisatie geen olie meer kan verkopen en geen geld meer kan verplaatsen. Minister Bert Koenders (Buitenlandse Zaken) noemde dit 'afknijpen' van olie- en geldstromen als een optie voor de Nederlandse inzet. Hoe dit precies moet gebeuren, is

nog onduidelijk. Nederland is in ieder geval al lid van werkgroepen die onder andere de geldstromen van ISIS in kaart brengen. De inkomsten komen met name uit leeggeroofde bankkluizen (70 procent), olieoverkoop (15 procent), afpersing van de bevolking (10 procent) en smokkel van archeologisch erfgoed (5 procent). Ook werkt er al een groep landen aan het verstoren van communicatie tussen Europese 'jihadgangers', die van en naar de regio reizen. <

EU

TILLY DODDS nd.nl/buitenland

Christenen in Noorwegen willen kinderen terug

...Ruth en Marius Bodnariu willen hun kinderen terug. Die zijn bij hen weggehaald door de Noorse kinderbescherming.

...De reden: de ouders zouden hun kinderen blootstellen aan 'christelijk radicalisme' en hen 'indoctrineren'.

► OSLO

Vijf kinderen hebben Ruth en Marius Bodnariu. Ze zijn tussen de tien jaar en drie maanden oud. Maar geen van hen woont bij de ouders. De Noorse kinderbescherming, Barnevernet, was van mening dat ze beter elders ondergebracht konden worden.

Marius is Roemeen, Ruth Noorse. Een jaar of tien geleden verhuisden ze vanuit Boekarest - waar ze lid waren van een pinksterkerk - naar Noorwegen. Daar werden al hun kinderen geboren.

Ze kregen een christelijke opvoeding. Maar daaraan kwam vorige maand abrupt een einde, toen Barnevernet - zonder enige waarschuwing - de twee oudste kinderen, meisjes, uit school meenam en naar een onbekend adres bracht. Vergezeld van de politie haalden de kinderbeschermers daarop ook twee jongens weg uit hun huis in Naustdal. Marius was naar zijn werk en Ruth bleef achter

met de baby - in totale verwarring, omdat ze niet wist wat er aan de hand was. Toen de ouders bij de politie opheldering zochten, werden ze aan een verhoor onderworpen. De volgende dag werd ook de baby weggehaald - omdat 'Ruth zo emotioneel had gereageerd' en dus een gevaar voor het kind zou betekenen.

zonde

Pas twee dagen nadat de oudere kinderen elders waren ondergebracht, kreeg het echtpaar te horen dat Barnevernet in actie was komen na een klacht van de schooldirectrice: de ouders zouden 'radicale christenen'



MINI-INTERVIEW

MAURICE HOOGENDOORN nd.nl/wetenschap BEELD PIETER VAN THIEL

BIJ KOU MINDER KANS OP VLEESETENDE ZIEKTE

Een dodelijke, 'vleesetende' ziekte teistert het platteland van Syrië, berichten diverse media. De ziekte, met de naam leishmaniasis, zou in 2013 in Syrië zijn vastgesteld. Ze zou zich snel verspreiden vanwege de dode lichamen in de straten. Volgens internist en tropenarts Pieter van Thiel (67) klopt er weinig van deze berichten. 'Deze ziekte komt al sinds de Oudheid voor.'

► AMSTERDAM

■ Wat is leishmaniasis voor een ziekte?

'De oorzaak van de ziekte is een eencellige parasiet die door een kleine mug, de zandvlieg, kan worden overgebracht van mens op mens, of van een knaagdier of hond op de mens. Afhankelijk van de aard van de parasiet openbaart de ziekte zich in drie vormen: in de huid, de slijmvliezen, of inwendig. Rond de Middellandse Zee en in Syrië is de ziekte heel bekend, al sinds de Oudheid. Vooral de huidvariant komt daar voor, en in mindere mate de inwendige vorm.'

■ Hoe uit zich die huidvariant?

'Je krijgt zweren. Het is vooral een esthetisch probleem; je houdt er nare littekens aan over. Voor een jong meisje zijn haar kansen op de huwelijksmarkt dan bekeken. Overigens duurt het tussen de een en zes maanden voordat het duidelijk wordt dat je de ziekte hebt. Ik heb gisteren in het Academisch Medisch Centrum in Amsterdam een jongetje uit Syrië geïnjecteerd die het op zijn lip had. Heel vervelend en het ziet er niet uit. Mensen hoeven trouwens niet bang te

zijn dat wij de ziekte nu ook kunnen krijgen. Je kunt alleen door de zandvlieg worden geïnfecteerd, en die vlieg hebben wij hier niet.'

■ Kun je aan de ziekte overlijden?

'Als het inwendig is wel, zonder behandeling. Maar niet aan de huidvariant. Je geneest vanzelf, maar het kan wel een tijd duren. Er zijn goede medicijnen tegen leishmaniasis. In het Midden-Oosten is veel kennis over deze parasiet en zijn er ook goede medicijnen, alleen is door de oorlog de hele publieke zorg ingestort. Het jongetje dat ik heb geïnjecteerd, was in Syrië ook al geïnjecteerd, maar dat had niet geholpen. Misschien was het medicijn al oud en niet krachtig genoeg meer.'

■ Verspreidt de ziekte zich nu sneller doordat er dode lichamen op de straten liggen?

'Dat lijkt mij onwaarschijnlijk. De vrouwtjesvliegen (de mannetjes zijn niet interessant, die moeten alleen de vrouwtjes bevruchten) hebben geregeld een bloedmaaltijd nodig om de eitjes te kunnen laten ontwikkelen. Nectar van planten voldoet dan niet. Dat bloed kan ook van een mens zijn. Zij gaan misschien op een vers lijf af, maar een lichaam dat al een paar dagen dood is, is niet aantrekkelijk. Bovendien is de parasiet in dat lichaam ook dood, dus daarmee kan niemand meer worden besmet. Verder zijn de zandvliegen vooral in de warme maanden actief, 's avonds en 's nachts, net als de malariamug. Nu breken juist de koude maanden aan en gaan ze in winterslaap, dus de kans op overdracht is nu zeer klein.'



Pieter van Thiel

zijn en ze zouden hun kinderen 'indoctrineren'. Die hadden op school gesproken over God. Hun ontwikkeling zou in gevaar zijn, omdat de ouders hun hadden geleerd dat er zonde bestaat en dat God die straft. De ouders werd ook verteld dat hun kinderen 'al begonnen te wennen' in de twee gezinnen waar ze waren ondergebracht. Bij onderzoek van de vier oudste kinderen konden specialisten geen spoor vinden van lichamelijke mishandeling. Toch bepaalden zij dat ze niet naar hun ouders terug mochten. Een beroep van het echtpaar tegen deze beslissing is inmiddels afgewe-

zen. Ruth en Marius mogen nu de baby twee keer per week twee uur zien. Ook mogen ze hun zoontjes bezoeken, maar niet hun dochtertjes. Ze bekijken nu of er nog andere juridische mogelijkheden zijn om de kinderen terug te krijgen. Inmiddels hebben bijna 28.000 mensen een petitie op internet getekend voor hereniging van het gezin. Barnevernet is al herhaaldelijk beschuldigd van het onoordeelkundig en ongerechtvaardigd uit elkaar halen van gezinnen. In juni stuurde een groep juristen, psychologen en sociaal werkers hierover een brandbrief naar het Noorse parlement. <

advertentie

Nederlands Dagblad familieportaal voor al uw familieberichten

nd.nl
Familieportaal
Geboorte
Huwelijk
Overlijden
Felicitering

Familieportaal

Geboorte

Huwelijk

Overlijden

Felicitering



Zoek in onze 1.080 familieberichten

Alle familieberichten ▼

Zoeken

Geboorte en doop

- ◆ alle geboorte- en doopberichten bekijken
- ◆ berichten opgeven
- ◆ bericht eenvoudig delen via Twitter en Facebook
- ◆ persoonlijke pagina maken en leuke, ontroerende momenten, foto's, filmpjes en muziek delen
- ◆ felicitatie plaatsen
- ◆ kaarten en bloemen versturen
- ◆ artikelen uit het ND over geboorte en doop

Huwelijk en jubilea

- ◆ alle huwelijks- en jubileumberichten bekijken
- ◆ advertenties opgeven
- ◆ artikelen over trouwen/jubilea
- ◆ felicitatie plaatsen
- ◆ bericht eenvoudig delen via Twitter en Facebook
- ◆ kaarten en bloemen versturen
- ◆ persoonlijke pagina maken van de voorbereiding, de dag zelf en de huwelijksreis
- ◆ persoonlijke pagina maken met terugblik op jubileum
- ◆ leuke, ontroerende en bijzondere momenten delen met foto's, filmpjes en muziek

Overlijden en gedenken

- ◆ alle overlijdensberichten bekijken
- ◆ opgeven overlijdensberichten
- ◆ persoonlijke pagina maken over de overledene met herinneringen, foto's en filmpjes
- ◆ ideeën voor teksten en spreuken
- ◆ kaarten en bloemen versturen
- ◆ meeleven tonen en condoleance achterlaten
- ◆ ND-artikelen over sterven, begraven en gedenken
- ◆ informatie over praktische zaken rond overlijden

Felicitering

- ◆ alle felicitaties bekijken
- ◆ felicitaties opgeven
- ◆ bericht eenvoudig delen via Twitter en Facebook
- ◆ kaarten en bloemen versturen
- ◆ maak een persoonlijke pagina voor degene die u wilt feliciteren en kies de bijzondere momenten die u wilt delen met foto's, filmpjes en muziek






Esther te Rietstap fotografie

familieportaal Nederlands Dagblad voor elkaar

Familieportaal.nl is gratis voor abonnees na aanmelding.

Bent u geen abonnee? Na registratie kunt u zich aanmelden.

Het familieportaal biedt ook adverteerders veel mogelijkheden. Interesse: advertentie@nd.nl

familieportaal.nl

ACHTERGROND

HENDRO MUNSTERMAN nd.nl/geloof BEELD AP / ALESSANDRA TARANTINO

Pauselijke revolutie van tederheid

Met het Heilig Jaar van de Barmhartigheid wil paus Franciscus een 'revolutie van tederheid' ontketenen en een nieuwe pagina schrijven in de geschiedenis van de kerk.



Paus Franciscus liefkoost een baby tijdens zijn wekelijkse audiëntie op het Sint-Pietersplein in Rome, afgelopen woensdag. Met de start van een buitengewoon jubeljaar hoopt hij een 'revolutie van tederheid' te ontketenen.

Het rooms-katholieke Heilig Jaar van de Barmhartigheid, dat dinsdag begint, zal Rome niet onberoerd laten. De stad verwacht 33 miljoen pelgrims tussen de opening van het jubeljaar op 8 december en de plechtige afsluiting ervan op 20 november 2016, de laatste zondag van het kerkelijk jaar. Hoewel volgens de Italiaanse politie 'de belangrijkste maatregelen onzichtbaar zijn', valt de sterk opgeschroefde beveiliging op.

► ROME

In Rome is dinsdag de aftrap van een buitengewoon jubeljaar, het Heilig Jaar van de Barmhartigheid. Dit op initiatief van paus Franciscus. Hij noemt als reden van het buitengewone jubeljaar de vijftigste verjaardag van het Tweede Vaticaans Concilie dat op 8 december 1965 plechtig werd afgesloten. 'De kerk wil deze gebeurtenis levend houden, want hiermee ging zij een nieuwe fase in de geschiedenis binnen', schreef Franciscus in de bul *Misericordiae Vultus* waarmee hij het jubeljaar afkondigde. 'De muren waarmee de kerk te lang tot een fort was gemaakt werden neergehaald en de tijd was gekomen om het evangelie op een nieuwe wijze te verkondigen.' Franciscus wijst er op dat reeds paus Johannes XXIII, die tot het houden van een concilie besloot, tijdens de opening ervan zei dat de kerk 'nu het medicijn van barmhartigheid wil gebruiken in plaats van de wapens van strengheid op te nemen'. In een interview dat paus Franciscus afgelopen woensdag aan het Italiaanse magazine *Credere* gaf, herinnerde hij eraan dat hij zelf in 1994, tijdens een bisschoppensynode, over de nood-

zaak gesproken had om 'een revolutie van tederheid' te ontketenen. 'Dat zal de vrucht zijn van dit barmhartigheidsjaar: de ontdekking van Gods tederheid voor ons. Een ieder van ons moet leren zeggen: ik ben een ongelukkige ziel, maar God houdt van me zoals ik ben, en dus moet ik anderen op eenzelfde wijze liefhebben. God vergeeft alles. En God vergeeft altijd.'

elke maand een teken

Franciscus bekritiseerde in het interview de wreedheid die de huidige wereld kenmerkt, maar steekt ook de hand in eigen boezem. 'De kerk vervalt zelf soms ook in de verleiding om de harde lijn te volgen en alleen morele regels te onderstrepen; zo worden veel mensen uitgesloten.'

Hij liet zich ontvallen dat hij het voornemen heeft om tijdens het jubeljaar elke maand – telkens op een vrijdag – een ander teken te stellen. Wat die tekens zullen zijn, liet hij in het midden.

Deze symbolische tekens zullen worden toegevoegd aan een toch al vol pauselijk programma. Naast de Heilige Deur in de Sint-Pieter en later in de drie andere belangrijke basilieken in Rome, opent de paus ook een Heilige Deur in de daklozenopvang bij het centrale treinstation van Rome. Verder zijn er in Rome specifieke ontmoetingen met priesters, diakens, zieken en nog andere groepen, en natuurlijk prijken in juli de internationale Wereldjongerendagen in Polen op zijn agenda. Op 6 november zal de paus verder een grote groep gevangenen ontvangen in het Vaticaan die daartoe de gevangenis tijdelijk zullen mogen verlaten. Het jubeljaar toont de invloed van de Duitse kardinaal Walter Kasper op de paus. Tijdens het vorige conclaaf gaf Kasper aan de toekomstige paus, die in de kamer tegenover hem sliep, de zojuist uitgekomen Spaanse vertaling van zijn boek met de titel *Barmhartigheid*. De tijdens datzelfde conclaaf tot paus gekozen Jorge Bergoglio las het 'in één adem uit'. Na zijn

'Een ieder van ons moet leren zeggen: ik ben een ongelukkige ziel, maar God houdt van me zoals ik ben.'

stige paus, die in de kamer tegenover hem sliep, de zojuist uitgekomen Spaanse vertaling van zijn boek met de titel *Barmhartigheid*. De tijdens datzelfde conclaaf tot paus gekozen Jorge Bergoglio las het 'in één adem uit'. Na zijn

verkiezing tot bisschop van Rome, tijdens zijn allereerste audiëntie op het Sint-Pietersplein, zei hij dat het boek hem 'heel veel goeds gedaan' had. Walter Kasper zelf vat zijn gedachten samen door te stellen dat barmhartigheid niet slechts een pastorale opdracht is naast (of na) de goddelijke geopenbaarde waarheid – alsof het de consequenties van de harde waarheid wat zou kunnen verzachten – maar dat de barmhartigheid zelf deel uitmaakt van de geopenbaarde waarheid. Op 12 januari zal paus Franciscus op zijn beurt een boek publiceren – het bevat een lang vraaggesprek met de journalist Andrea Tornielli – onder de titel *De naam van God is barmhartigheid*. Het wordt door zeventien uitgeverij in 84 landen uitgegeven.

►► zie ook pagina 16

LAATSTE BUITENGEWONE JUBELJAAR WAS IN 1983

Jubeljaren gaan terug op een oude katholieke traditie met Bijbelse wortels. In het jaar 1300 kondigde paus Bonifatius VIII een jubeljaar af. Om een volle aflaat te verdienen moesten inwoners van de stad Rome dertig plekken in de stad bezoeken. Pelgrims van elders mochten met vijftien bezoeken volstaan. 'Het leek of heel Europa in 1300 in Rome samenkam.' Bonifatius' bepaling dat in Rome elk honderdste jaar een jubeljaar moet zijn, is echter in de loop van de geschiedenis meermaals aangepast.

Later, in de 14e eeuw, legde paus Clemens VI het ritme vast op ééns in de 50 jaar, aansluitend bij het oud-testamentische jubeljaar waar slaven hun vrijheid dienden terug te krijgen, alle bezit weer naar de rechtmatige eigenaar terug zou gaan en kwijtschelding van schulden moest plaatsvinden. Na tussentijdse wijzigingen legde paus Paulus II in 1475 het

ritme definitief op 25 jaar. Het laatste jubeljaar dateert dan ook uit het jaar 2000. Bij de aankondiging van het jubeljaar dat op 8 december begint noemde paus Franciscus het een 'buitengewoon jubeljaar'. Andere buitengewone jubeljaren hadden in het verleden plaats in 1933 en 1983, ter herdenking en viering van Jezus' dood en opstanding respectievelijk 1900 en 1950 jaar geleden. Ook in dit jubeljaar wordt aan de gelovigen de mogelijkheid gegeven een aflaat te verwerven, als 'werkelijke ervaring van de barmhartigheid van God, die ontvangt en vergeeft en de begane zonden volledig vergeet'. De gelovigen hoeven daarvoor niet naar Rome te komen maar worden opgeroepen naar een van de Heilige Deuren overal ter wereld – waaronder 21 in Nederland – te komen, te biecht te gaan en de eucharistie te vieren.

FAMILIEBERICHTEN tarief
 € 1,21 per mm, per kolom
 (incl. 21% btw); via site
 € 1,09 per mm, per kolom
 (incl. 21% btw); over
 telefonisch opgegeven
 advertenties kunt u niet
 reclameren

Zegen mij in alles
 wat u van mij verlangt
 Zegen mij alle dagen lang

Vol dankbaarheid en
 vreugde ontvingen wij

Flore
 Floortje Coco

19 november 2015

Zusje van
 Annelie en Rikkert

Jasper en Corlien Meilof
 Kon. Wilhelminalaan 57
 7433 CE Schalkhaar

Een kindje, kostbaarder
 dan goud,
 uit Gods hand aan ons
 toevertrouwd.
 Om te koesteren, om voor
 te zorgen,
 houdt U in uw vaderhand
 geborgen.

Dankbaar zijn wij voor de
 geboorte van onze zoon &
 broertje

Wouter Jan Wicher
Wouter

28 november 2015
 Matthijs & Marjon
 Draijer-Grit
 Hanna, Jorien

E. Tesschenmacherstr 18
 7415 CT Deventer
 0570-795157
 wouter@draijer.org

*Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven,
 noch engelen noch machten, noch heden noch toekomst,
 noch krachten, noch hoogte noch diepte, noch enig ander
 schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods,
 welke is in Christus Jezus, onze Here.
 (Rom 8: 38-39)*

Op 3 december is overleden mijn man, onze vader, opa en oude opa

Philippus Roorda

★ Oosterhesselen, 20 april 1924 † Zuidhorn, 3 december 2015

Hij leefde in het vaste geloof dat er vrede is door het bloed van Christus en
 dat Gods genade allesomvattend is.

Fenna Roorda-de Jong
 Binne en Baukelien Roorda
 Philip en Abeltje, *Aniek en Else*
 Els en Simon, Maurits
 Berend en Marjan Roorda
 Tim, Mark, Ruth
 Gerrit en Gerlinde Roorda
 Josien, Filip en Marjanne
 Gerjan, Fenke

Correspondentieadres:
 De Bongerd 37
 9801 AP Zuidhorn

De dankdienst voor zijn leven wordt gehouden op dinsdag 8 december 2015
 om 13.00 uur in 'De Rank', Westergast 8 te Zuidhorn. Aansluitend vindt de
 begrafenis plaats op de begraafplaats aan de Klinckemalaan te Zuidhorn.
 Voorafgaand is er vanaf 12.15 uur gelegenheid tot condoleren in 'De Rank'.

Masja, 6 december
 1974 is morgen al weer
 41 jaar geleden.
 Gefeliciteerd!
 Wie begrijpt de tijd? Ik
 niet! We gaan al aardig
 richting ons pensioen.
 Hoewel het werken nog
 niet echt minder is
 geworden. Ook de
 drukte neemt maar niet
 af. Misschien hoort dat
 er bij.
 Wat het nieuwe jaar
 betreft, we vertrouwen
 op Gods hulp!
 We gaan gauw weer een
 weekendje weg.
 Eén ding is zeker:
 jeg elske dig! Wiebe.

De Here God heeft uit onze familiekring tot
 zich genomen zijn kind, onze lieve broer en
 zwager, de man van Fenna.

Philippus Roorda

Hij is altijd een meelevende en zorgzame
 oudste broer geweest, vooral toen na de
 oorlog onze vader niet meer is teruggekomen

Zuidhorn J.C. Roorda - van Noppen

Wolvega Y. Koffeman - Roorda

Heerde G. van Dijk - Roorda

Zuidhorn F. Roorda

In Christus ontslapen in de hoop van het eeuwige
 leven, onze lieve zwager en oom

Philippus Roorda

Man van onze geliefde zus en schoonzus
 Fenna Roorda-de Jong.
 Philip was een innemende en markante zwager.
 Hij getuigde blijmoedig van zijn geloof en gaf zich
 vol vertrouwen over aan zijn hemelse Vader.
 Wij wensen Fenna en de kinderen en kleinkinderen
 moed en kracht toe om nu zonder Philip verder te
 gaan.

Ede: Liesbeth Smilde-de Jong
 Wim Smilde *in liefdevolle herinnering*

Schiedam: Harmen en Nelleke
 de Jong-de Groot

Dordrecht: Marten en Leny
 de Jong-Kooper

Zwolle: Nannie de Jong-Smith
 Albert de Jong *in liefdevolle herinnering*

Assen: Aukje en Kees
 Roorda-de Jong

Eindhoven: Jan de Jong
 Ine ter Horst *in liefdevolle herinnering*

Roden: Maria en Siebren
 de Groot-de Jong

Haarlem: Durk en Annie
 de Jong-van der Zee

Neven en nichten

3 december 2015

En hij zei: 'Schrijf op: "gelukkig zijn zij die voor
 het bruiloftsmaal van het lam zijn uitgenodigd"'
 Openbaring 19 : 9a

In Christus ontslapen onze schoonzuster:

Iza Bergwerff-Vermaas

Zij was de vrouw van onze broer/zwager
 Teun Bergwerff

Rotterdam: A. de Vos-Bergwerff
 C. de Vos *(in herinnering)*

Capelle P. Klapwijk-Bergwerff
 a/d IJssel: *(in herinnering)*
 A. Klapwijk *(in herinnering)*

Rotterdam: A. Bergwerff
 C. Bergwerff-van Harten

Capelle a/d IJssel: F. Bergwerff *(in herinnering)*
 M. Bergwerff-van den Berg
(in herinnering)

Amersfoort: A. van den Enden-Bergwerff
 P. van den Enden

Berkel en Rodenrijs: J. Bergwerff
 J. M. Bergwerff-Smit

Rotterdam - Pernis: J. Bijl-Bergwerff
 J. Bijl *(in herinnering)*

*De Heer is mijn herder,
 het ontbreekt mij aan niets.*
 Psalm 23

Ingegaan in het huis van zijn Heer en Heiland onze
 lieve vader, opa en overgrootvader

Jakob Stoppels

sinds 19 maart 2003 weduwnaar van Jacoba Moedt,
 na een gelukkig huwelijk van ruim 57 jaar.

* Bierum, 3 september 1918
 † Groningen, 2 december 2015

Eindhoven:
 KOOS en JEANNETTE
 Jaap en Sandra, *Linde, Wilger*
 Carola en Otto, *Lisanne, Richard, Julian*
 Maurits en Marianne, *Seb, Luuk*

Kampen:
 KOR
 Lineke en Jan, *Jan*
 Albert

Bedum:
 WIEBE *in liefdevolle herinnering* en SJOUKJE
 Robert en Christine, *Floris*
 Liesbeth en Frank-Jan, *Sietske, Rick, Nienke, Elze*
 Jacoline en Hendrik
 Arnoud en Marieke, *Jasmijn, Robin*

Harkstede:
 HERMAN en SIBBY
 Jaap en Josina
 Baukje en Jelmer
 Harmen en Stephanie

Eindhoven:
 INA en BERT
 Dick
 Cora
 Roel
 Doeko
 Jobert
 Ruben

Onze bijzondere dank gaat uit naar de medewerkers
 van zorgcentrum 'De Es' te Groningen
 voor hun liefdevolle verzorging.

Correspondentieadres:
 Aquariuslaan 54, 5632 BD Eindhoven.

Wij nodigen u uit voor een samenkomst van Woord en
 Gebed, die D.V. zal worden gehouden op maandag
 7 december om 13.00 uur in de Columnakerk aan de Paulus
 Potterstraat 2 te Groningen. Voorafgaand is er van
 12.30 - 12.55 uur gelegenheid tot condoleren. Aansluitend
 aan de samenkomst zal de begrafenis plaatsvinden op de
 begraafplaats aan de Koningin Julianalaan 1 te Delfzijl.
 Na de begrafenis is er gelegenheid elkaar te ontmoeten in
 de Columnakerk te Groningen.

1950

2015

Dankbaar en blij vieren wij D.V. dinsdag
 8 december het 65 jarig huwelijksjubileum
 van onze lieve ouders, grootouders en
 overgrootouders

Klaas Koopman
 en
Nienke Koopman-Muthert

Baars: Eric en Marieke
 Leusden: Ghita en Evert
 Reeuwijk: Jan Willem en Rika
 Voorschoten: Loekie
 Harderwijk: Liesbeth en Chrétien
 Amersfoort: Nynke en Jaco

kleinkinderen en achterkleinkinderen

Sparrenlaan 7
 3851 XR Ermelo
 k.koopman1@chello.nl

"Mijn genade is u genoeg"
2 Cor. 12: 9

Thuisgehaald door haar hemelse Vader, onze lieve, zorgzame moeder, oma en omi

Anna Krol - van der Heide

weduwe van Anton Sytze Krol sinds 21 oktober 2007

* Hoogkerk, 28 september 1925 † Steenwijk, 2 december 2015

*Ze heeft heel veel voor ons allemaal betekend.
We zullen haar erg missen.*

Een samenkomst van Woord en gebed zal D.V. worden gehouden op woensdag 9 december om 13.15 uur in de Ned. Geref. Kerk van Steenwijk, Hogewal 178, waarna de begrafenis zal plaatsvinden op begraafplaats "De Nieuwe Landen".
Er is gelegenheid tot condoleren van 12.30 tot 13.00 uur in "Ons Gebouw" (bij de kerk).

Vledder: C.A. Kok-Krol
T. Kok (in herinnering)
Marjon
Ronald en Suzanne, *Teije*

Schiedam: P.J.H. Krol
B.M. Krol-Vermeer
Sem en Ramona, *Noa*
Bram en Luba, *Hadessa, Liviya, Yoshua*
Hannah en Arjan, *Fleur, Ben, Siem*
Timon en Dione
Miriam en Roelof

Schalkhaar: L.A. Dijkstra-Krol
L. Dijkstra
Ingrid en Erik
René en Iris

Correspondentieadres: Wilderapels 12, 8381 CJ Vledder

*Gaat zingend door zijn tempelpoort,
zet in zijn voorhof 't zingen voort,
zingt daar zijn grote naam ter eer,
zingt tot zijn glorie, looft de HEER!*
(Ps. 100:3)

Tot in haar hoge ouderdom zong onze lieve moeder, groot- en overgrootmoeder

JANTINA VAN DER JAGT-NOORLAG

graag om de HERE te loven. Zij mag Hem nu loven in heerlijkheid.

* Borger, 20 januari 1924 † Bilthoven, 2 december 2015

Sinds 21 juli 2004 was zij weduwe van Johan Willem van der Jagt.

Wij zijn de HERE dankbaar dat zij onze ouders waren. Samen leerden zij ons de liefde voor Hem en zijn kerk.

Barendrecht: Hanneke Both-van der Jagt
Jan Both †

Amersfoort: Wilma van der Jagt
Byford (Aus.): Wilko van der Jagt
Ellen van der Jagt-Pot

Barneveld: Geke van der Jagt
Soest: Bertie van der Jagt
Utrecht: Nel Haasdijk
Dalfsen: Hans van der Jagt
Eef van der Jagt-Koelewijn

Rotterdam: Anneke van Loon-Haasdijk
Cees van Loon

Spakenburg: Heleen Alserda-van der Jagt
Sipke Alserda

Kleinkinderen:

Hendrik, Hans en Gerda, Pieter en Annemarie, Tineke en Hans, Willemien en Arnoud, Nienke en Eric-Jan, Maaïke en Harm, Anne en Jos, Bastiaan en Clara, Geke en Joost, Hans en Willeke, Aafke, Tineke en Jaco, Marleen en Owen, Hanneke, Koos en Simone, Marieke en Jacco, Tineke en Jan, Hans en Esther, Gardien en Eduard, Willemien en Arjan, Evert-Henk †, Jos, Hillien en Anton, Tineke, Martijn.

Achterkleinkinderen:

Sophie, Lucas, Nina, Matthé, Rachel, Bram, David, Levi, Ezra, Sander, Marlise, Eveline, Tessa, Bart, Maurits, Eileen, Olaf, Giulia, Eviann, Jarne, Thijs, Jolien, Daan, Mirthe, Jurre, Bastiaan, Jelle, Ruben, Thirza, Aaron, Emma, Kelvin, Thomas, Rachel, Jaylinah, Mycah, Jeconiah, Levi, Zoë, Sil, Jet, Pien, Lieve, Nina, Sarah Lynn, Ezra.

d'Amandelboom, kamer 207
Noord Houdringelaan 82
3722 BT Bilthoven

Correspondentieadres:
Bierbrouwerweg 2
7721 KP Dalfsen

Om de HERE voor haar leven te danken komen wij, zo de HERE wil, samen op donderdag 10 december om 11.30 uur in de Immanuelkerk, Soestdijkseweg Zuid 49, De Bilt. Vanaf 10.30 tot 11.15 uur is er gelegenheid om te condoleren. Omstreeks 13.15 uur zullen wij moeders lichaam begraven op de algemene begraafplaats Rusthof, Dodeweg 31 te Leusden. Na afloop van de begrafenis bent u welkom in de ontvangkamer van de begraafplaats.

*Denk aan 't Vaderlijk meedogen,
Heer waarop ik biddend pleit*
Psalm 25:3

Thuisgekomen bij haar hemelse Vader,
onze lieve moeder, oma en over-oma

Grietje Antonides - Knapper

★ Muntendam 15 februari 1916 † Assen 3 december 2015

Sinds 1 mei 2001 weduwe van Fokke Sake Antonides

Kaapstad,
Zuid-Afrika: Redi Antonides - Bosma

Leek: Trieneke Antonides

Haren: Engel en Nel Antonides - Schmidt

Assen: Grietje en Cor Kloetze - Antonides

Meppel: Ali en Jan de Graaf - Antonides

Gouda: Jo en Liesbeth Antonides - Geerse

Leek: Henk en Rennie Antonides - Beijes

In liefdevolle herinnering:
Sake Antonides † 10 februari 2010
Emmie Antonides † 15 september 1956

Klein- en achterkleinkinderen

Moeder is opgebaard in haar eigen kamer,
K 113 van Arendshorst, De Klénckestraat 40 te Assen.

Er is gelegenheid tot afscheid nemen op maandag
7 december tussen 18.00 en 20.00 uur

De samenkomst zal DV worden gehouden op dinsdag
8 december om 11.00 uur in de Nederlands Hervormde
Kerk, Hoofdstraat 134 te Midwolde.
Aansluitend vindt de begrafenis plaats op de
begraafplaats te Midwolde.
Gelegenheid tot condoleren na afloop van de begrafenis
in Gasterij Inkie, Hoofdstraat 132 te Midwolde.

Correspondentieadres:
Engel Antonides, Meerweg 101, 9752 JE Haren
Tel. 06-23159213

Het heeft ons goed gedaan zoveel blijken van
medeleven te hebben ontvangen na het overlijden
van onze lieve moeder en beppe

Hijkje Huisman-Groen

hiervoor zeggen wij u hartelijk dank.

Tineke en Johan Vos-Huisman
Wilma Huisman
Tjakkelen en Rien van den Berg-Huisman
en kinderen
Geert Huisman

Zwolle, december 2015

Onze oprechte dank voor het meeleven in
welke vorm dan ook na het overlijden van
mijn man, onze vader, opa en overgrootvader

Lammert van Dijken

Getroost en gesterkt door Hem die er altijd
is, kunnen we de weg gaan die Hij ons wijst.

Ps: 84 onberijmd

C. M. van Dijken-Weening
Kinderen, kleinkinderen
en achterkleinkinderen

Haren, November 2015

FAMILIEBERICHTEN tarief € 1,21 per mm, per kolom (incl. 21% btw);
via site € 1,09 per mm, per kolom (incl. 21% btw);
over telefonisch opgegeven advertenties kunt u niet reclameren

De Here heeft haar tot Zich genomen

In liefde hebben wij afscheid genomen van

Gerbrig (Geb) van Dijk-Boersma

sinds 15 januari 2013 weduwe van Henk van Dijk

Arnhem, 4 november 1928 Heerde, 2 december 2015

Zij was vol liefde, zorgzaamheid en geduld. Wij zijn dankbaar voor het vele wat zij voor ons heeft betekend.

Sietske en Peter Ytsma-van Dijk
Dirk en Anki van Dijk-Nagelhout
Riet en Meine Huisman-van Dijk
Tea en Harm Scholten-van Dijk
Arie en Anita van Dijk-Berends
Harm en Karin van Dijk-van der Ziel
Hanneke en Renko de Vries-van Dijk
Petra en John O'Donovan-van Dijk
Wij gedenken Pieter, Zusje, Anneke
Klein- en achterkleinkinderen

*Wij zijn de medewerkers en vrijwilligers van Viattence
locatie Kortleslag te Heerde dankbaar voor de liefdevolle
zorg voor onze moeder en oma.*

Correspondentieadres: Galenshoeve 2, 8052 AW Hattem

De samenkomst zal worden gehouden op dinsdag 8 december om 11.00 uur in 'De Open Poort', Veldhoeve 1 te Hattem. Aansluitend zal de begrafenis plaatsvinden op de begraafplaats aan de Kerkhofdijk te Hattem. Voorafgaand aan de samenkomst is er van 10.15 tot 10.45 uur gelegenheid tot condoleren in 'De Open Poort'.

*"Geprezen zij de Heer, dag aan dag. Deze
God draagt ons en redt ons." Psalm 68:20*

De Here heeft uit ons midden weggenomen mijn lieve broer, onze zwager en oom

Willem Boer

Aly en Teun Kooiman-Boer
Annie en Henk Kroes-v. Gelder
Everdien en Jan Schoonhoven-v. Gelder
Harm en Jannie v. Gelder-Schoonhoven
Alie en Wim v. Olst-v. Gelder
Janet en Gerard v. Ommen-v. Gelder
Harmen Jan en Alie v. Gelder-Fiechter
Bea v. Gelder
Anja en Heije Wubs-v. Gelder
Marianne en Jo Nitraw-v. Gelder

neven en nichten

Overlijdensberichten uit andere bladen:

Trouw:

26 nov: Jan Cornelis van Veen te Apeldoorn (88);
Cees Oussoren te Utrecht (75); Trijntje Logtenberg-
van Dorp te Epe (91).

Friesch Dagblad:

27 nov: Aaltje Reidsma-v.d. Zee te Zuidwolde (88);
28 nov: Akke Heeringa-Dijkstra te Dokkum (92);
Pietertje Visser-de Boer te Menaam (86); Eeltje de
Jong te Dokkum (77).



NL

Lijst aanklachten tegen Holleeder groeit

De lijst met aanklachten tegen Willem Holleeder blijft groeien. Vrijdag legde het Openbaar Ministerie (OM) hem uitlokking van de moord op John Mieremet (2005) ten laste, alsmede uitlokking van een eerdere poging tot moord op Mieremet in 2002. Holleeder werd al vervolgd voor zijn vermeende rol bij de criminele afrekeningen met Cor van Hout (2003), vastgoedmagnaat Willem Endstra (2004), Kees Houtman (2005) en Thomas van der Bijl (2006). <

Van U. wilde verklaren, maar kon niet

De van het doodsteken van oud-minister Els Borst verdachte Bart van U. heeft een paar weken geleden een verklaring willen afleggen, maar hij was daar op het moment dat het verhoor plaatsvond niet toe in staat. Dat heeft Van U.'s advocaat Noëlle Pieterse vrijdag laten weten na een zitting in de zaak in Rotterdam. Volgens Pieterse was Van U. erg in de war en heeft de rechter het verhoor afgebroken. Het verhoor was vlak nadat Van U. een ontsnappingspoging had gedaan in het Penitentiair Psychiatrisch Centrum in Scheveningen. Het is niet bekend wat Van U. zou hebben willen verklaren. <

Vijfduizend reizigers dienen klacht in

Ruim vijfduizend reizigers die denken recht te hebben op een schadevergoeding van de Nederlandse Spoorwegen hebben zich al gemeld bij ConsumentenClaim. Dat heeft directeur Stef Smit gezegd. Daar kunnen reizigers die ontevreden zijn over de overvolle treinen tijdens de spits sinds maandag een klacht indienen. Volgens Smit melden zich elke dag nog nieuwe mensen die hun ongenoegen over de NS laten blijken. ConsumentenClaim wil een claim indienen bij de NS omdat veel treinreizigers in de spits moeten staan, terwijl volgens de claimorganisatie het spoorbedrijf verplicht is om mensen een zitplaats te bieden. <



BEELD ANP

Vier arrestaties rond liquidatie Lucas Boom

De politie heeft de afgelopen twee weken vier mannen gearresteerd in verband met de liquidatie van Lucas Boom in juni dit jaar. Het gaat om twee Amsterdammers van 23 en 34 jaar en twee verdachten uit Den Haag van 29 jaar. De Amsterdamse crimineel Lucas Boom werd 9 juni voor de ogen van tientallen basisschoolleerlingen doodgeschoten in een woonwijk in Zaandam. <

EU

Duitse Bondsdag stemt in met actie tegen ISIS

Duitsland gaat deelnemen aan de militaire acties tegen terreurgroep ISIS in Syrië. De Duitse Tweede Kamer, de Bondsdag, stemde vrijdag in met de inzet. Duitsland stuurt zes Tornado-verkenningvliegtuigen, een fregat dat het Franse vliegdekschip Charles de Gaulle moet beschermen, tankervliegtuigen en 1200 militairen. Duitsland gaat geen luchtaanvallen op ISIS uitvoeren. <



BEELD AP

Migranten in opstand aan grens van Macedonië

In de Noord-Griekse grensstad Idomeni is vrijdag chaos ontstaan, toen migranten uit Marokko, Pakistan en Iran in opstand kwamen tegen het grensbeleid van Macedonië. Dat laat alleen Syriërs, Afghanen en Irakezen door. Circa 1500 vluchtelingen weigerden met de trein naar Athene gebracht te worden. Ze begonnen rellen tegen de Griekse politie en gooiden stenen naar vluchtelingen die de grens wel over mochten. <

EU geeft Europol meer bevoegdheden

De Europese politieorganisatie Europol krijgt meer mogelijkheden om snel speciale eenheden te vormen als een terreuraanslag dreigt. De EU-ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken gaven vrijdag groen licht hiervoor. De nieuwe regels geven Europol ook bevoegdheden om websites die haazaaien of mensen oproepen tot terroristische organisaties toe te treden sneller offline te halen. Ook wordt vanaf 1 januari het Europese antiterreurcentrum actief. <

⊕

'Dader San Bernardino beloofde trouw aan ISIS'

Een van de daders van het bloedbad in het Amerikaanse San Bernardino heeft tijdens die actie via Facebook trouw beloofd aan ISIS. Dat meldde nieuwszender CNN op basis van uitspraken van drie functionarissen die betrokken zijn bij het onderzoek. <

China belooft 55 miljard euro aan Afrika

De Chinese president Xi Jinping heeft de presidenten van Afrika vrijdag 60 miljard dollar (55 miljard euro) toegezegd om de ontwikkeling van het continent te steunen. Xi benadrukte dat China een gelijkwaardige relatie met de Afrikaanse landen wil opbouwen. Xi is in Johannesburg voor een forum over samenwerking tussen China en Afrika, waarbij ook verschillende van zijn Afrikaanse ambtgenoten aanwezig zijn. <



BEELD AP

VS: mensenrechten Noord-Korea bespreken

De Verenigde Staten en acht andere leden van de VN-Veilighedsraad hebben opgeroepen tot nieuwe gesprekken over de situatie van mensenrechten in Noord-Korea. Het land laat volgens onderzoek van de Verenigde Naties misstanden toe die vergelijkbaar zijn met die uit de Tweede Wereldoorlog. <

€

Ook Britten keren Volkswagen rug toe

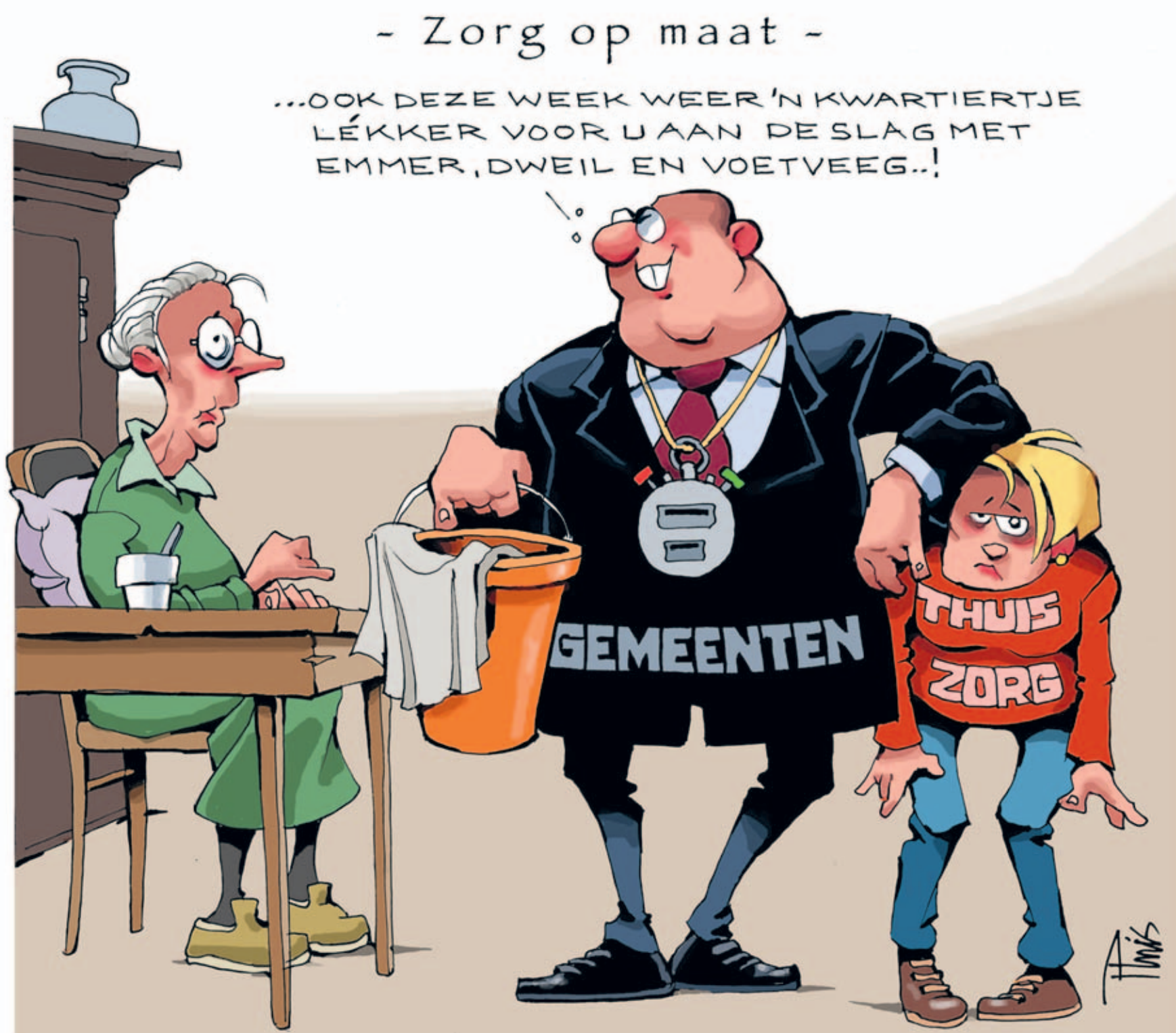
De verkoopmalaise voor Volkswagen houdt aan. Vrijdag werd bekend dat het merk ook in Groot-Brittannië fors aan populariteit heeft ingeboet. Eerder zag het concern de verkopen in andere landen, waaronder de VS, al fors afnemen als gevolg van het dieselschandaal. Ten opzichte van een jaar eerder vielen de verkopen in Groot-Brittannië twintig procent lager uit. <

Bierfanaten stappen naar rechter om bierfusie

Bierfanaten in de Verenigde Staten vrezden duurder bier van mindere kwaliteit, mocht de fusie tussen brouwerijen AB InBev en SABMiller doorgang vinden. Voor tientallen van hen reden om een rechtszaak aan te spannen tegen de voorgenomen deal. De drinkers voeren onder meer de aanstaande monopoliepositie van het fusiebedrijf aan als argument tegen de transactie. Zij willen voorkomen dat kleine ambachtelijke brouwerijen van de markt worden gedrukt. <

Omzet onlinewinkels fors toegenomen

De weekomzet van onlinewinkels is in de periode voor 5 december met 24 procent toegenomen. Tussen 1 november en 5 december bedroeg het totaal aan bestellingen bij de internetwinkeliers 933 miljoen euro, meldde de brancheorganisatie Thuiswinkel.org vrijdag. Dat is 15 procent hoger dan de sinterklaasomzet van 811 miljoen van vorig jaar. <



POLITIEKE ANALYSE

PIET DE JONG • politiek redacteur, schrijft hier tweewekelijks een politieke analyse nd.nl/opinie

Woorden doen ertoe in de politiek

In zijn afscheidsbrief aan de Tweede Kamer ontsteeg Arie Slob de gebruikelijke vriendelijkheden aan zijn collega's. Terugblikkend op zijn veertien jaar in het parlement ontdekte hij de grote invloed van woorden. 'Gesproken woorden doen ertoe', zei Slob. Hij citeerde vervolgens de Duitse benedictijnse pater Anselm Grün om dat inzicht toe te lichten. 'Woorden kunnen ons verpletteren, verwonden en overvragen. Woorden kunnen echter ook oprichten en bemoedigen. Woorden kunnen tot een huis worden waarin we wonen. Alleen woorden die niet oordelen, kunnen een huis worden waarin mensen zich thuis voelen, waarin ze mogen zijn wie ze zijn.' Van zo'n ervaren politicus is dat een doorleefde waarneming en een wijsheid waar de collega's en het journaal hun winst mee kunnen doen. Het parlement moet het per definitie hebben van woorden, omdat praten nu eenmaal het voertuig is waarmee volksvertegenwoordigers en ministers zich met elkaar verstaan.

wauwelen

In de ogen van velen is het spreken van woorden niet veel meer dan klanken uitstoten, wauwelen. Die gedachte resonanceert in het clublied van Feyenoord: 'geen woorden, maar daden'. In

de politiek is dat type denken ook diep doorgedrongen. De grote liberale roerganger Johan Rudolf Thorbecke sloot in 1849 zijn eerste regeringsverklaring af met de woorden: 'wacht op onze daden'. Thorbecke keerde zich daarmee, zegt zijn biograaf Jan Drentje, tegen de 'voorkeur voor delibereren die parlementsleden doorgaans aan de dag legden'. De nieuwbakken premier, die net een nieuwe Grondwet had opgesteld, wilde zich daar verre van houden. Hij wilde aan de slag gaan en riep daarom de Kamerleden op zijn ministerie te beoordelen op de resultaten. Thorbeckes politieke nazaat Mark Rutte heeft veel van die instelling. Hij is wars van poeha en straalt uit dat gewoon doen al gek genoeg is. Visie, en een samenhangend geheel bestaande uit woorden, is in Ruttés ogen een olifant in het vertrek die je het zicht belemmert.

beperkte opvatting

Het is een gangbare opvatting, zeker in liberale kring. Een opvatting die zijn duizenden verslaat. Het is ook een manier van politiek bedrijven die beperkt is. In diverse afscheidsinterviews wees Gabriël van den Brink, hoogleraar maatschappelijke bestuurskunde, daar weer eens op. Hij

waarschuwt voor 'morele leegte' in de politiek. Een leegte die is ontstaan doordat de politiek verworden is tot bestuur. Het grote verhaal waarin mensen kunnen wonen, misschien zelfs zich thuis kunnen voelen, wordt niet meer verteld. Dat verhaal wordt node gemist. Van den Brink noemt, als voorbeeld, de reactie op de vluchtelingen die in Europa een veilig heenkomen zoeken. Premier Rutte spreekt erover in angstige termen, 'de stroom indammen tot nul'. Je voelt aan je water al dat dat woorden zijn die niet realistisch zijn. Het is grootspraak, het zijn loze woorden.

Een beschaving, zegt Van den Brink, blijkt uit de medemenselijkheid die je vluchtelingen betoont. Die beschaving moet je 'belichamen, in je gedrag, je woorden en in de toon waarop je spreekt'. De waarneming van de wetenschapper bevestigt het belang van de woorden van Anselm Grün. Natuurlijk moet de premier werken aan daden om vluchtelingen een veilig onderdak te bieden en de stroom in goede banen te leiden. Maar de goede woorden, die passen bij de beschaving die Nederland wil zijn, moeten ook gesproken worden. Een premier die zwijgt schiet ernstig tekort.

Reageren?

Brieven: maximaal 200 woorden. Artikelen: maximaal 700 woorden.
Mail uw reactie met naam, adres en telefoonnummer naar opinie@nd.nl of Nederlands Dagblad, Postbus 111, 3770 AC Barneveld.
Meer informatie: nd.nl/contact

ND-lezers,

MOETEN WE
HET
SALAFISME
VERBIEDEN?**Bert Westerink,**
organisatieadviseur

Ook deze onzinnige simplificatie is weer een stap op weg naar de meerderheidsdictatuur die zich in ons land vestigt. Wantrouw ieder die ideeën wil verbieden. Strafbbaarstelling moet slechts slaan op gedragingen, te beginnen met voorbereidingshandelingen.

Klaas Jan Hoff, akkerbouwer

Ja. De kracht van een rechtstaat zou zijn: het tolereren van het salafisme als een dolend gedachtespinsel. Lijkt me doorgesloten politieke correctheid en onbegrepen naastenliefde.

Cor Verkade,
vastgoedbelegger

Na de periode 1940-1945 moeten we elke stroming verbieden die vijandelijk is ten opzichte van het jodendom. De overheid moet haar belangrijkste taak (zorgen voor recht en gerechtigheid en voorkomen van onderling geweld) serieuzer te nemen.

Koos de Geest, arts

Nee. Het kon weleens als een boemerang op je hoofd neerkomen als je de hele groep zo wegzet. Baptisten en pinksterchristenen worden in België vaak als sekte beschouwd. Ook dominees komen weleens ongenueanceerd over. Behandel mensen zoals jij door de mensen behandeld wilt worden.

Winno Ernstman,
gevangenebewaarder

Nee, (nog) niet. Vrijheid van godsdienst en vrijheid van denken zijn niet hetzelfde als oproepen tot geweld. In eerste instantie moet het voldoende zijn om mensen aan te pakken die oproepen tot geweld en onze democratie omver willen werpen.

Kees van Baardwijk,
schrijver

Ja. Zodra een (aanzienlijk) deel van een bevolking zich in gedachten en gedragingen openbaart als een soort vijandige vijfde colonne, moet er een duidelijk nee klinken. Eén rotte appel in de mand maakt al het gave fruit te schand.

Nelleke Berntsen,
docent mbo

Ik denk dat het tijd wordt dat er hier en daar letterlijk en figuurlijk weer grenzen worden getrokken. Opvallend vind ik dat God in de schepping met grenzen aanbrengen.

Ymkje Bouma,
gepensioneerd
verpleegkundige

Ja, omdat ze totaal hun eigen regels bepalen en ook niet willen integreren.

VAN DE REDACTIE

DANIËL GILLISSEN • adjunct-hoofdredacteur



DEADLINE OP 23.00 UUR



13 november, 22.16 uur. Het eerste bericht dat in Parijs iets verschrikkelijks gaande is, komt binnen op de redactie. Een blik op de sociale media leert dat het waarschijnlijk om een ernstig incident gaat. Het overzicht ontbreekt, wel is duidelijk dat er nog gewapende mensen door de Franse hoofdstad lopen. De dienstdoende journalisten staan meteen op scherp. Informatie uit allerlei kanalen wordt bij elkaar gebracht en geanalyseerd op betrouwbaarheid. Officiële bevestiging door de politie van wat er gaande is, laat op zich wachten. Collega's ter plaatse, zoals RTL-verslaggever Stefan de Vries, blijken al snel een goede bron. De eindredacteur veegt intussen de voorpagina deels leeg voor dit *breaking news*. Anderen werken tot de deadline van 23.00 uur koortsachtig aan een bericht met de laatste stand van zaken. De beeldredacteur zoekt naar foto's voor een passende plaat op de voorpagina.

'Terroristen slaan toe in hartje Parijs', kopt het *Nederlands Dagblad* de volgende dag. Daaronder een foto van de chaotische situatie in de straten, en een tekst die ook acht uur later nog aardig voldoet als overzicht van de aard en ernst van de gebeurtenissen. Opvallend is namelijk dat in de nachtelijke uren weinig nieuwe feiten naar buiten komen. Het zijn meer geruchten en speculaties die dan de boventoon voeren. Pas zaterdagochtend vroeg wordt in z'n volle omvang duidelijk wat de terroristen hebben aangericht.

Had deze aanslag drie weken eerder plaatsgevonden, dan was onze redactie reeds verlaten geweest op het moment van de eerste nieuwsmelding. De overstap naar een andere drukker, en daarmee het verschuiven van de deadline twee uur naar achteren, maakt op zo'n moment zichtbaar dat we een completere, actuele krant kunnen maken. De eerste edities van enkele andere landelijke ochtendkranten misten het nieuws, omdat hun drukpers al draaide.

Meer actualiteit is maar een van de voordelen die de overstap op tabloid, eind oktober, heeft gebracht. We hebben goede recensies van lezers ontvangen op de vernieuwde krant. Vooral de drukwaliteit – 'wat een haarscherpe foto's!' – en de dikte van de krant – 'ik krijg niet alles gelezen' – worden geprezen. Tegelijk is het ook een compliment dat er lezers zijn die de overgang nauwelijks is opgevallen. We streefden naar een soepele overgang, met behoud van ons herkenbare gezicht. We kunnen concluderen dat dat is gelukt.

advertenties

Bij een uitvaart moet u accuraat en veel regelen,
wij helpen u zo goed mogelijk in die moeilijke tijdHulzebus Uitvaartverzorging
Hoogkerk (Groningen)

regio Groningen, Friesland en Drenthe

- 7 dagen per week, dag en nacht
- ruim 170 jaar ervaring
- eigen uitvaartcentrum
- ook als u ergens anders verzekerd bent



Hulzebus Uitvaartverzorging regelt snel, persoonlijk en dienstbaar de uitvaart voor uw dierbare.

Hulzebus Uitvaartverzorging

Zuiderweg 191, 9744 AD Groningen, 050-5251800
ardante@home.nl, www.hulzebus-uitvaartverzorging.nl

VIER DE KERST BIJ: *Smakelijk* Restaurant

Smakelijk Kerstdiner

24, 25 en 26 december

RESERVEREN? BEL NU! 0341 351 256 • PUTTEN

JOS DOUMA EN DERK JAN POEL • voorganger van de Plantagekerk Zwolle, resp. consulens

PROTESTANT, JU

... Een jubeljaar over de onuitputtelijke barmhartigheid van God – dat is iets om als protestanten aan mee te doen.

Dinsdag begint het door paus Franciscus afgekondigde Jaar van de Barmhartigheid. Wij zijn onder de indruk van dit initiatief. Het raakt ons dat de kerk ervoor kiest zich bewust zo lang en zo diepgaand open te stellen voor de liefderijke ontferming en onuitputtelijke genade van de God die we kennen in Jezus Christus.

Dat gaat veel verder dan een zoveelste beleidsplan, structuurwijziging of flitsend idee voor kerkvernieuwing. Het raakt de kern van de kerk en haar boodschap.

Barmhartigheid – bisschop Gerard de Korte schrijft in een pastorale brief dat dit woord op veel tijdgenoten waarschijnlijk wat ouderwets en

gedateerd overkomt. Toch voelen we ook direct aan dat het een warm woord is, een woord dat we niet kunnen missen als we spreken over God, geloof en kerk. Een woord vol bewogenheid.

En hebben we daar niet allemaal behoefte aan: bewogenheid, compassie, medelijden, genade? Wat is er veel stuk in deze wereld. Zo veel armoede, eenzaamheid en angst vanwege terreur. Wat zijn er veel mensen in nood!

absoluut essentieel

Wij geloven dat het ook in onze tijd absoluut essentieel is 'voor de kerk en de geloofwaardigheid van haar verkondiging, dat zij in eerste persoon de barmhartigheid beleeft en hiervan getuigenis aflegt'.

Dat schrijft paus Franciscus in een 25 paragrafen tellend inspiratiedocument voor het jubeljaar. Daar komen



Dinsdag begint het door paus Franciscus afgekondigde Jaar van de Barmhartigheid. Protestanten moeten daar vooral aan meedoen.

JAN VAN MEERTEN EN HENK HOFMAN • Logos Instituut resp. (kerk)historicus nd.nl/opi

GENESIS WORDT VEEL

... In het artikel 'De Bijbel zegt niet dat de schepping volmaakt was' (ND 28 november) offert professor Gijbert van den Brink Genesis al te makkelijk op aan de hedendaagse wetenschap.

Volgens Van den Brink spreekt de Bijbelschrijver van Genesis vanuit het wereldbeeld van zijn tijd. Dit wereldbeeld wordt beschreven als volgt: de aarde is een schijf die rust op water en zuilen en heeft een massieve koepel als hemel. In zijn proefschrift (1974) laat prof. dr. C. Houtman zien dat deze stelling discutabel is. Op basis van de gegevens uit het Oude Testament is het niet mogelijk de conclusie te trekken dat Israël een theorie had over het ontstaan en de inrichting van de kosmos. Er is bij Van den Brink geen plaats

voor een zesdaagse schepping. Het vierde gebod in Exodus 20 legt echter een verbinding tussen de menselijke werkdagen en de scheppingsdagen. God heeft met zijn schepping in zes dagen de mens een weekritme gegeven. Spreekt God zichzelf dan tegen?

historische Adam

Een van de problemen voor de theïstische evolutie is een historische Adam. Van den Brink stelt dat er al mensen waren voordat Adam er was, en dat bij hen een plotselinge bewustzijnsverwijding optrad met vermogens van taal en dergelijke. Hoe hij dit aan natuurwetenschappers wil gaan uitleggen is ons een raadsel.

Verder doet deze visie geen recht aan de Schriftgegevens. We lezen in de Bijbel dat Eva de moeder 'van alle

at bij Diaconaal Steunpunt Zwolle nd.nl/opinie

BEL MEE MET DE PAUS

ook passages in voor (over aflaten en over Maria) waarmee we ons niet kunnen verbinden. Maar er blijft veel meer over dat inspirerend is en Bijbels, doortrokken van God die onuitputtelijke liefde is. Het kan ons helpen eens temeer te beseffen: katholiek of protestant, wij volgen de ene en zelfde Heer Jezus, die ons de Vader laat zien.

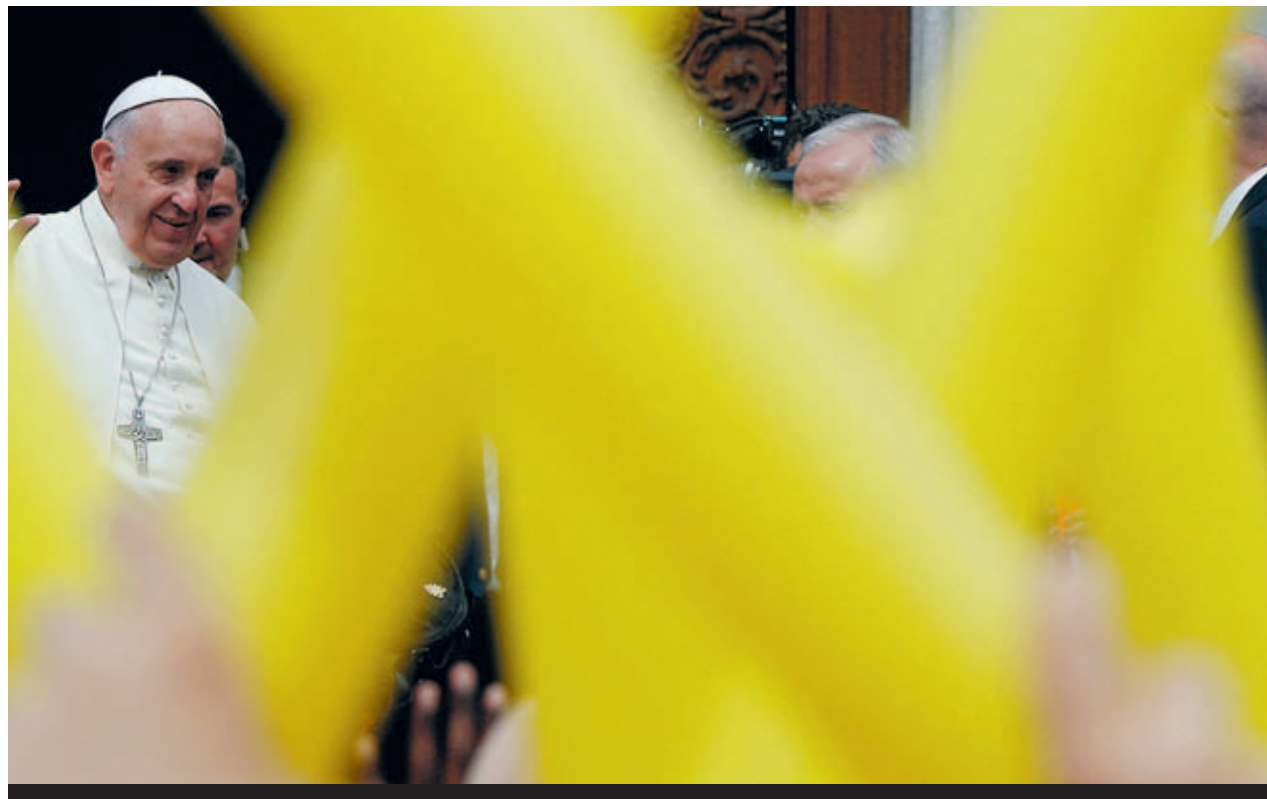
Het inspiratiedocument heet 'Het gelaat van de barmhartigheid'. Lees de eerste zinnen even mee: 'Jezus Christus is het gelaat van de barmhartigheid van de Vader. Het mysterie van het christelijk geloof lijkt in dit woord zijn samenvatting te vinden. Het is levend, zichtbaar geworden en heeft zijn hoogtepunt bereikt in Jezus van Nazareth.'

Wat zou het mooi zijn als we, op weg naar het Reformatieherdenkingsjaar 2017, eerst in 2016 ons samen laven aan Gods barmhartigheid. Want ook

voor protestanten geldt wat de paus schrijft: 'Voor ons is het nodig voortdurend het mysterie van de barmhartigheid te overwegen. Het is een bron van vreugde, gemoedsrust en vrede. Het is de voorwaarde van ons heil. Barmhartigheid: het is het woord dat het mysterie van de Allerheiligste Drie-eenheid openbaart. Barmhartigheid: het is de uiterste en hoogste daad waarmee God ons tegemoet komt.' Wat ons bijzonder aansprekt in het schrijven van Franciscus, is de verbinding die hij legt tussen spiritualiteit en diaconaat, tussen contemplatief leven en actief bewegen aanwezig zijn in de samenleving. Beide zijn nodig.

activistische protestanten Misschien hebben wij, als activistische protestanten, wel allereerst die contemplatie nodig, het meditatief

en biddend omgaan met de woorden van God die vol zijn van zijn barmhartigheid. Maar zonder uitwerking in de praktijk kan het niet. Daarom sluiten wij ons graag aan bij de oproep van Franciscus om veel aandacht te besteden aan de lichamelijke en geestelijke werken van barmhartigheid. Deze woorden van paus Franciscus willen we ons graag eigen maken en zoeken naar wegen om er gehoor aan te geven: 'Het is mijn vurig verlangen dat het christenvolk gedurende het jubeljaar nadenkt over de werken van lichamelijke en geestelijke barmhartigheid. Het zal een manier zijn om ons geweten wakker te schudden, dat vaak ingeslapen is ten overstaan van het drama van de armoede, en om steeds meer door te dringen tot de kern van het evangelie, waar de armen de bevoorrechten zijn van de goddelijke barmhartigheid.' <



nie

TE SNEL OPGEOFFERD

levenden' is en Paulus spreekt van het menselijk geslacht uit 'enen bloede'. En wat doet Van den Brink met de verklaringen van reformato-

Hoe hij dit aan natuurwetenschappers wil gaan uitleggen is ons een raadsel.

ren die vastgehouden hebben aan de historiciteit van Adam als aparte scheppingsdaad van God? In de gereformeerde theologie van de zeventiende eeuw werd de gedachte

dat er voor Adam al mensen waren als on-Bijbels afgewezen. Calvin, die Van den Brink aanhaalt, spreekt niet in het voordeel van een gemeenschappelijke afstamming. In zijn Bijbelcommentaar beschrijft Calvin een jonge schepping, geschapen in zes letterlijke dagen.

Van den Brink offert Genesis op aan de hedendaagse wetenschappen. Hij beschouwt de hoofdstukken 1-11 als onhistorisch. Als de prioriteit ligt bij de Bijbeluitleg is het onbegrijpelijk dat hij deze hoofdstukken (en de overeenkomstige passages in het NT) zo gemakkelijk opoffert.

Van den Brink stelt enkele vragen over Kaïn, die 'bang is voor "al wie" hij zal tegenkomen. Wie dan?' Het ligt voor de hand dat Kaïn bevreesd was voor wraak van de familie. Door de hoge leeftijden in die tijd zijn flinke aantallen nakomelingen moge-

lijk. Bij de stad die Kaïn bouwde hoeven we niet te denken aan een grote metropool. Het bouwen van een stad kan ook inhouden: het omringen van enkele huizen met een afscheiding. Waarom zouden deze antwoorden niet langer volstaan? Het is niet nodig om als gelovige te zwichten voor de mening van de wetenschappelijke meerderheid. Het aantal personen is niet bepalend voor het waarheidsgehalte van een visie. Daarnaast is de evolutietheorie nog lang niet het einde van alle tegenspraak. Theologie bouwen op onzekerheden en speculaties is te vergelijken met het bouwen van een huis op de zandgrond.

►► Op www.logos.nl staat een uitgebreide versie van dit artikel ('Theologie en haar knieval voor het neodarwinisme').

COLUMN

George Harinck is hoogleraar aan de VU in Amsterdam en aan de Theologische Universiteit in Kampen



GEORGE HARINCK nd.nl/columns

OPGEOPTST

Het was een goede maand voor het oppoetsen van de Europese waarden. Hoe krachtiger de terroristen onze samenleving proberen te ontregelen en vernietigen, hoe harder Europeanen de verknochtheid aan hun waarden belijden. We kleurden allemaal een beetje blauw-wit-rood na het Parijse bloedweekend, de Marseillaise klonk in Engeland en in de Verenigde Staten beleed men de waarden van de Franse revolutie. Zo ver had Lodewijk XIV of Napoleon het nooit geschopt. En nu gebeurde dat zonder dwang, puur uit sympathie voor de getroffen Fransen en uit weerzin tegen de duisternis waarin terroristen de lichtstad probeerden te dompelen. Deze eensgezindheid in het oog van de vijand bracht zelfs Rusland en Europa wat nader tot elkaar. Engeland gaat meevechten in Syrië en Nederland heeft de deur daartoe op een kier gezet. En ook al zal deze gezamenlijke inspanning de kans op aanslagen in Europa eerder verhogen dan verlagen, ISIS moet nu van de aardbodem verdwijnen. Onze waarden zijn ons alles waard.

uitgaanscultuur

Ik moet bekennen dat ik aarzel bij het aanzien van deze eensgezindheid en gedrevenheid. Ik vraag mij af welke waarden we nu precies verdedigen. De Parijse aanslagen vonden plaats in het uitgaansgebied, op vrijdagavond. Ze kunnen uitgelegd worden als een kritiek op het hedonisme van onze cultuur die speelt met dood en duivel en leeft in het moment. Waar is het respect voor God, waar de moraal, waar het besef dat deze wereld meer is dan toeval? De reactie in een cartoon in *Trouw* was sprekend: hebben de terroristen kritiek op onze uitgaanscultuur? Dan zullen we ze eens laten zien dat we ons niet van de wijs laten brengen: we gaan nog meer feesten, zetten de muziek nog harder en gaan nog vaker naar de hoeren. Het was bedoeld als grapje, maar het is dan toch een veelzeggend grapje. De reactie van de Italiaanse premier Matteo Renzi was van een hoger niveau. Hij ziet de strijd van het ISIS-terrorisme met Europa als een culturele oorlog. Hij wilde het besef van de Italiaanse cultuur en identiteit versterken door jongeren geld te

De islam is niet te temmen met beschaving.

geven voor culturele activiteiten, zoals theater- en museumbezoek. Dit is het wapen waarmee ISIS verslagen moet worden. Zij zaaien verwoesting, wij koesteren een cultuur, zij halen standbeelden neer, wij restaureren ze. Zij vernietigen boeken, wij investeren in onze bibliotheken. De cultuur is het wapen tegen de barbarij. In Frankrijk gebeurt iets dergelijks en wordt die cultuur door François Hollande omschreven middels de waarden van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Dat is ons weerwoord.

Herman Bavincks mening

Maar ik denk geregeld aan de woorden van Herman Bavinck. Hij discussieerde met zijn vriend Christiaan Snouck Hurgronje over de vraag wat je als westerse cultuur met de islam aan moest. Snouck meende net als Renzi of Hollande dat beschaving het middel was om de islam te temmen. Voed de islamitische bovenlaag op met de westerse beschaving en men zal zich voegen naar onze waarden, althans de agressie daartegen afleggen. Bavinck zag het anders. Hij geloofde niet dat de westerse beschaving de islam zou kunnen ontdoen van haar scherpe kantjes. Om de islam te weerstaan, dus ook om het geweld in naam van Allah in onze straten te keren, is meer nodig dan disciplinerende kennis en kunde uit het westen. Een religie wordt door niets tegengehouden, behalve door een andere religie, meende hij.

Bavincks mening hoor je niet vaak. Europa is gesecculariseerd en hield in 2007 Gods naam buiten de grondwet. Religie biedt niet langer hoop en perspectief, maar is een erfenis die zijn waarde heeft verloren. Maar in die jaren werd Europa geconfronteerd met vitaal islamitisch geweld en snapten we de religieuze inspiratie van terroristen niet meer. Religie was toch een gedateerde zienswijze, waarin loze woorden als God troost boden aan de onverlichten? Het energieke verband tussen deze religie en het terrorisme kunnen we nauwelijks bevatten, want we weten niet meer goed wat religie is. We poetsen onze waarden wel op, volgen misschien zelfs een cursus over religies, maar we zijn zonder geestkracht en zonder hoop: ga vooral door met feesten, luidde het advies in Parijs. We komen in onze beste momenten niet verder dan het herhalen van onze sleetse verlichtingsidealisme. De vlaggen wapperen nog, zou Johan Huizinga zeggen, maar de geest is geweken.



GERHARD WILTS nd.nl/geloof BEELD ARCO VAN DOLEWEERD

Hoe heviger de vervolging, hoe meer kerken in China

...Ook Chinezen vieren het kerstfeest, inclusief muziek, dans en kerkdiensten. Maar vieringen worden steeds vaker tegengewerkt.

... 'Met de godsdienstvrijheid in China gaat het hard achteruit', waarschuwt Bob Fu.

► GORINCHEM

Voor de oppermachtige Communistische Partij begint het christelijke kerstfeest steeds meer een obstakel te worden. 'Alleen in geregistreerde kerken zijn kerstdiensten in westerse stijl toegestaan', zegt Bob Fu, voorzitter van China Aid, een organisatie die opkomt voor godsdienstvrijheid in China. 'Op het platteland is december traditioneel een maand voor evangelisatie met het kerstverhaal als kapstok. Maar de laatste jaren worden christenen steeds meer gedwarsboomd. Op de universiteiten zijn studenten uitgesloten van vieringen, omdat Kerst een vorm van hersenspoeling zou zijn.' Om de 'gevaarlijke en agressieve agenda' van de Chinese machthebbers

tegenover het christendom aan de kaak te stellen, bezocht Fu deze week Nederland en Groot-Brittannië. Het Westen is te weinig doordrongen van de toenemende onderdrukking door Peking, meent hij. 'Op de ranglijst van christenvervolging heeft Open Doors China ergens op de dertigste plaats staan. Terwijl de repressie van hetzelfde niveau is als in Iran (zevende plaats) of Saudi-Arabië (twaalfde). Bijbels zijn niet te koop in de boekhandel. Tot je achttiende is het verboden er uit te studeren of je te laten dopen.'

De Chinese autoriteiten slagen er volgens Fu goed in om die onderdrukking te maskeren. 'De propaganda over vrijheid en mensenrechten is effectief, veel mensen geloven dat het in China wel meevalt. Ze laten zich zand in de ogen strooien, als niet-geregistreerde kerken als illegaal worden afgeschilderd.' In 2010 was Fu bij de prijsuitreiking van de Nobelprijs voor de Vrede in Oslo: 'Maar wie denkt er nu nog aan de gevangen zittende Nobelprijswinnaar Liu Xiaobo?'

Peking handhaaft de schone schijn door miljarden dollars te steken in de censuur van berichten. Toenemende secularisering in het Westen is er volgens Fu de oorzaak van dat godsdienstvrijheid nauwelijks op de voorpagina's staat. 'Er is veel meer aandacht voor handelscontracten om een graantje te kunnen meepikken van de Chinese markt.'

verontrustend

De grotere rol die China wil op het wereldtoneel, verbaast Fu niet. Lachend: 'Mijn dochters zeggen wel eens dat God Adam en Eva schiep en dat de rest *made in China* is. Maar serieus: hoe meer godsdienstvrijheid, hoe meer voorspoed.'

Toch zijn er signalen die moeten verontrusten, meent Fu: 'De cyberaanvallen, de bouw van kunstmatige eilanden, de vorstelijke ontvangst van Mugabe – het zijn allemaal tekenen van een dictatuur in China. Als de vrije wereld daar stilzwijgend aan voorbijgaat, zal de oogst bitter zijn.' Vooral de 'arrogante' en autoritaire aanpak van president Xi Jinping, is er

volgens Fu debet aan dat Chinese christenen het veel zwaarder hebben gekregen. Eind juli presenteerde Fu bij de Amerikaanse commissie voor godsdienstvrijheid in China een reeks zorgwekkende wapenfeiten van 'voorzitter Mao junior', de spotnaam voor Xi. Onder het driejarige bewind van deze president zijn meer dissidenten vastgezet dan in de twintig jaar daarvoor, meer kerken gesloopt, kruizen weggehaald en huisgemeenten aangepakt.

Fu: 'Tweeduizend advocaten en activisten voor mensenrechten zijn opgepakt, van de meesten is niet bekend waar ze zijn opgesloten. In de afgelopen achttien maanden heeft de vervolging een niveau bereikt zoals we die niet meer gezien hebben sinds de Culturele Revolutie van eind jaren zestig. Niet alleen huiskerken worden harder aangepakt, ook de erkende Drie-Zelf-Kerken krijgen meer tegenwerking van de overheid te verduren.'

Voor de Communistische Partij zijn christenen de belangrijkste bedreiging van de Chinese droom, zo legt

Fu het optreden van Peking uit. 'De kerken vormen de grootste niet-gouvernementele organisatie in China. Zij overtreffen de partij in ledental. Zij vereren een hogere autoriteit dan de Communistische Partij en komen



AP

Geduld raakt op na overstormigen India

► NEW DELHI

Hoewel het vrijdag is gestopt met regenen, wordt het zuiden van India nog altijd geteisterd door overstromingen. Tienduizenden mensen hebben in de deelstaat Tamil Nadu hun toevlucht gezocht in opvangkampen. In totaal heeft de regering 97 opvangkampen geopend, waar voedsel en onderdak wordt geboden aan zo'n 62.000 mensen. De lokale bevolking klaagt echter dat woningen nog altijd onder water staan en dat er vanuit de regering maar matig hulp wordt geboden of zelfs ontbreekt. Inwoners van Chennai, de hoofdstad van Tamil Nadu, hebben op sommige plekken het heft in eigen hand genomen en verspreiden voedsel, water en zelfs beddengoed in de zwaarst getroffen gebieden. De stroomvoorziening in Chennai is uitgeschakeld om slachtoffers als gevolg van elektrocutie te voorkomen. Het telefoonverkeer ligt grotendeels plat. <

Huwelijk of jubilea?

Ga naar
familieportaal.nl



advertenties

Barletta
specialist in vloeren & raambekleding
ULGERSMAWEG 24 | GRONINGEN | 050 - 5410429

kijk voor onze aanbiedingen op barletta.nl

Lenferink Autos
T. 0546 - 639 639 Almelo
Laat u verrassen in de grootste showroom van Nederland !!
WWW.LENFERINK.NL

MW 114i Business Navi BMW 216d Active Tourer BMW 318i Touring Navi BMW 325i Touring Navi
M-styling va €24.900,- Navi Klima va €32.600 Business va €17.500,- Executive va €9.900,-

IK KAN Werken

"Zonder hulp zat ik nu kreupel thuis"

"Ik ben Juliette en op mijn tiende kreeg ik een infectieziekte. Dankzij een operatie en hulp van LIGHT FOR

THE WORLD kon ik een naaiatelier beginnen. Die kans gun ik andere jongeren met een handicap ook!"

"Geef jongeren met een handicap een eerlijke kans!"

[Reinier van den Berg, ambassadeur](#)



ikkanwerken.nu
GIRO 131 • IBAN: NL10 INGB 0000 0001 31



© Medair/Odile Meylan

Teveel mensen zijn in nood, omdat ze op moeilijk te bereiken plekken wonen. We brengen levensreddende hulp naar de meest kwetsbaren. Ook al is het ver, wij gaan tot het uiterste om ze te bereiken.

We gaan ver, om levens te redden!

Samen komen we verder!

Geef op IBAN 2091

of NL52 INGB 000 000 2091

medair.org/verder



Tot 31-12 wordt uw gift verdubbeld*.



* Tot de 'verdubbelspot' leeg is

MEDAIR
NOODHULP EN HERSTEL



Het is Gods humor, zegt Bob Fu van China Aid, dat Chinese leiders met hun vervolging van christenen de kerk dienen.

elke zondag bijeen. Dat is een politieke nachtmerrie voor communistische leiders die zien hoe de partij in de ogen van het volk aan legitimiteit verliest, mede als gevolg van corruptie.'

Daarnaast spelen toerisme en internet de kerken in de kaart. De groeiende welvaart zorgt voor meer Chinese reislust. Voor Peking is dat een nieuw hoofdpijndossier, voor Fu een lichtpunt. 'Chinese vakantiegangers

ervaren wat vrijheid is', zegt hij. 'Om te laten zien wat die vrijheid in de praktijk betekent, zouden buitenlandse christenen hun deuren moeten openzetten voor Chinese toeristen.'

Veel Chinezen hunkeren naar grotere internetvrijheid, heeft Fu gemerkt. 'De gewone Chinees kan niet kijken naar de BBC of CNN, er is geen Facebook of Youtube. De Communistische Partij heeft een tweede Chinese Muur om het land heen gebouwd, de Great Firewall. Wil die muur vallen, dan moet het Westen daarbij helpen. Niet alleen met stille diplomatie, maar ook door de stem te verheffen over mensenrechten, arbeidsomstandigheden of luchtvervuiling. De machthebbers zijn bang voor openheid. Internet is misschien wel het mooiste cadeautje van God.'

Om protest in de kiem te smoren, pakt de partij kerken hard aan. In de provincie Zhejiang zijn afgelopen jaar meer dan dertig kerkgebouwen gesloopt, omdat zij niet over de vereiste vergunningen zouden beschikken. Ruim 1500 kerken moesten

kruizen van hun daken of muren halen. Overigens met een averechts effect, meent Fu. 'Nu zie je steeds vaker kruizen in huizen en auto's. Met dit beleid vervreemdt de partij zich bovendien van de bevolking, want kerken waren er altijd al en christenen gelden als voorbeeldige burgers.'

Dat Xi juist van hen de zondebok maakt, is naar Fu's zeggen goddelijke ironie. 'Het is Gods humor, dat Chinese leiders met hun vervolging de kerk dienen. Bij het ontstaan van de Chinese Volksrepubliek in 1949 waren er minder christenen dan nu. Vanaf 1954 werden er geen christelijke zendelingen meer toegelaten. Desondanks is de kerk niet gekrompen; integendeel, de groei van het aantal christenen in China is de grootste revival sinds Adam.' Grijnzend: 'Xi kan zich troosten met de gedachte dat hij Gods wil uitvoert.' Uit cijfers van de overheid blijkt dat in China inmiddels 70 tot 90 miljoen christenen wonen. Fu meent op basis van andere, onafhankelijke onderzoeken van bijvoorbeeld de Back To Jerusalem-beweging, dat er waar-

BOB FU

Als voormalig huiskerkvoorganger ontvluchtte Bob Fu (1968) in de jaren negentig zijn geboorteland. Sinds 1997 woont hij in Midland (Texas, VS) en heeft sindsdien nooit meer een voet op Chinese bodem gezet. Vergeten deed hij zijn geloofsgenoten niet: hij richtte China Aid Association op, als waakhond voor de geloofsvrijheid van christenen in China. Zijn organisatie krijgt onder meer steun van de Stichting De Ondergrondse Kerk (SDOK). Fu voelt zich met Nederland verbonden door zijn studie naar Abraham Kuyper, Herman Bavinck en Herman Dooyeweerd.

schijnlijk al 130 miljoen Chinese christenen zijn. 'Naar verwachting leven er over vijftien jaar 224 miljoen christenen op het Chinese vasteland. Dat maakt mij optimistisch over de toekomst van de Chinese kerk. Straks sturen wij zendelingen uit in plaats van dat zij naar China komen.' <

ADVERTENTIES PERSONEEL



SCHARLAKEN KOORD
straatwerk | preventie | hulpverlening
rond prostitutie

Scharlaken Koord zoekt een:

manager
24 uur | flexibel inzetbaar

Reageren kan tot 12 december 2015.
Kijk voor de gehele vacature en functie-eisen op
www.scharlakenkoord.nl



De Brug Midden-Nederland ggz-instelling voor verslavingszorg
Hoofdlocatie Katwijk
(tevens poliklinieken in Alphen, Amsterdam, Gouda)

Wie wil ons team komen versterken?
Wij zoeken dringend voor de locatie Katwijk drie enthousiaste collega's:

HBO hulpverlener (ca. 24 uur)
Psychiater (uren in overleg)
Administratief/facilitair medewerker (ca. 28 uur)

Uitgebreide informatie: www.debrughelpt.nl

Info over vacatures HBO hulpverlener en psychiater ook op te vragen bij Anouk van Tooren, coördinator zorg en info over administratief/facilitair medewerker bij Atie Smit, coördinator bedrijfsvoering; beiden bereikbaar op 071 403 37 33 of per e-mail info@debrughelpt.nl



Sollicitaties: De Brug Midden-Nederland, t.a.v. drs. J.W. Ypma, directeur
Postbus 2121, 2220 BC Katwijk ZH (of via info@debrughelpt.nl)

Lamberink zoekt nieuw talent!

Lamberink Makelaars & Adviseurs is een veelzijdige dienstverlener. Met ruim 45 medewerkers en vestigingen in Assen, Emmen, Groningen, Hardenberg, Rolde en Zuidlaren zijn wij actief in heel Noordost-Nederland. Onder de labels Lamberink Woningmakelaars, Lamberink Bedrijfsmakelaars en Lamberink Financieel Adviseurs bieden wij complete dienstverlening op het gebied van wonen, bedrijfshuisvesting, financieren en verzekeren.

Ter versterking van onze dienstverlening zijn wij op zoek naar nieuwe collega's:

- Marketing & Communicatie adviseur (Assen)
- Assistent-makelaar (Emmen)
- Ervaren woningmakelaar (Hardenberg)
- Verzekeringsadviseur (Assen)
- Assistent-Hypotheekadviseur (Assen)

Kijk voor de volledige functieomschrijvingen op www.lamberink.nl (vacatures).

Ben jij toe aan een nieuwe stap? We zien jouw reactie met belangstelling tegemoet!

Lamberink Makelaars & Adviseurs heeft vestigingen in Assen, Emmen, Groningen, Hardenberg, Rolde en Zuidlaren.




Lamberink
Makelaars & Adviseurs

0592 33 84 10
www.lamberink.nl

PARTNER IN DYNAMIS

advertenties

Praktijk voor Relatietherapie en Psycho sociale therapie Hans Roosenbrand

Voor professionele hulp bij psychische en relationele problemen, ook 's avonds. Lid 
0592-301373 • recresco@kpnmail.nl • www.recresco.nl
Scheperweg 2 • 9482 PL Tynaarlo (bij Assen)

Uitvaartzorg Bert van Dijken

Bert van Dijken & Inez Zeldenrust

Verbindingsweg 36 T 050 - 3011 241
9781 DA Bedum M 06 - 4122 6559
zorg@bertvandijken.nl M 06 - 2861 7285
www.bertvandijken.nl

gecertificeerd door **Keurmerk uitvaartzorg:**
heldere afspraken • bekwaam personeel • transparante
kostenbegroting • goede organisatie van de uitvaart

Uitvaartzorg voor Groningen, Friesland, Drenthe



PeoplePower
BIM & CAD professionals

Vacature Young professional **BIM-modelleur** Berekenen 3D
Groeï
Bodegraven Fulltime Elektrotechniek
Veenendaal mbo 4 Revit
Collega's Ontwerp hbo Stabicad
AutoCAD
Werktuigbouw

Meer informatie:
www.peoplepower.nl/bim-modelleur

NL

ARIEN VAN GINKEL / RD nd.nl/nederland BEELD ANTON DOMMERHOLT, LINDE KLOMP EN RD

Student haalt oudere



Eigen opa's en oma's heeft student Anneloes Olthof (23) niet meer. 'Maar nu ik hier woon, heb ik er wel honderd', grapt ze. 'Gisteren heb ik nog chocolaatjes rondgebracht. Dan maak ik even een praatje. Die kleine dingen, dat vinden mensen geweldig.'

► DEVENTER

Dolgelukkig is de student met haar ruim bemeten kamer in woon- en zorgcentrum Humanitas in Deventer. Wanneer ze haar ruime kamer laat zien – mét douche, toilet en keuken – kan ze het niet laten om wat selfies met haar burens tevoorschijn te toveren. 'Kijk, deze man kan niet praten, maar hij is zo leuk.' Om dat te onderstrepen volgt een filmpje dat laat zien hoe ze samen de polonaise doen.

De derdejaars SPH-student aan het Windesheim in Zwolle hoeft alleen haar boodschappen en internet te betalen. De woonruimte krijgt ze helemaal gratis. Evenals haar vijf collega-studenten. 'We vragen daarvoor terug dat de studenten een goede buur zijn. Ook moeten ze iedere maand dertig uur vrijwilligerswerk doen', vertelt Bas Niessen, manager woonzorg, op zijn kamer.

knuffelen

'Het heet dan wel werk, maar zo voel ik het helemaal niet', zegt een stralende Anneloes. 'Dit is gewoon normaal contact met de burens. Ik kook altijd te veel voor mezelf, dus dan breng ik wat eten naar de mensen naast mij. Die zijn er blij mee. En soms neem ik iemand mee naar de supermarkt.' Anneloes krijgt er veel

dankbaarheid voor terug van haar oudere medebewoners. 'Mensen vinden het geweldig als je een kort praatje maakt. Ze gaan je helemaal knuffelen en bij sommige mensen stromen de tranen over de wangen. Bij mij dan ook bijna.'

Met de praatgrage Anneloes vliegt de tijd voorbij. Verschrikt kijkt ze op haar horloge. 'Ik moet nu de tafel gaan dekken voor de bewoners.' Ze vliegt drie trappen af. Op de gang voor de eetzaal zitten een kwartier voor tijd al een vijftal dames te wachten op een bankje. De rollator bij de hand. De komende twee uur zal de woonstudent zich 'de benen uit het lijf moeten lopen'. De ouderen bestellen koffie en thee. Zodra de koffie voor haar staat, vraagt een oude buur of Anneloes niet wat suiker voor haar heeft. 'Kijk, dat ligt al op uw bordje', reageert ze ad rem. Nu ziet mevrouw het ook. 'Maar heb je misschien nog twee zakjes? Ik vind suiker lekker.'

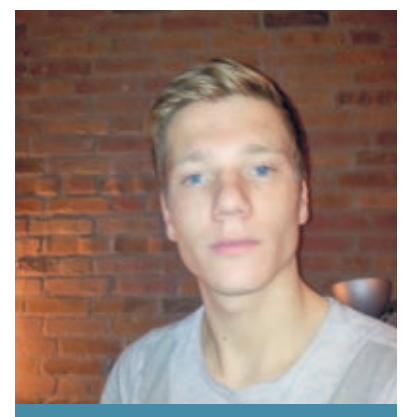
Dan volgt er een verhaal over hoe ze vroeger in Indië op een suikerplantage heeft gewerkt. En dat dat altijd erg gezellig was. Totdat de oorlog kwam. Toen werd ze gevangengezet. 'Maar gelukkig heb ik daar wel mijn man leren kennen. Dat was mijn buurman in de gevangenis.' 'Kijk, dan is het toch nog een mooi verhaal geworden', vindt Anneloes.

En weg is ze alweer. Zulke verhalen hoort ze dagelijks. Elke week verzorgt ze één dag de broodmaaltijd. Toen ze drie maanden geleden hier kwam wonen, ging ze bij al haar burens even op de koffie om een praatje te maken. Ze liet een briefje met haar pasfoto achter bij de mensen. 'U kunt altijd bij mij terecht!' staat er op het A4'tje te lezen. 'Ik snap niet dat niet meer verzor-

gingshuizen ons concept overnemen', zegt Niessen over het studentenproject, dat nu drie jaar loopt. 'Veel zorginstellingen hebben te maken met leegstand. Dit is een slimme manier om daarmee om te gaan. Het kost niets. De woonstudenten brengen het normale leven in huis. Ze doen geen verzorgende taken, dus er gaan geen banen verloren.' Dat zijn de dames aan de eettafel helemaal met Niessen eens. 'Ik zou op



Esther van der Molen



Joël Dijkstra

GERECHTIGHEID
IN GELD

SAMEN IN
ACTIE VOOR
EEN EERLIJKE
VERDELING VAN
WELVAART

www.gerechtigheidingeld.nl

zondag 13 december themazondag

Micha Nederland

in zorgcentrum uit isolement



Anneloes serveert haar oudere buren een maaltijd in ruil voor gratis woonruimte.

mijn kamer gegeten hebben als de studenten 's avonds niet voor het eten zouden zorgen', zegt een van hen. 'Nu kom je nog even uit je kamer en ontmoet je andere mensen. We zijn altijd met hetzelfde clubje van tien vrouwen.' De studenten worden ingezet om bewoners uit hun isolement te halen, benadrukt manager Niessen. En de enige voorwaarde is dat je geen overlast mag veroorzaken. De eerste

klacht over dit project kwam overigens van een student. 'Hij vond dat de buurvrouw haar televisie veel te hard had staan.' Vrienden uitnodigen in het verzorgingscentrum mag ook. Maar die kreeg Anneloes nog niet zo makkelijk naar binnen. 'Vrienden geloven je niet als je zegt dat je in een verzorgingshuis woont', ervaart Anneloes. 'Dat kunnen ze zich gewoon niet voorstellen.' Ondertussen heeft ze

een aantal vriendinnen toch zover gekregen om eens te komen kijken.

verval

Heeft het dan geen nadelen om als jongere tussen de ouderen te wonen? 'Toch wel', erkent Anneloes. 'In het begin was het de verzorgingshuisgeur waar ik aan moest wennen. Die ruik ik gelukkig niet meer. Het lastige is dat je met lichamelijk verval in aanraking komt. Het gaat al-

leen maar slechter met deze mensen. Gelukkig zijn ze soms ook gewoon even ziek. Dan ben je blij als ze er later weer bovenop komen. Maar vorige week is mijn buurman overleden. Ik had altijd erg goed contact met hem. Als dat gebeurt voel je je wel naar. Ik kan het niet goed omschrijven, maar het is echt vervelend. De nabestaanden kende ik toevallig ook. Ik heb gezegd dat ze altijd bij

mij binnen kunnen lopen. Ze zijn nu bezig het appartement leeg te halen.' De deur van Anneloes staat sowieso altijd open. Evenals de deur van veel buren die bij haar in de gang wonen. 'Ik kan altijd bij mensen binnenlopen en mensen kunnen dat ook bij mij.' En als ze dan net bezig is om te leren voor een tentamen? 'Meestal is het maar een kort moment, dus dat kan altijd wel.'

Ondertussen schaakt ze op meer bordes tegelijkertijd. 'Vanmorgen ben ik om zeven uur begonnen en ik ga hier tot acht uur vanavond aan één stuk door.' Ze studeert, loopt stage op een gesloten psychiatrische inrichting en heeft ook nog een bijbaan bij een filiaal van Albert Heijn.

leefwereld

Doordat jongeren met ouderen in contact komen, en andersom, leren ze elkaars leefwereld kennen. 'We doen dit op basis van wederkerigheid', vertelt Niessen. 'Als een student gewoon vertelt waar hij of zij mee bezig is, bijvoorbeeld de studie, blijven bewoners betrokken bij de maatschappij.' Niet iedereen is geschikt om woonstudent te worden. 'Ik vraag bij een vacature altijd aan de kandidaat: Wat breng jij mee? Een student moet *feeling* hebben met de doelgroep. Voordat we definitief beslissen of iemand hier mag wonen, laten we hem of haar een paar uurtjes proefdraaien. Je ziet meteen of iemand op een leuke manier contact maakt.' Ouderen kun je niet aan hun lot overlaten, vindt Anneloes. 'Wij willen nu vaak niets voor hen doen. Maar als we zo meteen zelf oud zijn, willen we toch ook dat er voor ons gezorgd wordt?' <

STUDEREN EN WERKEN IN ÉÉN STUDENTENHUIS

'Dit is een normaal studentenhuus', vindt de 21-jarige Joël Dijkstra. 'Het is hier vaak gezellig en we eten met elkaar. Maar er wordt ook zorg verleend.' Het Leger des Heils huurt in het voormalig provinciehuis van Utrecht negen kamers. In de vleugel wonen drie studenten zonder zorgvraag en zes jongeren die begeleid wonen. Het doel: de begeleiding zo snel mogelijk afbouwen zodat de jongeren op zichzelf kunnen gaan wonen.

Jeroen Harmeyer, projectcoördinator bij het Leger des Heils: 'Het intensiefste zorgtraject hebben deze zes studenten achter de rug, maar ze kunnen nog niet helemaal zelfstandig wonen. Ons project De Sterren is daarom een tussenstation voor hen in hun proces naar zelfstandig wonen.'

Joël studeert natuurwetenschappen en innovatiemanagement aan de Universiteit Utrecht. Hij klopte op 16-jarige leeftijd bij de hulpverlening aan. Nu heeft hij de hulp niet meer nodig en begeleidt hij anderen in hun weg naar de zelfstandigheid. Zo'n vijf tot tien uur per week staat hij hen met raad en daad bij. Hij leert hun onder andere koken, wassen en studiefinanciering aanvragen. In ruil daarvoor betaalt hij slechts 150 euro huur per maand.

Behalve met huishoudelijke zaken helpt Joël de zes ook emotioneel. 'Als iemand de hele dag zijn kamer niet uitkomt, ga ik met hem in gesprek.' Wanneer het langer duurt, heeft Joël de verantwoordelijkheid om problemen te melden bij de

begeleider van de jeugdzorgjongere. 'Ik ben er dag en nacht voor de jongeren als ze me nodig hebben.'

Vreet het niet enorm veel energie om iedere dag zo dicht op de huid te leven van jongeren met problemen? Joël: 'Het is niet alleen je werk, maar het is ook je thuis. Je kan er niet even uitstappen. We zijn geen hulpverleners. Maar tot nu toe heb ik het ervoor over. Je leert veel over mensen en ook over jezelf.'

Coördinator Harmeyer houdt de gang van zaken op een afstand in de gaten en voert regelmatig groeps- en individuele gesprekken met de drie begeleiders. 'Het is belangrijk dat de studenten afstand kunnen houden, want anders houd je het niet vol.' Joël is dat met hem eens. 'Je moet uitkijken dat je geen hulpverlener wordt. Als iets niet goed voelt, geef ik dat meteen door.'

buitengesloten

Esther van der Molen (18) verruilde twee maanden geleden Utrecht voor Rotterdam, waar ze grafische vormgeving studeert aan het Grafisch Lyceum. En ze woont zelfstandig, na zeven maanden begeleiding bij het project De Sterren. Ze liep weg van huis toen ze dertien jaar was. Haar ouders waren gescheiden en bij haar moeder was Esther 'niet altijd even veilig'. Drie jaar verbleef ze in een pleeggezin. Hoewel ze de gezinsleden aardige mensen vond, voelde ze zich toch weleens buitengesloten. Het klikte niet zo goed tussen

Esther en haar pleegouders. 'Dan kwam ik 's ochtends beneden en begroette mijn pleegmoeder haar eigen kinderen hartelijk met een goede-morgen. Tegen mij sprak ze niet zo enthousiast.' Het project van het Leger des Heils was een uitkomst voor Esther. Ze wilde leren wassen, koken en zelfstandig zijn. Toen ze aankwam in het studentenhuus was ze bang. 'Ik had maar negen maanden om alles te leren en ik wist niets over het huishouden. Maar de hulpstudenten – een jaartje of twee ouder – waren heel lief en leerden me gezond en gevarieerd koken. Nu kan ik mijn financiële zaakjes zelf regelen. Dit was een heel fijne tussenstap voor mij voordat ik op mezelf ging wonen. Ik ben blij dat ik de kans heb gekregen om hier te leren en te groeien in mijn persoonlijke ontwikkeling.'

Harmeyer: 'Ontwikkelingen in de zorg maken het noodzakelijk dat we steeds meer voor elkaar gaan zorgen. Formele zorg combineren met informele hulpverlening is een vorm die daar goed op aansluit. Het geeft de betrokkenheid die hard nodig is. We zien in de hulpverlening dat de reguliere kamertrainingscentra, waarbij jongeren intensief begeleid worden naar zelfstandig wonen, langzaam vollopen. En er ontstaan wachtlijsten. Dit aanvullende woonproject is een passender antwoord op de hulpvraag die zij hebben en minder intensief en kostbaar. In de zestien maanden dat het project loopt, zijn er zeven mensen zelfstandig gaan wonen.'



HERMAN VEENHOF nd.nl/sport BEELD ANP / VINCENT JANNINK

FC Twente wil 'vergeten, vieren en verdergaan'

...De gemeente Enschede wil FC Twente redden, maar er zijn meer hobbels op de weg.

...In mooie boeken kijken toegewijde Tukkers terug naar een roemrucht verleden.

► ENSCHEDE

De Grote FC Twente Crisis Revue, heet een ironisch programma dat deze week te zien is in Enschede. Ook de profvoetballers van die club betalen entree. Er is hilariteit, droefenis en vreugde, met als motto: FC Twente wil 'vergeten, vieren en verdergaan'. De club met supporters tot in Australië (*the Tukkerroos*) bestaat een halve eeuw, maar vierde in het zicht van degradatie en faillissement 'een heel sober feestje'. Zelfs de hapjes waren een probleem. Kaas en worst vormen de 'tapas van Twente'. Die werden maar nipt geleverd door Zwanenberg Food, het bedrijf van Aldo van der Laan, sinds april dit jaar – na het aftreden van Joop Munsterman – de voorzitter van FC Twente. Zijn eigen aftreden op 24 november belemmerde bijna de versnaperingen. FC Twente is een raadsel. Vijf winters

geleden verbaasde de wereld zich over die Tukkers met hun inzet en succes. Landskampioen in 2010, de KNVB-beker in 2011, twee keer achtereen de Johan Cruijff-schaal. Een nieuw stadion, de Grolsch Veste. Allerlei projecten die getuigden van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Een jeugdspeleropleiding om u tegen te zeggen. En dan die voorzitter Joop Munsterman, wat een dot van een man! Zo regionaal, zo betrokken, vaderlijk en vol van gevoel. Zelf gitaar spelen, akoestische stukjes van Anouk en Ilse de Lange. Twentse tranen van geluk. En nu? FC Twente is nipt gered van een faillissement, lijkt het. Maar de Europese Commissie kan het reddingsplan van de gemeente Enschede zo omgooien, vanwege verboden overheidssteun. Ook de KNVB kan nog roet in het eten gooien, door een berisping, een boete van 45.000 euro, intrekken van de proflicentie of puntenaftrek, boven op de zes die de club vorig seizoen al voor straf verloor. Gijs Eijsink, stevig geworteld in de regio met zijn schrijfbureau Teksten et cetera, verklaart het verschil tussen 2010 en 2015. 'Het ging om de overmoed van twee heren, die in

hoogmoed verkeerde.' Hij doelt op Munsterman en Van der Laan. Zij slokten buiten de bestuurders om deals met investeerders die verrot bleken te zijn. 'Geen Tukker snapt die hogere wiskunde. Bij de oud-spelers was er stomme verbazing.'

onderaan

In juli bestond FC Twente vijftig jaar. Daar hoorde een tentoonstelling bij en twee adembenemend mooie boeken. De expositie toonde vijftig kunstwerken van elk een vierkante meter, met de vijftig beste voetballers van Twente. Bij de opening was een keur van voetballers verzameld, die Munsterman en zijn vrienden nog als jongetjes kenden. De nestor was oud-trainer Kees Rijvers (89), maar ook coryfeeën als Kick van der Vall, Theo Pahlplatz en Jan Jeuring waren erbij, net zoals Piet Schrijvers (68), ooit een keeper waar je beter niet tegenaan kon lopen. Eijsink: 'Pahlplatz heeft zijn hele leven bij FC Twente gewerkt, als speler en als scout. Door de roekeloosheid van de top is hij van de ene op de andere dag ontslagen. En Jeuring was echt kwaad. Hij vindt dat de club helemaal weer van onderaan moet be-



Het stadion van FC Twente, de Grolsch Veste.

ginnen, zonder geld en met eigen kweek.' Dat steekt. 'Nog steeds kent de club een handvol mensen die een half tot een heel miljoen verdienen, onbegrijpelijk! Heracles gebruikt de spelers die FC Twente opleidde. Zeven spelen in het eerste. Zij staan nummer vier en FC Twente op plaats zestien', zegt Eijsink. Met andere

woorden, Enschede betaalt en Almelo profiteert. Dat vinden de vrienden van Herman Finkers natuurlijk wel leuk. 'Er is een beetje leedvermaak.' Eijsink denkt niet dat FC Twente degradeert. Het in rood gestoken ros zal weer gaan galopperen, zij het met bescheiden hoefslag. De Tukker maakte een mooi boek, waarin hij de

advertentie

WIL JIJ ZIJN HELD ZIJN?

Meesters gezocht! Deze stoere jongen heeft een leraar nodig die hij als voorbeeld ziet en hem helpt bij het ontdekken van zijn talenten. Kom bij ons studeren en ontwikkel jouw talent als inspirerende, christelijke leraar. Dat levert je een onvergetelijke studietijd in Gouda op en een uitstekende voorbereiding op een prachtig beroep.

Maak kennis
met onze pabo!

**Open
collegedag**
11 december

Opleiding Leraar basisonderwijs

www.driestar-hogeschool.nl

Driestar hogeschool

 Driestar educatief



zie je hoe met de kleuren van de stoeltjes een portret is uitgespaard. De geheelonthouder Epi Drost was met snor en flirtgedrag veruit de meest Bekende Twent. Zijn pegel van veertig meter leverde in 1977 de eerste voetbalbeker op. Maar hij zakte op 27 mei 1995 in elkaar tijdens een veteranenwedstrijd, 49 jaar oud. Nog geen drie maanden later overleed René Notten in Oranjestad, net begonnen als bondscoach van Aruba. Bij beiden faalde het hart. Er was meer leed. Twee doden en zestien gewonden vielen er op 7 juli 2011, toen het dak van het nieuwe stadion instortte. In 1991 werd de 16-jarige supporter Eric Lassche doodgestoken. En de KNVB dwong FC Twente de dag na de vuurwerkramp in Enschede, die op 25 mei 2000 32 doden eiste, toch te spelen. De thuismatch tegen Feyenoord eindigde in 1-1.

► naar aanleiding van: Top 50 van FC Twente / FC Twente. 50 jaar op de vierkante meter, Gijs Eijnsink. Uitg. FC 50 BV, Hengelo 2015. 272 blz. € 19,65
► 50 jaar FC Twente, Fardau Wagenaar, Leon ten Voorde, Willem Pfeiffer, Matty Verkamman, Gijs Eijnsink. Kick Uitgevers, Rotterdam 2015. 664 blz. € 79,90

beste spelers van weleer mooie al-literende woordduo's meegeeft. Pahlplatz is 'nederig natuurtaent', Jan Jeuring 'trouwe topscorer'. Het boek ademt weemoed, net zoals een ander lijvig werk over Twente, van Kick Uitgevers, een Rotterdamse vriendenclub die net zoals De Buitenspelers vroeger koffietafelgrote

prachtwerken over sporthelden publiceert. Keiharde Kodakkleuren, snedige statistieken en vooral nostalgie en heimwee naar een tijd dat in merkloze trainingsjacks werd gekleumd op een doordeweeks knollenveld. Heimwee is er ook omdat vooral FC Twente ook verdriet moest incasseren. Als de tribunes leeg zijn,

REDDINGSPLAN

Op 14 december beslist de gemeenteraad van Enschede over het voortbestaan van FC Twente, nadat een week eerder de 'stedelijke commissie' zich er al over heeft gebogen. Wethouder Eelco Eerenbeek (D66) timmerde in allerijl een reddingsplan in elkaar, 'een beetje uit liefde, een beetje uit nood'. Dat plan komt neer op een gemeentelijke garantie van 32 miljoen euro aan FC Twente. Zo kan de club geld lenen om de schuldeisers af te betalen. Die schuld bedroeg 4,2 miljoen, onder andere door de verbouw van het stadion, de Grolsch Veste, voor 60 miljoen in 2011 en te veel te duur betaalde spelers. De gemeente Enschede zelf krijgt nog 17 miljoen, de in Malta gevestigde investeerder Doyen Sports Group 3,4 miljoen en Future Capital Investments, de vriendenclub die voor een deel uit de nu ex-bestuurders van FC Twente bestaat, krijgt ook nog geld. Het plan moet een einde maken aan de rare constructies waarmee de club het zelf wilde rooien. Vooral het contract met Doyen, eind januari

2014 gesloten, trok de aandacht. FC Twente kende toen acute liquiditeitsproblemen. Voor vijf miljoen euro directe cash kreeg het schimmige concern een percentage van de opbrengst en zeggenschap over de transfer van zeven spelers. Als Twente een te laag bod niet aannam, moest er worden gecompenseerd; vijf spelers zijn verkocht, Enschede leed verlies, op Malta zijn enkele heren nu rond de acht miljoen euro rijker. Volgens Eijnsink is de gemeente met de eenmalige garantie niet van FC Twente af. 'De club betaalt 2,5 miljoen euro huur aan de stichting die het stadion beheert en 125.000 euro per jaar aan onderhoud. In feite plaatst Enschede FC Twente onder curatele.' Het contract met Doyen kende een geheim annex, waaruit blijkt hoezeer de overeenkomst een wurgcontract was. Het document kwam 23 november online via de inmiddels niet meer zichtbare site football-leaks.livejournal.com, dat doorleverde aan Yandex, de Russische variant van Google.

advertentie

Het hele jaar door werkvakanties

Het **Passion**
fiftyfiftywerkvakanties

Diaconale werkvakanties

een midweek de handen uit de mouwen voor dak- en thuisloze medemensen die even op adem komen in de Achterhoek
Gegarandeerd onvergetelijk, waardevol, verrijkend en verrassend.....

.... boek nu via de mail of bel

Diaconale steun

voor dit unieke project is van harte welkom.
We zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van giften en collectes.
Gegarandeerd zinvol besteed aan onze diaconale doelstelling.....

.... word nu donateur



Stichting Het Passion
Torenallee 6
6999 DD Hummelo

Triodos Bank: NL11 TRIO 078.13.22.618

Tel. 0314 382 462
info@hetpassion.nl
www.hetpassion.nl



TJERK GUALTHERIE VAN WEEZEL EN JORIS ZWETSLOOT / VK nd.nl/economie BEELD MARCEL VAN DEN BERGH

De grote opmars van een cateraar

... Een Zwitserse investeerder neemt de Nederlandse cateraar Vermaat voor vele miljoenen over.

... Paul Vermaat, ooit eigenaar van een Utrechtse delicatessenzaak, is nu multimiljonair.

► NIEUWEGEIN

'Dit is tenminste niet zo'n gummie-exemplaar', zegt Andrea van de Burgt over de hamburger van cateraar Vermaat. In het restaurant van het St. Antoniusziekenhuis in Nieuwegein vechten haar twee kinderen Annemijn (2) en Cor (4) om de laatste hap van de hamburger van 'echt vlees'. In een ander ziekenhuis kreeg Van de Burgt weleens een moeilijk te herleiden 'drabje' voorgeschoteld. 'Het eten hier is vers, dat proef je.' Vermaat, de naam zegt de gemiddelde Nederlander wellicht weinig, hoewel vele tienduizenden gasten dagelijks eten bij de 231 vestigingen. Vermaat doet de hapjes en de drankjes op talloze bekende plekken, zoals in het Rijksmuseum, Artis, het Mauritshuis, diverse zaken op Schiphol, en in stationshallen en universiteiten. In ziekenhuizen en musea is het bedrijf zelfs marktleider in Nederland.

Het aanbieden van verse en 'pure' producten op deze drukke locaties blijkt een gouden formule, zo bleek vrijdag. Vermaat maakte bekend dat het wordt overgenomen door de Zwitserse investeerder Partner Group. Naar verluidt zouden de Zwitsers 390 miljoen euro betalen. Niet slecht voor een bedrijf dat in 1978 begon met de kleine delicatessenzaak van Kees Vermaat in de Utrechtse Jan van Scorelstraat, tegenover het toenmalige St. Antoniusziekenhuis. Zijn klantenkring bestond destijds voor het grootste deel uit artsen en verpleegsters en toen het ziekenhuis in 1983 verkaste naar Nieuwegein, besloot Vermaat mee te gaan. Vermaat opende in de jaren daarna restaurantjes in dertien andere ziekenhuizen. De grote groei van het concern kwam



Weinigen in het St. Antoniusziekenhuis in Nieuwegein weten het, maar de versproducten in het restaurant komen van cateraar Vermaat.

in 2001, toen Vermaat zijn 26-jarige neef Paul aannam als opvolger. Junior, die een vader-zoonrelatie heeft met zijn oom, opende tientallen bedrijfsrestaurants, horeca op vliegvelden en in een groot aantal musea. Ook zelfstandige horeca-zaken, zoals recent Engels tegenover het Centraal Station in Rotterdam.

erwtensoepp

Ondanks alle verschillende formules maakt Vermaat slim gebruik van zijn omvang. De erwtensoep die de gasten in het St. Antoniusziekenhuis weglepen is daar een goed voorbeeld van, vertelt Adri Lakenveld – piekerig bruin haar, 49 jaar 'jong'. Ze heeft net haar dertigjarig Vermaat-jubileum gevierd. Lange tijd kookte ze zelf de soepen, sneed ze de biefstukjes en schikte ze de boeketjes.

'Nu maken koks van het bedrijf 's ochtends op een centrale plek de soep, die een paar uur later hier wordt afgeleverd.' Terwijl de rest van de cateringbranche het tijdens de crisis zwaar te verduren had, groeide Vermaat juist met dubbele cijfers. Met een omzet van 130 miljoen euro staat het bedrijf inmiddels tussen grote cateringbedrijven als Albron, Sodexo en Compass. En met de kennis en het vermogen van de Partner Group is het de bedoeling om met Vermaat-concepten nu ook in andere Europese landen de concurrentie met de grote ketens aan te gaan. Door de lage rente draait de fusie- en overnamemarkt op volle toeren. Dus toen Paul Vermaat en zijn inmiddels 69-jarige oom Kees besloten het bedrijf te verkopen was er veel interes-

se, vertelt hij vrijdag via de telefoon. 'De sprinkhanenfonds die bedrijven leegvreten hebben we direct uitgelecteerd. En ook een grote Duitse keten die Vermaat wel als een dochteronderneming wilde inlijven hebben we bedankt. Onze naam blijft wel op de gevel staan, dus wij willen wel dat het een mooi en zelfstandig bedrijf blijft.' Uiteindelijk bleven er nog 'een paar' serieuze kandidaten over. Het eindbod waarmee de Zwitsers uiteindelijk het pleit beslechten komt neer op ruim elf keer de winst, zelfs in de huidige markt is dat erg hoog. In het *Financieele Dagblad* werd vrijdag gesproken over 'knock out-bod'. 'Daar moest ik wel om lachen, maar het klopt niet', zegt Vermaat. 'De biedingen lagen allemaal redelijk dicht bij elkaar. Dit is ge-

woon een bedrijf met potentie en daar hebben investeerders veel geld voor over.' Paul Vermaat is nu dus multimiljonair. Maar hij is niet euforisch, zegt hij. 'Ik sta er inhoudelijk geheel achter, want het bedrijf moet zich verder ontwikkelen. En het management dat nu mede-eigenaar wordt en de leiding overneemt, verdient het om door te groeien. Maar ik sla toch een bladzijde van vijftien geweldige jaren om.' In het St. Antoniusziekenhuis heeft de overname minder impact. Jacqueline van der Laan (47) is vooral druk met haar klanten. Ze smeert een dikke dot tonijnslade op een stokbroodje 'vers van de bakker', zoals ze al 25 jaar doet. 'Het is al zo vervelend om ziek te zijn, dus als we het ietsjes aangenamer kunnen maken doen we dat.' <

advertentie

nederlandsdagblad

CHRISTELIJK BETROKKEN

Het Nederlands Dagblad
• altijd verrassend en actueel
• scherpt je mening
• overtuigt christelijk

Werf een abonnee en ontvang de Samenleesbijbel!



gratis voor u,
t.w.v. € 59,95

Deel christelijke journalistiek met een ander

- werf een nieuwe abonnee
- ontvang de Samenleesbijbel
- nieuwe abonnee betaalt eerste drie maanden helft van de prijs



nd.nl/actie

Meer weten over de Samenleesbijbel? Kijk op www.samenleesbijbel.nl

PUZZEL

WOORDZOEKER

MOZART

K	F	H	M	E	N	U	E	T
S	U	I	O	E	T	I	U	S
S	N	T	N	F	L	Y	A	E
T	E	M	S	A	B	L	F	K
R	G	C	T	G	L	A	T	R
A	N	I	C	E	N	E	L	O
Z	I	O	G	U	T	A	N	P
O	Z	R	I	O	S	E	Z	U
M	O	A	M	A	D	E	U	S

© Sanders Puzzelboeken 151205

Alle onderstaande woorden zijn verstopt in deze woordzoeker. Streep ze allemaal door. De resterende letters vormen de oplossing.

- | | | |
|---------|--------|----------|
| ALLEGRO | MENUET | SUCCES |
| AMADEUS | MOTET | SUITE |
| FINALE | MOZART | ZANGSTUK |
| HOFBAL | OPUS | ZINGEN |
| ITALIE | ORKEST | |

OPLOSSING KRUISWOORD
VAN GISTEREN

V	A	R	I	A	T	I	E
S	E	L	A	L	A	D	E
E	L	S	D	I	N	E	R
M	O	E	K	E	G	E	S
I	M	A	M	M	A	T	
K	N	O	E	L			
B	L	A	D	L	I	E	R
L	E	L	Y	K	E	R	D
O	P	A	A	T	L	A	S

RECEPT

REDACTIE ND nd.nl/koken BEELD UIT BESPROKEN BOEK

Orecchiette pesto

Zelf orecchiette pesto maken kan met onderstaand recept. Het komt uit het boek *Pasta risotto & gnocchi bij Janneke thuis*. Een uitgebreide recensie van dit boek stond woensdag in de bijlage *Leven*.



BENODIGDHEDEN
(VOOR 4 PERSONEN):

- handvol basilicumblaadjes
- 3 eetlepels pijnboompitten
- 1 teen knoflook
- 6-7 eetlepels extra vergine olijfolie
- 3-4 eetlepels geraspte parmezaanse kaas
- 350 gram orecchiette
- 200 gram verse doperwtten
- extra vergine olijfolie
- staafmixer



►► n.a.v. *Pasta risotto & gnocchi bij Janneke thuis*, Janneke Philippi. Uitg. Karakter, Uithoorn 2015. 192 blz. € 19,95

BEREIDING

Doe de basilicumblaadjes met de helft van de pijnboompitten en de gepelde knoflook in een maatbeker. Voeg de olijfolie toe en pureer met de staafmixer tot een gladde pasta. Meng de kaas erdoor en breng de pesto op smaak met zout en peper. Kook de orecchiette in ruim water met zout beetgaar. Kook intussen de doperwtten in 6-8 minuten knapperig gaar. Rooster de rest van de pijnboompitten in een droge koekenpan goudbruin en schud ze op een bord. Giet de pasta af en vang een kopje kookvocht op. Meng de pasta met de pesto, een

scheut kookvocht en de doperwtten. Voeg zout en peper naar smaak toe. Verdeel de orecchiette over vier bordjes. Strooi er de geroosterde pijnboompitten en eventueel wat extra basilicumblaadjes over. Besprenkel met nog een straaltje van je favoriete olijfolie en serveer met extra geraspte parmezaanse kaas.

TOELICHTING

Orecchiette – wat 'oortjes' betekent in het Italiaans – komen oorspronkelijk uit Apulië, de regio in de hak van de Italiaanse laars. De pesto blijft goed hangen in de 'pasta-oortjes'. <

SUDOKU

MEDIUM

			1				3	
	4		5		2	1		
5								6
	6		2	1				3
		1		6			8	2
7					8			9
	7			9		8		
3	9	4						5
								6

OPLOSSING SUDOKU
LIGHT VAN GISTEREN

3	5	8	7	6	4	1	9	2
1	9	7	2	3	8	4	5	6
6	2	4	1	9	5	8	7	3
9	4	1	8	7	6	2	3	5
5	8	2	3	1	9	7	6	4
7	3	6	5	4	2	9	1	8
8	7	5	6	2	1	3	4	9
2	1	9	4	5	3	6	8	7
4	6	3	9	8	7	5	2	1

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

HEAVY

7				1			8	
9			5	3				2
		3	2					6
								7
	8				6		2	5
4	1			7	8			
			9					
					4			9

OPLOSSING SUDOKU
HEAVY VAN GISTEREN

4	8	5	6	1	2	3	9	7
7	1	6	3	9	4	8	2	5
3	9	2	5	8	7	6	1	4
5	4	7	9	2	3	1	8	6
8	3	9	1	5	6	4	7	2
6	2	1	4	7	8	9	5	3
9	7	3	8	4	5	2	6	1
2	6	8	7	3	1	5	4	9
1	5	4	2	6	9	7	3	8

FEUILLETONS

DAVID EN MIRJAM

76. 'Ik schrok enorm toen die grote Romein zomaar op de grond viel,' lachte David. 'En hij was zwaar!' 'Hij zal nu wel gevonden zijn,' dacht Mirjam.

'Maar Mirjam, hoe ben jij weggekomen uit de gevangenis, en waarom duurde het zo lang? Ging het anders dan we bedacht hadden?' Chana schonk voor allemaal nog wat sap in. 'Alles ging volgens plan,' begon Mirjam haar verhaal. 'Chana mocht onder begeleiding bij David gaan kijken, en ik moest bij officier Quintus blijven wachten tot ze weer terug was. Na een tijdje deed ik alsof ik niet lekker was en moest overgeven, zoals we hadden afgesproken. Volgens mij was ik zo zenuwachtig, dat ik er vanzelf beroerd uitzag. Eerst wilde



officier Quintus me niet laten gaan, maar uiteindelijk riep hij iemand die me wilde begeleiden. Een Romeinse soldaat liep met me mee naar de binnenplaats. Ik bedankte hem en zei dat het door de frisse lucht al iets beter ging en dat ik me verder alleen wel zou redden. Maar hij bleef naast me staan!' Meelevend sloeg Chana haar handen voor haar mond: 'Daar hadden we niet op gerekend. En toen?'

'Ik wist niet of jullie inmiddels al buiten waren of niet. En of officier Quintus al onraad rook. Ondertussen werd de soldaat naast me ongeduldig en wilde me weer mee naar binnen voeren.' 'Ons hele plannetje ging dus de mist in!' zie Chana. 'Want we hadden gedacht dat Mirjam het gebouw uit geleid zou worden.' David schudde met zijn hoofd: 'Dat jullie daar geen rekening mee hadden gehouden. Hoe ben je uiteindelijk buiten gekomen?' 'Met wat toneelspel. In de gang terug naar officier Quintus deed ik alsof ik duizelig werd en begon te hoesten. Ik ging bijna op de grond liggen en deed alsof ik stikte. Die arme soldaat raakte helemaal in de war. Hij bracht me terug naar de officier.' Mirjam glimlachte bij de gedachte.

WORDT VERVOLGD

OVER BERGEN HEEN

254. Haar ogen straalden helder blauw. 'Grover vloog niet zomaar met iedereen in dat vliegtuig. Hij was heel kieskeurig en wees meer klanten af dan hij aannam. Als hij jou meenam ... had hij daar een reden voor. Het was zijn geschenk aan jou.' 'Ja, mevrouw.' Ze boog naar me toe, omhelsde me en kneep in mijn bovenarmen. Haar huid was dun en slap en haar sneeuw witte haar was broos. Ze schokte toen ze me omhelsde. Ik kuste haar op haar wang die zacht was van het dons en vertrok. In de achteruitkijkspiegel zag ik haar op de veranda staan en naar de bergen kijken. Napoleon stond op de hoogste trede met zijn borst vooruit tegen de wind te blaffen.



Vince zat bij haar toen ik de kamer inliep. Hij stond op. Een warme lach en een warme hand. Zelfs een wat stijve omhelzing. 'Ashley vertelt me wat je gedaan hebt.' Hij schudde zijn hoofd. 'Hoe kan ik je ooit genoeg bedanken?' Ik klopte haar ter begroeting op haar voet. 'Bedenk dat ik degene was die haar uitnodigde om in het vliegtuig te stappen. Je zou kunnen overwegen

om een aanklacht tegen me in te dienen.' Hij lachte. Ik mocht hem. Ze had een goede keus gedaan. Ze zouden gelukkig worden. Hij zou boven zijn stand trouwen – zoals elke man die met Ashley zou trouwen. Zij was een vrouw uit miljoenen. De kleur was op haar gezicht teruggekeerd. Op het nachtkastje naast het bed stonden drie lege koffiekoppen. De urinezak naast het bed was bijna vol. De kleur was goed. Haar nieuwe mobiele telefoon rinkelde voortdurend. De media belden en iedereen wilde een exclusief interview. 'Wat ga jij hun vertellen?' vroeg ze. 'Niets. Ik glijp door de achterdeur en ga naar huis.' Ik keek op de klok aan de muur.

WORDT VERVOLGD

MEELEVEN

MARIANNE HOKSBERGEN nd.nl/meeleven

■ ACHTTIEN MIN

'Op 11 december a.s. hoopt Bernard van Hoek zijn 40e verjaardag te vieren', mailt Bernards vader, Piet van Hoek uit Barneveld. 'Hij woont al weer enkele jaren bij Sprank in Hardenberg, in De Lichtboei. Hij heeft een moeilijke tijd achter de rug, maar gelukkig gaat het nu stukken beter met hem. De begeleiding en wij als ouders zijn erg trots op hem. Zijn verjaardag mag hij bij zijn ouders in Barneveld vieren en dat vindt hij geweldig. Hij zal het fijn vinden om post te krijgen.' Stuur dus allemaal een mooie felicitatiekaart naar:

Bernard van Hoek,
De Schans 11, app. 13,
7773 AA Hardenberg.

■ HARTELIJK DANK

'Enige tijd geleden hebben mijn ouders ervoor gezorgd dat ik in de rubriek Meeleven stond', schrijft Marjet Beefink. 'Dat is gebeurd omdat ik tijdelijk in een zorgboerderij woon. Naar aanleiding daarvan heb ik heel veel post mogen ontvangen uit het hele land, van veel onbekende maar ook bekende mensen. Het is prachtig om te zien hoe er door lezers met je meegeleefd wordt. Ik wil u allen daarom hartelijk bedanken voor het meeleven. Ik heb heel veel kaarten gekregen. Daar heb ik echt enorm van genoten!'

► opgaven: meeleven@nd.nl of
ND, postbus 111, 3770 AC Barneveld.

KAMERAGENDA



uitgelicht

■ MAANDAG 7 DECEMBER 2015
12.30-19.00 PLENAIRE ZAAL |
Overleg met premier Rutte en minister Koenders over de 'Staat van de Europese Unie'. Het bijzondere aan deze vergadering is dat ook Europarlementariërs het woord voeren.

■ WOENSDAG 9 DECEMBER 2015
10.00-13.00 KLOMPEZAAL |
Algemeen overleg met minister Plasterk (Binnenlandse Zaken) over onder andere de vraag wat het begrip 'participatiesamenleving' inhoudt. Aanleiding voor de bijeenkomst is een motie van oud-Kamerlid Arie Slob (ChristenUnie), die vlak na Prinsjesdag werd aangenomen.

■ DONDERDAG 10 DECEMBER 2015
13.30-16.30 TROELSTRAZAAL |
Kamerleden spreken met minister Lodewijk Asscher (Sociale Zaken) over hoe radicalisering het beste voorkomen kan worden.

en ook

■ WOENSDAG 9 DECEMBER 2015
17.30-20.30 THORBECKEZAAL |
Algemeen overleg over de uitbreiding van de Europese Unie, inclusief de eventuele toetreding van Turkije.

■ DONDERDAG 10 DECEMBER 2015
15.00-16.00 W. v. STOETWEGENZAAL |
CDA-Kamerlid Pieter Omtzigt ontvangt mensen die moesten vluchten vanwege hun ongelovig-zijn.

■ DINSDAG 8 DECEMBER 2015
16.00-17.00 THORBECKEZAAL |
Op initiatief van Joël Voordewind (ChristenUnie) spreekt de Tweede Kamer met de voorzitter van het Iraaks-Koerdisch parlement.

► Openbare vergaderingen en gesprekken in de Tweede Kamer zijn te volgen via www.tweedekamer.nl. Klik hiervoor op 'vergaderingen', en dan op 'live debatten'. Daarna kunt u de betreffende zaal aanklikken.

KERKNIEUWS

■ GEREFORMEERDE GEMEENTEN
BEROEPEN te Leiderdorp: R.A.M. Visser te Terneuzen.

■ CHR. Geref. KERKEN
BEDANKT voor Nijkerk: P.W.J. van der Toorn te Heerde.

NL

ANP

Academicus moeilijk aan het werk

► DEN HAAG
Van de in 2013 afgestudeerde academici en hbo'ers vond 73 procent direct een baan. Vijf jaar eerder was dat nog 82 procent. Dat meldt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Uit de cijfers blijkt volgens het CBS dat het ook voor mensen die een opleiding in het hoger onderwijs hebben afgerond, de laatste jaren moeilijker is geworden om een baan te vinden. Na het studiejaar 2012-2013 verlieten ruim 45.000 universitaire en bijna 86.000 hbo-studenten het onderwijs. Van de ruim 33.000 studenten die zonder diploma een hbo-opleiding verlieten, was de kans om meteen werk te hebben het grootst voor wie al wél een mbo-diploma op zak had. <

NL

ANP

27 miljoen euro aan goud bij het grofvuil

► DEN HAAG

We gooiden in 2012 maar liefst 27 miljoen euro aan goud bij het grofvuil. Dat zat in elektrische apparaten, zoals tandenborstels, smartphones en computers. Daarnaast dumpten we zo plastics (een waarde van 17 miljoen euro),

koper (14 miljoen euro), ijzer (7 miljoen), palladium (4 miljoen), aluminium (3 miljoen) en zilver (2 miljoen). In totaal ging voor 73 miljoen euro aan kostbare grondstoffen verloren. Ze werden niet hergebruikt, maar verbrand. <

LEZERSFOTO

IN CONTACT MET VLUCHTELINGEN

Veel lezers stuurden ons foto's over het thema In contact met vluchtelingen. Uit de inzendingen hebben we de afgelopen weken een selectie gemaakt. Vandaag de laatste vier foto's.

NIEUW THEMA: JOUW ZATERDAG

Het nieuwe thema voor de lezersfoto is: Jouw zaterdag. Hoe geven lezers van het Nederlands Dagblad invulling aan hun (vrije) zaterdag? Met wat voor bezigheden en ontmoetingen vul je die dag? Verras ons met jouw foto's en stuur die naar meedenken@nd.nl.



BEELD ANJO EN RINEKE VAN DER HELM • Vluchtelingen op Lesbos.



BEELD GERRIT BOLKS, ROUVEEN • Samen met Landschap Overijssel gaat Gerrit Bolks (midden) als begeleider van vluchtelingen mee om te werken in de bossen.



BEELD ELLA VAN DER PLOEG • Selfie van vluchtelingen tijdens dagje uit met Youth for Christ in Driebergen.



BEELD BERNARD ZUIDHOF • Met handen en voeten lesgeven aan Syrische vluchtelingkinderen.

TV VOORKEUR

ZA NPO 2 ► KRO-NCRV,
17.10-17.45 UUR

Schepper & Co

Een cadeautje ontvangen is mooi, zeker op 5 december, als de goedheidman zijn rol als kinder- en grote-mensen-vriend waar moet maken. Op deze 5e december is de Sint wederom in een gulle bui. Voor ruim 500 miljoen euro is er ingekocht en wordt deze avond uitgedeeld. Wat doet al dat geven met ons, en waarom zijn we vooral in december zo vrijgevig? Deze maand gaat het om cadeautjes, maar ook als het om 'geven' gaat, het schenken van geld, goederen en tijd, zijn wij Nederlanders gul. In *Schepper en Co* praat Jacobine Geel met Pamala Wiepking, van de Rotterdamse School voor Management over het geefgedrag van ons Nederlanders.



ZO NPO 2 ► NTR, 19.15-20.15 UUR Focus

We blijven langer gezond en worden ouder dan ooit tevoren, maar toch is onze gezondheid een steeds grotere obsessie voor ons geworden. Om de signalen op te sporen van stille moordenaars die zich schuilhouden in ons lichaam, doen steeds meer mensen mee aan bevolkingsonderzoeken. In deze documentaire onderwerpt proefkonijn Michael Mosley zich aan een hele reeks medische onderzoeken die beschikbaar zijn voor mensen die kerngezond zijn.

ZA NPO 3 ► KRO-NCRV, 19.30-20.00 UUR

Klaas kan alles

Klaas krijgt de opdracht: kan hij harder zwemmen dan een haai? Hij onderzoekt eerst met topzwemster Inge Dekker hoe hard je eigenlijk kunt zwemmen. Vervolgens gaat hij langs bij vinzwemmer Sven Kuin. Die zwemt met behulp van reusachtige zwemvliezen en haalt behoorlijke snelheden. Ten einde raad gaat Klaas in Amerika op zoek naar een apparaat dat hem harder laat zwemmen dan een haai. Verder probeert Klaas een dag lang op Schiphol of het beroep van airmarshallers iets voor hem is. David Scholten is marshaller en zorgt er met een paar rode bordjes voor dat reusachtige vliegtuigen weten hoe en waar ze moeten parkeren.



ZA NPO 2 ► RKK, 17.45-18.25 UUR

Zwaailicht

Het is 25 april 2015 en Simone en John van de Laar genieten van de natuur in Nepal, als opeens de aarde begint te schudden. Rotsblokken storten van alle kanten naar beneden. Een verwoestende aardbeving van 7.8 op de schaal van Richter vindt plaats. Wilfred Kemp praat met Simone en John die maar net ontsnapt aan de dood.

TV VOORAF

MACHTELD MEERKERK nd.nl/media BEELD KRO

Stenen harten in de cel

Pieter Thomassen werkte jarenlang als geestelijk verzorger in de Koepelgevangenis in Arnhem, die inmiddels niet meer als zodanig in gebruik is. In plaats van gedetineerden verblijven er nu vluchtelingen.

'Ik weet bijna nooit wat gedetineerden gedaan hebben. Ik probeer een mens te zien, niet zijn misdaad. Het gebeurt weleens dat ik toch per ongeluk zie of hoor waarvoor iemand zit. Dan ga ik onwillekeurig anders naar iemand kijken. Eigenlijk vind ik dat niet prettig. Hoe mensen tot hun daad komen, daar kan ik niet over oordelen,' zegt geestelijk verzorger Pieter Thomassen.

In deze aflevering van *Kruispunt*, die een aantal maanden geleden werd opgenomen, zie je hem aan het werk in de Arnhemse Koepelgevangenis. Hij bespreekt bijvoorbeeld de muren van een van de cellen met water: 'In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest'. Zo wordt de cel weer gereinigd van kwade geesten, en zal degene die hier vannacht slaapt, wellicht geen nachtmerries meer hebben.

Het is interessant om de cellen in het Huis van Bewaring, waar gevangenen wachten op de inhoudelijke behandeling van hun zaak, eens van binnen te zien. Thomassen: 'Er zijn mensen die zeggen dat dit een hotel is. Dat is het beslist niet. Het is afzien.' Soms lijkt het hem overigens wel lekker om er een paar maanden te zitten en zo geconcentreerd aan zijn boek te kunnen werken. Tot hij be-

denkt dat om vijf uur 's middags de deur gesloten wordt: dan verandert hij snel van gedachten. Het belangrijkste gedeelte van zijn werk is het luisteren naar levensverhalen van de gedetineerden. Van diverse gesprekken die hij met gevangenen voerde, komen in de uitzending fragmenten langs. 'Van de 42 jaar zit je nu 19 jaar in detentie. Wat doet dat nu met een mens, om zo lang binnen te zitten?', vraagt Thomassen bijvoorbeeld. 'Het maakt je hart wel van steen, op een gegeven moment. Het raakt je wel', vertelt gevangene Dirk.

Ook als kijker kan het je raken: de trieste gevolgen, vooral op sociaal vlak, die de gevangenschap met zich meebrengt. De tralies, het prikkeldraad. Doordat niet verteld wordt waarvan een gedetineerde verdacht wordt, is de balans wat scheef en kan zomaar het gevoel opkomen dat er sprake is van onrecht. Wel geeft de uitzending een goed beeld van het werk dat geestelijk verzorgers hier doen en de manier waarop het bijvoorbeeld gewaardeerd wordt dat de katholieke Thomassen niet altijd aankomt met een bijbel, maar ook meedoet met gevangenen die gaan rappen om bepaalde gevoelens te uiten.

►► *Kruispunt*, zo, KRO, 23.05-23.35 uur



ZONDAG

NPO 1

08.05 Nederland in beweging! 08.30 Tijd voor MAX. 09.30 WNL Op Zondag. 10.30 Vrije geluiden. 11.20 VPRO Boeken. 12.00 NOS Journaal. 12.10 Buitenhof. 13.10 NOS Studio Sport. 13.40 NOS Studio Sport

18.00 NOS Journaal.
18.10 NOS Studio Sport.
19.00 NOS Studio Sport Eredivisie.
20.00 NOS Journaal.
20.20 De reünie.
21.20 TV Show.
22.15 NOS Studio Voetbal.
23.15 De Kwis

00.00 NOS Journaal. 00.10 Tessa. 01.05 WNL Op Zondag. 02.00 NOS Journaal. 02.05 NOS Journaal. 02.20 Tekst-TV.

NPO 2

06.55 Schepper & Co. 07.25 Adieu God? 07.55 De Wandeling. 08.25 De Verwondering. 08.55 Bakkie troost. 09.10 Nederland zingt op zondag. 09.55 De kapel. 10.05 Metterdaad. 10.15 Geloofsgesprek. 10.30 Eucharistieviering. 11.35 IKONHUIS - De Nieuwe Wereld. 12.20 Wilde Ganzen. 12.25 Fryslân DOK. 13.00 Mr. Hu and The Temple. 14.00 Het Uur van de Wolf: Het ritme van Golden Earring. 15.00 OHM Gezin & Samenleving. 15.30 MO actueel. 15.50 5 minuten over. 16.00 Salaheddine onderzoekt. 16.40 Vals plat. 16.50 Socutera. 17.00 NOS Journaal. 17.10 Voetballers dansen niet! 17.40 Kunstuur

18.10 Podium Witteman.
19.15 Focus: Bevolkingsonderzoek: een gezond idee?
20.15 Het Duitsland van mijn moeder.
21.05 Tegenlicht.
22.00 Nieuwsuur.
22.35 De Monitor.
23.05 Kruispunt.
23.35 De Pelgrim

00.05 Nieuwe dag. 00.40 Nieuwsuur. 01.15 Buitenhof. 02.05 Nieuwsuur. 02.39 Tekst-TV.

►► kijk voor het complete programmaoverzicht op www.nos.nl of op Teletekst pagina 200

VRT

09.00 Lichtpunt. 10.00 Eucharistieviering. 11.00 De zevende dag. 13.00 Het Journaal. 13.25 Het Weer. 13.30 Clips. 13.35 Sporz op zondag. 16.20 Babe. 17.50 Clips

18.00 Het Journaal. 18.10 Dagelijkse kost weekend. 19.00 Het Journaal - Sportweekend. 19.55 Het Weer. 20.05 Geert Hoste waakt over het land. 20.30 Kalme kan u redden. 21.25 T.22.20 Wereldsteden. 23.00 Het Journaal. 23.15 Het Weer. 23.20 De zevende dag

01.20 Journaallus.

ARD

10.00 Tagesschau. 10.03 Kinderprogramm: Tiere bis unters Dach. 10.30 Kinderprogramm: Die Sendung mit der Maus. 11.00 Kinderprogramm: Die Prinzessin auf der Erbse. 12.00 Tagesschau. 12.03 Presseclub. 12.45 Europamagazin. 13.15 Tagesschau. 13.30 Der Nikolaus im Haus. 15.00 Ein Gauer Gottes. 16.30 Marie-Luise Marjan. 17.15 Tagesschau. 17.30 Gott und die Welt.....

18.00 Sportschau. 18.30 Bericht aus Berlin. 18.49 Gewinnzahlen Deutsche Fernsehlotterie. 18.50 Lindenstraße. 19.30 Weltspiegel. 20.00 Tagesschau. 20.15 Tatort. 21.45 Tatort. 23.15 Tages-

BBC 1

12.00 Sunday Politics. 13.15 Bargain Hunt. 14.00 BBC News. 14.07 Weather for the Week Ahead. 14.15 Escape to the Country. 14.45 FA Cup Final Score. 17.15 Songs of Praise. 17.50 The Hunt

18.50 BBC News. 19.10 BBC Regional News and Weather. 19.20 Countryfile. 20.20 Strictly Come Dancing: The Results. 21.00 Antiques Roadshow. 22.00 The Hunt. 23.00 BBC News. 23.20 BBC Regional News and Weather. 23.30 Match of the Day 2

00.20 Citizen Khan. 00.50 The Graham Norton Show. 01.35 Weather for the Week Ahead. 01.40 BBC News.

BBC 2

07.15 The A to Z of TV Gardening. 08.00 Big Dreams, Small Spaces. 09.00 Countryfile. 10.00 An Island Parish: Falklands. 10.30 Saturday Kitchen Best Bites. 12.00 Len and Ainsley's Big Food Adventure. 12.45 Terry and Mason's Great Food Trip. 13.15 MOTD2 Extra. 14.00 Live Snooker UK Championship

19.00 Match of the Day: FA Cup Highlights. 20.00 Live Snooker UK Championship

00.00 Brooklyn's Finest. 02.05 Countryfile. 03.00 Sign Zone: Holby City. 04.00 This Is BBC Two.

NPO 3

06.30 Kabouter Plop. 06.35 Bumba. 06.45 Bibbeltje Big. 06.55 Doc McStuffins. 07.05 Olivia. 07.15 Minnie's strikkenwinkel. 07.20 Q Pootle 5. 07.30 KRO Kindertijd. 07.31 Dreesuur. 07.34 Cis en Pepijn zoeken de weg in het doolhof. 07.36 Drie wensen. 07.48 Kunstenaars. 07.53 Oefenen! Noodles vangen. 07.55 Super Abby. 08.05 Shaun het schaap. 08.15 Jungle Book. 08.25 Studio Snugger. 08.40 ZappSport. 09.00 Z@ppbios: Mees Kees. 10.20 Weekoverzicht SpangaS. 11.15 Zappmissie: Het geheim van Eyck. 12.50 De mooiste sprookjes. 13.50 Jill. 14.10 Zapp Echt Gebeurd: Pien de bijenkoningin. 14.25 Mensjesrechten. 14.45 Verborgene verhalen. 15.00 Willem Wever. 15.30 Z@ppbios: Amazonia. 16.50 Checkpoint. 16.55 Z@ppSport compilatie. 17.20 Puberriuil Zapp. 17.45 Checkpoint

18.00 Kasper en de Kerstengelen.
18.30 Zapp Weekjournaal.
19.00 Hé Frans, hé Stef.
19.33 Socutera.
19.35 De Wereld Draait Door.
19.50 3 op reis.
20.25 Vechtershart.
21.20 Draadstaal.
21.55 Padoem Patsss, De Oneliner Show.
22.30 The Graham Norton Show.
23.25 3Lab



DE NIEUWE WERELD Minister Jet Bussemaker komt vertellen over wat haar inspireert. NPO 2, 11.35 uur

NGC

06.00 Cosmos. 06.50 Ice Road Rescue. 07.35 The Incredible Dr Pol. 08.25 Drain the Bermuda Triangle. 09.10 Yukon Gold. 10.00 Ultimate Airport Dubai. 10.50 Surrender. 11.45 Breakthrough. 12.35 Ice Road Rescue. 13.30 Ice Road Rescue. 14.20 Ice Road Rescue. 15.15 Ice Road Rescue. 16.05 Ice Road Rescue. 17.00 The Dog Whisperer

18.00 The Incredible Dr Pol. 19.00 The Incredible Dr Pol. 20.00 Man v Viral. 21.00 How to Win at Everything. 21.30 How to Win at Everything. 22.00 Breakthrough. 23.00 Cosmos

00.00 Hitler's Last Year. 01.00 How to Win at Everything. 01.30 How to Win at Everything. 02.00 Drugs Inc. 02.50 Cosmos. 03.40 Hitler's Last Year. 04.30 Breakthrough. 05.15 How to Win at Everything. 05.40 How to Win at Everything.

RADIO VOORKEUR



ZA NPO 2 ► EO, 21.15-22.00 UUR

DIDD Reportage

Voor de treinreiziger met hoge nood zijn ze een rotsvast baken: de toiletjuffrouwen op menig treinstation. Veel van die toiletten zijn familiebedrijfjes die hun eigen toko op geheel eigen wijze runnen. Maar die ouderwetse charme kan de NS niet langer bekoren. Dus moeten de kleine zelfstandige toiletjuffrouwen plaatsmaken.



ZO NPO 2 ► IKON, 23.35-00.05 UUR

De Pelgrim

Aartsbisschop Joris Vercammen van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland volgt in Zweeds Lapland het spoor van de mysticus Dag Hammarskjöld. Deze Zweedse diplomaat en secretaris-generaal van de Verenigde Naties kwam in 1961 om het leven tijdens een vredesmissie in Rhodesië, het huidige Zambia. De dagboekantekeningen die na zijn dood werden gevonden, werden een geestelijke inspiratiebron voor tienduizenden lezers.

ZO NPO 2 ► VPRO, 20.15-21.05 UUR

Het Duitsland van mijn moeder

Britta probeert de wonderlijke geschiedenis van Traute von Hausen-Aubier te achterhalen. Traute was de peettante van Britta's moeder en vliegenier voor de Duitse Wehrmacht. Welke keuzes maakten mensen in het Derde Rijk? Hoe leefde je je leven onder de nazi-dictatuur? En hoe doe je dat als je jong en ambitieus bent, en vrouw? Traute wordt aan het eind van de oorlog gevangengenomen en verbannen naar werkkampen in Wit-Rusland en daarna Oekraïne.

ZA NPO RADIO 5 ► EO, 20.02-21.00 UUR

Onderweg

Jeannette Westerkamp is justitie-pastor in een gesloten jeugdinstelling. Ze merkt dat ze God daar niet hoeft te brengen, ze komt Hem daar gewoon tegen: 'Veel jongeren willen met mij of de imam praten. Ze vragen zich af waarom ze hier zitten en wat de zin van hun leven is, ze experimenteren met waarzeggen en glaasje draaien, of ze zijn bang'. Jeannette vertelt hoe ze in verrassende gebeurtenissen merkt dat God juist met deze vastgelopen jongeren bezig is. Een van de weinige momenten dat ze niet wist of ze het met God nog zou redden, was toen de oorlog in Rwanda begon, terwijl ze daar op dat moment verbleef.

RTL 4

09.30 Eigen huis & tuin. 10.25 House Vision. 10.55 Schoner Nederland. 11.25 RTL Winter-tijd. 11.55 Life Is Beautiful. 12.25 Altijd Jong. 12.55 Films & sterren. 13.25 RTL Travel. 14.25 LifestyleXperience. 15.25 Pluijms eetbare wereld. 16.00 Ons huis verdient het. 16.30 Van slager tot chef. 17.00 My First Home. 17.30 RTL Snowmagazine. 18.00 RTL Nieuws. 18.10 Carlo's TV Café. 19.20 VriendenLoterij: de winnaars. 19.30 RTL Nieuws. 19.55 RTL Weer. 20.00 Quantum of Solace. 22.05 RTL Sneak Preview: Bon Bini Holland. 22.10 Chantal blijft slapen. 23.10 17 Kids and Counting.

RTL 5

08.00 Hour of Power. 09.00 Hour of Power. 10.05 Teleshop 5: Kortingsbrigade.nl. 10.35 Teleshop 5: Tommy Teleshopping. 16.00 Wie is de Sjaak? 16.30 Wie is de Sjaak? 17.00 Wie is de Sjaak? 17.30 Wie is de Sjaak? 18.00 Nikey Holzken: De knock-out van Brabant. 19.00 Nederland in de auto. 20.00 De slechtste chauffeur van Nederland. 21.00 Roy Donders: Stylist van het zuiden. 22.00 Expeditie Robinson. 23.30 112 noodoproep: De echte verhalen. 00.00 112 noodoproep: De echte verhalen. 00.30 Teleshop 5: Nachtlounge: Babes. 02.01 Teleshop 5: Nachtlounge: Babes. 05.30 RTL De Journal.



TEGENLICHT Verschillende partijen hebben de ambitie om de ruimte in te gaan. NPO 2, 21.05 UUR

FAMILY7

08.00 Children's Heroes. 08.10 Children's Heroes. 08.18 Children's Heroes. 08.30 Without Limits. 09.00 Opwekking 2015. 10.00 History of Christian Worship. 10.30 Planets-hackers TV. 11.00 I24 News. 11.11 Geboren om te groeien. 11.18 Geboren om te groeien. 11.30 Homecoming. 11.57 Homecoming. 12.30 Messias van Israël. 12.56 700 club Canada - Israël. 13.30 Affectionately Yours, Screwtape. 14.30 Eurospirit. 15.00 Candle in the dark. 16.35 De fakkeldragers. 17.11 Children's Heroes. 17.22 Children's Heroes. 17.30 Hillsong Kids. 18.11 Touch of the masters hand. 18.30 G-time TV. 19.00 Verhalen van Hoop. 19.30 Eindtijd & Profetie. 20.00 In Touch. 21.00 Nehemia. 22.00 Monumental serie. 22.30 Arjan en Efi Knevel. 23.00 In Gesprek op 7.

SBS 6

07.30 Everyday Gourmet with Justine Schofield. 08.00 Tommy Teleshopping. 09.00 David Maasbach. 09.35 AstroTV. 09.50 Robs grote tuinverbouwing. 11.00 Lxry tv. 11.30 Beestengeluk. 12.00 Feiten en fabels. 12.30 Mijn lichaam, mijn zorg. 13.00 Beste deal van Nederland. 13.30 Tommy Teleshopping. 15.00 Uit voorraad leverbaar. 15.30 Alles over wonen. 16.30 Feiten en fabels. 17.00 Thuis op zondag. 18.35 De 25 meest gênante tv-momenten aller tijden. 20.30 De gevaarlijkste wegen van Nederland. 21.25 Graf zonder naam. 22.30 Hart van Nederland - Late editie. 22.45 Piets weerbericht.

RTL 7

06.00 Teleshop 7: Car Tracks. 06.30 Teleshop 7: Willie.nl. 07.00 Teleshop 7: Tommy Teleshopping. 08.45 Teleshop 7: Willie.nl. 09.00 Studio Vis TV. 10.00 Ondernemend Nederland. 10.30 Business Class. 12.00 Business-Channel.nl. 12.30 Ondernemen doen we zo. 13.00 De Succesfactor. 14.00 RTL GP: Retro - Dakar 1998. 15.00 RTL GP: Retro - Dakar 1999. 16.00 RTL GP: WEC - Bahrein. 16.30 RTL GP: WTCC - Qatar. 17.00 RTL Transportwereld. 17.30 RTL Autowereld. 18.00 RTL Autovisie. 19.00 Red Bull Knock Out. 20.00 The League of Extraordinary Gentlemen. 22.10 Solomon Kane. 00.00 Business Class.

REFORMATORISCHE OMROEP

08.00 RO non-stop. 09.00 Samen zingen op zondag. 12.00 RO non-stop muziek op zondag. 13.00 Instrumentale muziek, non-stop. 21.00 RO non-stop muziek op zondag. 22.00 Samen zingen op zondag. 00.00 RO non-stop muziek op zondag. 02.00 RO non-stop. 03.00 RO non-stop anderstalig.

GROOT NIEUWS RADIO

06.00 Het weekend van Groot Nieuws Radio. 10.00 Kerkdienst. 12.00 Het weekend van Groot Nieuws Radio. 19.00 Wens non stop. 20.00 Het weekend van Groot Nieuws Radio. 00.00 De nacht van Groot Nieuws Radio.

CANVAS

09.00 Herfstbeelden. 12.30 Rolkrant. 18.00 Alleen Elvis blijft bestaan. 19.30 Vranckx. 20.00 Het Journaal. 20.10 Panorama. 21.05 Fans of Flanders. 21.25 De vijver. 21.45 Carnotstraat 17. 23.10 Lichtpunt. 00.10 Canvaslus.

COLUMN

REINA WISKERKE nd.nl/columns BEELD DOCUMENTAIRE MIJN KANKER

ECHT WAANZINNIG



Iemand van de medische staf verwondert zich met de filmmaker over de terugkeer van haargroei.

'Wauw, wat goed! O, joh, het groeit echt waanzinnig!' Het gaat hier over het haar van filmmaakster Meral Uslu, die de documentaire *Mijn kanker* maakte. Ze heeft zoiets als chemotherapie ondergaan en het hoofdhaar is teruggekomen. De enthousiaste reactie op haar stekeltjes komt van een ziekenhuismedewerker, die dagelijks vele kankerpatiënten ziet langskomen. Op een goed moment groeit bij die mensen het haar weer aan. En dan roept zij enthousiast: 'Wauw ... het groeit echt waanzinnig!' Alsof ze het voor de eerste keer ziet gebeuren. Waanzinnig eigenlijk. Toneelspel ligt op de loer. En toch is het geweldig dat medisch personeel kan meeleven met het perspectief van de zoveelste patiënt die zijn of haar unieke en spannende behandeling tegen kanker ondergaat. Het perspectief van de documentaire *Mijn kanker* (maandag uitgezonden op NPO2) is dat van die ene borstkankerpatiënt Meral Uslu. Bijna letterlijk. Medische behandelaars en begeleiders, vrienden, familie, ze kijken allemaal de camera in als ze tegen Meral Uslu praten. We zien in haar blikveld hoe naalden in haar pols worden gestoken, hoe artsen tegen haar praten, hoe ze flatgebouwen voorbij fietst op weg naar weer een behandeling. En dat zonder kankerkitsch: geen dierbare commentaarteksten; geen groot-spraak die moet maskeren wat kanker is, een onzekere factor in het menselijk bestaan, niemand uitgezonderd. En de medische wetenschap? Die kan veel, maar vooral op basis van kansberekening. Met mortaaliteitscijfers (de kans dat je na zoveel jaar nog

leeft) worden behandelingen, die altijd bijwerkingen hebben, afgewogen. Je hebt geluk als 'de kans op genezing' nog gewicht in de schaal legt. 'We hebben niet de perfecte test om te kijken of er toch nog kankercellen zijn', zegt een arts tegen Uslu, die graag hoort dat ze voor honderd procent genezen is. Doordat je bijna letterlijk met de filmmaker mee de wereld inkijkt, kan deze documentaire nog verrassen. Meral Uslu staat centraal, maar niet doordat je constant naar haar kijkt of moet kijken. Zij wordt voor de kijker geen object van zorg, maar iemand die je deelgenoot maakt, waar jij naast komt te staan. Dit perspectief is precies omgekeerd aan dat van *Super stream me* - een vierdelige serie van Tim den Besten en Nicolaas Veul (afgelopen weken uitgezonden op NPO3). Zij droegen ook een camera met zich, maar richtten die precies de andere kant op, op zichzelf: dag en nacht, overal. Om te onderzoeken wat een gebrek aan privacy met een mens doet, zogezegd. Het werd een voor de makers en kijkers onprettige confrontatie met schaamte en schaamteloosheid. De blikrichting die zo dichtbij leek te brengen, schiep juist afstand. Misschien vallen er lessen uit te trekken voor de ideale blikrichting in het menselijke verkeer, voor als je wilt meeleven. Kun je alleen náár de ander kijken, of ben je ook in staat - word je in staat gesteld - met de ander méé te kijken, en waar ligt het verschil precies als je het zonder camera moet doen? Is meekijken altijd prettiger dan toekijken, voor béide partijen?

STILGEZET

Hebreeën 9:15

Erfgrond

Nu kunnen allen die geroepen zijn het beloofde eeuwige erfdeel ontvangen.

Een erfdeel? Dan raak je aan een pijnpunt voor de joodse lezers van deze brief. Want ze leven in het beloofde land, waar aan elke Israëliet een stukje grond als erfdeel beloofd was. Ze leven te midden van volks-genoten die zelfs bereid zijn voor dit land te sterven, als het maar vrij wordt van Romeinse overheersing. Maar zij zelf horen er niet meer bij. Zij hebben geluisterd naar de roepstem van Jezus, zij hebben hun hele vertrouwen op Hem gesteld – en nu horen ze er niet meer bij. Ze zijn Jeruzalem uitgejaagd en elders worden ze hooguit gedoogd. Wonen op eigen grond kunnen ze vergeten. Luisteren naar Jezus' roepstem betekent dat je alles verliest ... Nee hoor. Het betekent dat je eindelijk krijgt wat Gods diepste bedoeling was met die erfgrond.

ndmaandag

Op de Achterpagina in de serie Met pensioen: Jan de Koning. Als docent ontwikkelde hij een eigen methode voor het vak Ethiek.



TWEETS VAN DE DAG

Bert Renkema *predikant*:
ER LIGT HIER EEN BRIEFJE VAN EEN ZESJARIGE: 'VOR SIELIGE PIET, DEESE KNUFOL DIE MAGJE HEB VAN JADE'.

Janneke Vreugdenhil *journalist*:
TJA EN ALS ER DAN GEEN CHOCOLADELETTERS I TE VINDEN ZIJN, DAN MAAK JE DIE TOCH GEWOON ZELF!



IK & MIJN HUIS

bijdragen? achterop@nd.nl

SINTERKLAAS

Onze kleindochter van 4 jaar vraagt mij wat het verschil is tussen Sinterklaas en God. Terwijl ik me beraad op het antwoord hoor ik haar oudere zus naast me zeggen: 'Nou gewoon, Sinterklaas gaat altijd weg en God blijft altijd bij je.'

vijf doelen

ROELAND VAN MOURIK nd.nl/achtergrond BEELD ND

Wat wil je zeker nog een keer ondernemen? Knuffelen met een koe in Ierland? Helpen in een vluchtelingenkamp? Een keertje preken in de kerk? Het goed maken met ...? Vandaag de vijf vaste voornemens van Annemarie Zandt-de Vries (38) uit Deventer.



- ▶ Annemarie Zandt-de Vries is getrouwd en heeft twee zoons van vier en zes jaar.
- ▶ Ze werkt in de thuiszorg, terwijl ze een opleiding tot bloemist volgde.
- ▶ Ze is meelevend lid van de 3GK-gemeente in haar woonplaats Deventer.
- ▶ Ze is graag bezig met dingen rondom vormgeving en creativiteit en zet dat in ten dienste van de ander.

3. SCHILDERIJEXPOSITIE HOUDEN

'Samen met mijn moeder ben ik veel creatief bezig. We hebben het plan om onze producties tentoon te stellen. Mijn moeder houdt ervan om landschappen te schilderen. Ik houd van fotograferen. De landschappen die ik fotografeer, schildert zij. We hebben een goede band. Ze heeft me veel geholpen in de opvoeding van onze kinderen. Ik vind dat ik haar niet alleen met moeilijke opvoedkwesties kan lastigvallen. Vandaar dat we nu samen een hobby hebben om ook leuke dingen te delen. Hoe de expositie er precies gaat uitzien weten we nog niet, daar denken we nog over na.'



Dit schilderij is door de moeder van Annemarie Zandt-de Vries gemaakt.

4. ANIMATIEFILM MAKEN

'Ik ben onder de indruk van de kracht van beelden. Het lijkt me leuk om een animatiefilm te maken van het kerstverhaal. Dat wil ik samen met mijn man – die goed kan filmen – en mijn kinderen doen. Ze mogen meehelpen een decor te bouwen. De figuren maken we van karton. Ik schrijf het verhaal en zal de film regisseren. Mijn zoon is erg bezig met techniek. Voor hem is het goed om te zien hoe een film tot stand komt. Dat weet niet iedereen meer tegenwoordig, als ze een filmpje op Youtube kijken. Het lijkt me leuk om deze film aan anderen te laten zien. En het is leuk om te bewaren voor als de kinderen later groot zijn.'

1. VAN MIJN RIJANGST AFKOMEN

'Van mijn ouders kreeg ik rijlessen. Het hoorde bij het zelfstandig worden. Toen ik geslaagd was voor mijn rijexamen, zei de examinerator: "Je moet me één ding beloven: morgen ga je alleen auto rijden." Dat heb ik nooit gedaan, altijd ging er wel iemand mee. Inmiddels heb ik al achttien jaar geen auto meer gereden. Nu de kinderen ouder worden, lijkt het me handig om het weer op te pakken. Nu breng ik ze nog met de bakfiets naar school. Maar dat is niet ideaal als het regent of stormt. Ook groeien de kinderen uit de bakfiets. Mijn schoonvader heeft me aangeboden om samen met hem te oefenen. Hij heeft een kleine auto, een Volkswagen Lupo. Daarin heb ik overzicht. Ik ben van nature een controlfreak. In het verkeer zijn er onverwachte dingen. Dat maakt het lastig. Ik heb goede hoop dat ik dit ga overwinnen en dat ik straks de kinderen met de auto naar school kan brengen.'

2. VAN MIJN VLEGANGST AFKOMEN

'Dit hangt een beetje samen met mijn rijangst. Ik heb geen controle in een vliegtuig. De laatste keer dat ik heb gevlogen was naar Portugal, toen we net getrouwd waren. Daar heb ik slechte herinneringen aan. Er was veel turbulentie. Doordat je veel over vliegtuigongelukken hoort, ben ik bang geworden om te vliegen. Ik vind nu dat ik het toch weer eens moet proberen. Met name omdat we veel familie in het buitenland hebben wonen, in Boedapest, Londen en Zwitserland. Zij vragen weleens of we langskomen. Ze hebben wel begrip voor mijn vliegangst, maar ik vind dat ik nadat ik mijn rijangst heb overwonnen, aan de slag moet met mijn vliegangst.'

5. GELOOF BETREKKEN BIJ CREATIVITEIT

'Een tijdje geleden ben ik mee geweest met een gemeenteweekend. Een weekend om je relatie met God en je naaste te ontdekken. Tijdens dat weekend heb ik ervaren dat God tot me spreekt in het maken van creatieve dingen. Ik gaf een creatieve workshop. Tijdens de voorbereidingen van deze workshop las ik meer en intensiever in de Bijbel om te kijken welke Bijbelteksten mooi zijn om te verwerken in een creatief eindresultaat. Ik merkte toen dat de Bijbel meer voor me ging spreken. Het thema van het weekend was 'Ik zal er zijn'. En Hij was er voor mij, heel dichtbij, bij het voorbereiden van de creatieve workshop. En ook tijdens het geven van de workshop. Ik ontdekte dat ik meer de Bijbel en mijn hemelse Vader moet betrekken bij mijn creativiteit. Zo kan het een middel worden om contact te hebben met God en mijn naaste. Dat wil ik meer gaan uitdiepen.'



Doordraaien

WE ZÚLLEN 'S NACHTS PRODUCTIEF ZIJN 8

ZEVEN VRAGEN

Surinamers

Surinamers zijn voorbeeldig geïntegreerd in Nederland, signaleert Harry van Bommel (SP).

► PAGINA 3

PORTRET

Koos de Jong

Hij is bijna zestig en getuigt dagelijks van Jezus. Dat hij zelf zou gaan geloven, lag niet in de lijn der verwachting.

► PAGINA 4

ACHTERGROND

Ark van Noach

Speurders denken dat ze overblijfselen van de ark van Noach hebben gevonden. 'De Eiffeltoren herken je ook meteen.'

► PAGINA 10

LEVEN

sporen van het koninkrijk

KRIJN DE JONG • hulpverlener en publicist.



Als ik in Amsterdam met de tram op het Centraal Station aankom, werp ik altijd eerst een blik op de Nicolaaskerk. Staat de deur open? Zo ja, dan is mijn eerste gang naar de kerk. Even bezinnen, bidden voor de stad en voor zaken die me verontrusten. 'Hier wordt de rust geschonken.' Dit keer word ik vergezeld door mijn vrouw en kleindochter. Jacoba (11 jaar) woont ver weg. Nu zij hier is, wil ze graag iets van Amsterdam zien. Bij het verlaten van de kerk struikelen we bijna over een bedelaar. Hij heeft beslist een strategische plek ingenomen daar bij de voordeur. We lopen wat verbouwe-reerd door, maar dat kan natuurlijk niet zomaar. Ik geef Jacoba wat geld en zeg: geef hem ook even een hand. En dat doet ze. 'Dag me-ner', hoor ik haar zeggen. Tjonge, dat kan best lang geleden zijn dat hij zo werd aangesproken.

Door het vluchtelingenprobleem zijn ze wat op de achtergrond geraakt, onze dak- en thuislozen. Maar de winter komt er wel aan. En de feestdagen niet te vergeten. Dat mag ons een beetje ongerust maken. Je kunt het wat de daklozen betreft natuurlijk bij een mening houden, of je kunt ze in categorieën indelen, zoals psychische problemen, verslaving, schulden, enz. Maar het is misschien toch beter hun gewoon een hand te geven, hen in de ogen te kijken en even na te denken wat je zou kunnen doen.

Pas was ik uitgenodigd om ergens in Dordrecht te spreken op een benefietavond. Het was voor het inloophuis van De Hoop. Past niet echt bij me, een benefietpraatje. Ik heb ook weleens betere praatjes gehouden, maar wat heb ik daar genoten! Ja, op een benefietavond gaat het om geld, maar het geld kon het die avond niet winnen, de liefde voor de daklozen spetterde er vanaf. Hun nood stond centraal, hun

Het geld kon het die avond niet winnen.

waardigheid werd benadrukt. Het ging niet om geld, het ging om de mensen zonder huis, zonder vangnet. De vrijwilligers daar werken niet alleen met hun handen, hun hart werkt net zo hard mee. 'Het is of we familie zijn', hoorde ik een paar keer uit de mond van bezoekers van het inloophuis. En zo hoort het. We zijn familie. Ik ken nog een paar van zulke inloophuizen. Je kunt je er warmen.

Wat me daar in Dordrecht ook gelukkig maakte, was dat er met grote vrijmoedigheid over Christus werd gesproken en gezongen. Zo'n Afrikaanse zanggroep helpt daar natuurlijk bij. Dat spetterde. Dak- en thuislozen hebben ook een lichaam en een ziel. De ziel moet evenzeer gevoed worden. Uit de brief van Jakobus leren we dat we niet kunnen zeggen: ga heen in vrede, word warm en word verzadigd, zonder te geven wat het lichaam nodig heeft. Doen dus. Maar hoe zit het met de zorg voor de ziel? 'De mens zal niet van brood alleen leven', horen we Jezus zeggen tegen de verzoeker. Doen dus, die zielszorg. We kregen in Dordrecht heerlijk te eten, dat hoort ook bij zo'n avond, maar die liefde zal me toch het meest bijblijven. De liefde voor God en de liefde voor die wonderlijke naaste over wie je zomaar kunt struikelen.

dichter op het nieuws

RIKKERT ZUIDERVELD BEELD AP / GIANNIS PAPANIKOS, GEPLAATST OP WOENSDAG 2 DECEMBER, OP PAGINA 1: GESTRANDE VLUCHTELINGEN BIJ DE GRENSBLOKKADE TUSSEN GRIEKENLAND EN MACEDONIË.



O, kom er eens kijken

Dag lieve Sinterklaas, u wordt bedankt voor zóveel moois! Wij zijn in onze nopjes met al die knuffels en de barbiepopjes, terwijl de wind door onze kleren jankt.

Bedankt dat u de moeite heeft genomen om bij doorweekte schoentjes langs te gaan en daar iets afgedankts hebt ingedaan, goedheiligman van onze kinderdromen.

U rijdt door onze slapeloze nachten en strooit met troost, een brokje overdaad: U bent voor ons als God in zakformaat.

Houdt u ons volgend jaar ook in gedachten? Wij zullen hier geduldig blijven wachten met onze handjes aan het prikkeldraad.

ZEVEN VRAGEN AAN HARRY VAN BOMMEL

EDUARD SLOOT BEELD HARRY VAN BOMMEL

Voorbeeldig geïntegreerd

SP-KAMERLID HARRY VAN BOMMEL PUBLICEERT DINSDAG EEN BOEK MET DE ERVARINGEN VAN SURINAMERS IN NEDERLAND. NOG VOORDAT HET BOEK VERSCHENEN IS, KRIJGT HIJ VAN MAROKKANEN EN ANTILLIANEN HET VERZOEK OOK ZO'N BOEK OVER HEN TE MAKEN.

1 *Waarom schrijft een SP-Kamerlid een boek over Surinamers die in Nederland wonen?*
 'Omdat ik al meer dan vijftientig jaar een sterke band heb met Suriname en Surinamers. Dat komt voort uit mijn jeugd. Ik had Surinaamse vriendjes, maar had niet door dat ze uit Suriname kwamen. Ik durf te stellen dat ik meer heb gezien van Suriname dan de meeste Surinamers zelf en ben diep het binnenland in geweest. Het land was driehonderd jaar lang een Nederlandse kolonie. Amsterdam dankt een deel van zijn rijkdom aan slavernij en uitbuiting in Suriname. Veel plantagehouders woonden niet eens in Suriname, maar aan de Herengracht in Amsterdam. In Suriname vind je plaatsnamen als Groningen en Domburg. Je moet, net als ik, een beetje van de tropen houden. Dan is Suriname een paradijs.'

2 *Wanneer heeft u besloten een boek te schrijven?*
 'De meeste van de vijftien Surinamers die ik heb gesproken, kende ik persoonlijk. Ik dacht: ik moet hun ervaringen in Nederland opschrijven. Dat Suriname dit jaar veertig jaar onafhankelijk is, is daarvoor een mooi moment. Het boek is voor de uitgever een risico, want Surinamers staan erom bekend dat ze niet lezen. De uitgever wilde met mij in zee, als de eventuele winst voor hem was. Daar had ik vrede mee. Ik heb wel gezegd dat de verkoopprijs onder de vijftien euro moet blijven. Het moet ook een leuk cadeautje zijn.'

3 *Heeft een Kamerlid wel tijd om boeken te schrijven?*
 'Het leeuwendeel van de gesprekken en de uitwerking heb ik in het zomerreces gedaan. Maar eerlijk is eerlijk, dan komt het moment dat je 's nachts moet doorwerken. Eén keer heb ik een werkbezoek in het buitenland afgezegd, vanwege een ongeluk in mijn familie. Die week heb ik, naast bezoeken aan het ziekenhuis, aan het boek gewerkt. Achteraf was dat letterlijk



Harry van Bommel: 'Ik heb op mijn lippen moeten bijten om het droog te houden. Ik heb de Decembermoorden honderd keer bestudeerd, maar als je iemand spreekt die dat van dichtbij heeft meegemaakt, is het toch anders.'

een geluk bij een ongeluk. Anders had ik het niet afgekregen.'

4 *Welk gesprek heeft u het meest getroffen?*
 'Het gesprek met Romeo Hoost heeft mij het meest geraakt. Zijn neef is vermoord bij de Decembermoorden in 1982. Dat gesprek ging tot tranen toe. Ik heb op mijn lippen moeten bijten om het droog te houden. Ik heb de Decembermoorden honderd keer bestudeerd, maar als je iemand spreekt die dat van dichtbij heeft meegemaakt, is het toch anders. Hoost heeft details verteld over de verminkingen die zijn aangetroffen op de overledenen. Die zijn zo grof, zo pijnlijk, dat ik ze niet heb opgenomen in het boek. Het toont het karakter van die

moorden: het was niet zomaar uitschakelen, het was ook het vernederen van mensen.'

5 *Hoe hebben de gesprekken uw beeld van Suriname veranderd?*
 'In het boek zegt Roy Ho ten Soeng dat de Surinaamse gemeenschap enorme potentie heeft. Dat ben ik met hem eens. Bijvoorbeeld op het gebied van kunst, cultuur en rechtspraak. Iedereen kent wel goede Surinaamse advocaten. Zet dat eens af tegen het beeld van Surinamers in de jaren zeventig. Toen waren er demonstraties tegen de komst van Surinamers. Kijk hoe voorbeeldig Surinamers zijn geïntegreerd. Terwijl ze uit een totaal andere cultuur komen en op grote achterstand stonden. Over problemen als drugsgebruik hoor je niets meer. Dat stemt positief als het gaat over de grote vluchtelingenstroom nu.'

6 *Wat betekent dit boek voor de politiek van de SP ten aanzien van Suriname?*
 'Ik heb me niet gewaagd aan een hoofdstuk met conclusies. Die laat ik aan de lezers. De Surinamers die ik gesproken heb, denken heel verschillend over hoe Nederland moet omgaan met Desi Bouterse, hoofdverdachte van de Decembermoorden. Oud-nieuwslezeres Noraly Beyer vindt dat praten met Bouterse grenst aan verraad. Dew Baboeram wil juist een gesprek met Bouterse, om de waarheid te achterhalen. Het belangrijkste is dat er recht wordt gedaan. Die kans leek verkeken. Ik ben blij met het nieuws van deze week dat de zaak tegen Bouterse mogelijk wordt hervat.'

7 *Waar gaat uw volgende boek over?*
 'U moest eens weten. Ik ben deze week begonnen met het promoten van mijn boek. Ik heb het volgende verzoek al binnen: een Marokkaanse voetballer vroeg mij een boek te maken over Marokkanen in de polder. Van een succesvolle Antilliaanse vrouw kreeg ik net zo'n vraag. Ik heb geantwoord: ik vind het een ontzettend goed idee, maar ik wil eerst kijken hoe dit loopt.'



Koos de Jong



Als ADHD'er die vaak kritiek kreeg, ontspoorde hij jong. Na z'n bekering werd hij evangelist voor refojongeren. Nu is zijn lichaam op.

LINDA STELMA BEELD GERT JANSSEN

Vriendelijke drammer

Ooit leidde Koos de Jong als deejay een wild leven, waarin alles draaide om muziek, bier en seks. Zijn strafblad is zo dik als zijn bijbel, zegt hij. In de reformatorische wereld is hij een begrip. Ruim dertig jaar geleden 'zette God hem stil' en sloot De Jong zich aan bij een reformatorische kerk.

Jaren na de wonderlijke ommekeer in zijn leven begon Koos de Jong een interkerkelijke stichting, Jijdaar!, gericht op reformatorische jongeren. Hij wil ze vertellen hoe geweldig het leven met Christus is. Honderden jongeren – de gemiddelde leeftijd is tussen de 19 en 24 jaar – komen maandelijks naar de bijeenkomsten die inmiddels in de hele biblebelt te vinden zijn, van Goes tot Doorn en van Apeldoorn tot Gouda. Ook gereformeerde en evangelische jongeren voelen zich er thuis. De bijeenkomsten hebben thema's als: 'Gods

'Als ik een lijkauto zag, reed ik erachteraan om de dienst bij te wonen.'

plan met je leven', 'Christen zijn in 2015', 'Porno' en 'Een christen arrogant?' De Jong: 'Geen onderwerp is bij ons te gek. We willen heel graag aansluiten bij de belevingswereld van jongeren.'

Koos de Jong (57) neuriet een Opwekkingslied als hij met koffie en thee aankomt. 'In tijden van vreugde, maar ook van verdriet, ben ik bij U veilig, U die mij ziet.' Hij gaat zitten aan de grote eettafel in zijn ruime huis in Leersum, pakt de grote zwarte Statenvertaling, die vol staat met onderstrepingen, uitroeptekens en arceringen, en begint te lezen in Kolossenzen 3, vers 16: 'Het Woord van Christus wone rijkelijk in u, zodat gij in alle wijsheid elkander leert en terechtwijst met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen.' De Jong leest met passie, hier en daar een woord benadrukkend.

middelpunt

De bijna-zestiger uit Leersum getuigt dagelijks van Jezus. Christus is het middelpunt van zijn leven. Een wonder als je bedenkt hoe hij opgroeide. Hij komt uit een christelijk gezin, zijn ouders waren gecharmeerd van evangelisten als Thomas Lee Osborn en Johan Maasbach. De jonge Koos heeft niets met het geloof en ziet christenen als 'geitenwolensokken-types die niet leven'.

Vroeg in zijn leven gaat het mis. 'Op de lagere school rookte ik al. Bij de kassa van de supermarkt leidde een van mijn vrienden de caissière af en dan schoof een ander zo de pakjes sigaretten in zijn tas.'

Op de christelijke mulo in Doorn, loopt het uit de hand en wordt hij crimineel. Hij zit regelmatig een paar uur op het politiebureau. 'Ik liep gewoon weg uit de les als ik geen zin meer had. Als ik moest nakomen, maakte ik altijd de koffieautomaten schoon. Daar moest ik dan ook het geld uithalen. Een kwartje voor de school en een kwartje voor Koos. Ik ben zeven keer van school gestuurd.'

Er zijn meer sterke verhalen. 'Ik heb een keer de fiets van de directeur in de vlaggenmast gehesen. Als een onderwijzer ons te grazen nam, dan staken we gewoon zijn banden lek. We gingen 's nachts inbreken in de school, braken bureaus open en jatten het zendingsgeld. En we hadden onze seksuele escapades. Ik had rapporten met alleen maar nullen en enen. Het was net de voetbaltoto. Ik heb liefdevolle ouders gehad, maar ze zaten met de handen in hun haar.'

Hij kan lachen om sommige dingen die hij en zijn vrienden uithaalden, maar achteraf schaamt hij zich. 'Ik heb zo veel mensen zo verschrikkelijk veel verdriet gedaan.'

Gelukkig voelt hij zich niet in die jaren. 'School was een hel. Mijn jaren op de mulo waren de ergste van mijn leven. Ik heb ADHD, maar geen hond kende dat toen nog. Ik denk dat een heleboel mensen niet weten hoe ongelukkig en eenzaam ADHD'ers kunnen zijn. Je krijgt altijd te horen dat je dingen verkeerd doet.'

vijftig glazen bier

Als Koos veertien jaar is, wordt hij definitief van school gestuurd. Hij wordt naar eigen zeggen 'opgegeven'. Hij komt als jongste bediende op een bouwplaats terecht. 'Dat was het helemaal. In de pauze haalde ik met de kruiwagen bier en kroketten. We dronken de hele dag, met de radio aan, maar we werkten hard.'

Hij raakt bevriend met een collega die lid is van de Hells Angels. 'Niemand kwam meer aan me. Ik had een grote bek en was vanaf dat moment voor niemand meer te bereiken. Ik woonde nog bij mijn ouders thuis, maar had geen contact meer met ze.' Als hij een keer meegaat naar een muziekenvenement, mag hij plaatjes draaien. Het blijkt talent te hebben om mensen te entertainen en stort zich in de wereld van 'drank, muziek en vrouwen'. 'Gedrag wat in mijn eerdere leven werd veroordeeld, werd daar juist beloond. Op mijn vijftiende kreeg ik een aanstelling in een bar-dancing. Popmuziek was mijn identiteit. Ik kreeg hele zalen plat.' Tijdens zijn werk 's avonds krijgt hij gratis eten en drinken en wordt hij goed betaald. Zijn geld gaat op aan muziek en drank. 'Bij het wakker worden dronk ik al bier. Om half elf weer en tussen de middag ... Voor zessen had ik al een half krat op. Sommige avonden dronk ik wel vijftig glazen bier.'

Na een aantal jaren, waarin hij trouwt en scheidt, betrokken is bij ongelukken en een steeds bekendere persoonlijkheid wordt in de wereld van de muziek, ontmoet hij Anja. 'Ze kwam in de bar-dancing waar ik werkte, en ik viel als een blok voor haar. Ze kwam uit de Gereformeerde Gemeente in Nederland in Gouda. Zwaarder kun je het niet hebben. Ik heb haar meegenomen naar huis en ze is vanaf dat moment bij me blijven wonen.'

Hij is zo gek op haar dat hij afziet van seksuele avonturen. Tot hij op een nacht een vrouw ziet lopen 'die hij altijd al

wilde hebben'. 'Het was vier uur 's nachts en ik was onder de invloed van de drank. Ik dacht: "Dan maar ruzie thuis".'

Die ruzie komt er inderdaad en De Jong heeft zo'n spijt ('een gebroken macho') dat hij haar om vergeving vraagt en haar meteen ook maar een huwelijksaanzoek doet. Anja stemt toe, op voorwaarde dat er een dominee bij het huwelijk is. Dat vindt De Jong prima. Het stel gaat kerkdiensten af in een zoektocht naar een voorganger. De Jong: 'Het was een onbekende wereld voor mij. Ik had nog nooit van "reformatorisch" gehoord.'

Dan, tijdens een dienst waarin dominee Reinier van Kooten voorgaat, wordt hij geraakt. 'Ik dacht: deze man heeft het over mij. Ik was volkomen verbijsterd.' De twee spreken af met de dominee en vragen of hij hen wil trouwen. Ze krijgen een 'nee' als antwoord, iets wat De Jong niet gewend is. 'Hij kon ons niet trouwen omdat we volgens hem al getrouwd waren. Hij deed de Bijbel open en liet ons zien hoe God het huwelijk ziet. Ik werd compleet ondersteboven gooid. Hij vertelde ook over Jezus en hoe hij voor ons was gestorven. Ik dacht: "Dit is mijlener van mij verwijderd en onbereikbaar voor zo'n grote zondaar, als ik".'

'Als een onderwijzer ons te grazen nam, staken we gewoon zijn banden lek.'

Om een uur 's nachts sluit de dominee het gesprek af. Hij zegt tegen De Jong: 'Er is genoeg gezegd. Ga jij door met je leven of kies je voor God?' De Jong: 'Die nacht heb ik voor God gekozen. Pas later leer je dat Hij voor jou koos. Toen gebeurde er zo veel. Ik ging weer bij mijn ouders wonen. Ik vertelde op mijn werk dat ik stopte met mijn oude leven. Ze keken me aan of ik helemaal compleet krankzinnig was geworden.'

►► [vervolg op pagina 6](#)



'Ik denk dat ik hier een jaar of drie, vier ben. Het zou zo maar kunnen dat we op vakantie waren. We gingen vaak naar Nunspeet en daar verbleven we dan in houten huisjes. Als ik naar deze foto kijk, denk ik: "Wat een lief ventje." Ik denk ook dat ik toen nog een prettig kind was. Wat een ongecompliceerd leven had ik toen. Je maakte je nergens druk over, niet over de huur, over je pensioen of studiekeuze. Zorgeloos. Dat zegt de Here Jezus ook: "Je Vader zorgt voor je." Dat is jong zijn. Papa en mama zorgen voor je.'

PORTRET

►► vervolg van pagina 5

Zes weken later trouwt hij. 'De dominee had ook wel door dat het niet te lang moest duren.'

lijkauto

Na zijn bekering is zijn honger naar God enorm. Hij stopt als deejay, verbrandt zijn muziekcollectie en doet zijn tv de deur uit. Hij geeft van de ene op de andere dag al zijn verslavingen op: drank, muziek en porno. 'Ik wilde alleen maar in het huis van God zijn. Als ik een lijkauto zag, dan reed ik erachteraan zodat ik de dienst bij kon wonen. Ik bad voor alles. Ging ik schoenen kopen of een overhemd, dan vroeg ik God al of Hij meeding.' Dat is afgezwakt, maar De Jong

'Volgens mijn dominee ben ik de meest uitgescholden persoon van Nederland.'

leeft nog steeds de hele dag met God. Hij heeft een voorliefde ontwikkeld voor het zingen van psalmen op hele noten en spreekt met iedereen over God, vanuit een grote Bijbelkennis. Maar het laatste wat hij wil, is zichzelf op de borst slaan. 'Alleen aan God de eer', blijft hij herhalen. De Jong lijkt op zijn 57e nog te barsten van de energie. Schijn bedriegt. 'Ik heb een huis waar anderen van kunnen dromen. Ik heb een prachtige auto, maar ik ben ziek. Mijn lichaam is kapot. Ik vind het leven heel zwaar. Ik ben klaar hier. De strijd tegen de zonde en tegen mijn karakter is moeilijk. Ik slik antidepressiva en meerdere pijnstillers per dag. Ik ervaar vaak dat ik koorts heb, terwijl dat niet zo is. Vroeger sliep ik vijf uur per nacht. Nu slaap ik de halve dag.' Als hij 35 is, gaat het voor het eerst goed mis. Hij krijgt een burn-out en de dokter zegt tegen hem: 'Uw klachten komen overeen met die van een man van zestig. U hebt totaal geen energie meer.' Sinds een aantal jaren slikt hij pillen om zijn hyperactiviteit af te remmen. Eerst dacht hij: 'De Heilige Geest helpt me wel. Maar ja, als je je been breekt dan ga je ook naar de gipskamer.'

zingen als een orkaan

De Jong is nog steeds betrokken bij Jijdaar!, dat hij twintig jaar geleden samen met Gerrie Hardeman opzette om reformatorische jongeren een alternatief voor de kroeg te geven. Vier verschillende 'generaties' zag hij al komen. Hen bereiken wordt volgens hem steeds lastiger. 'We hebben te maken met een Facebookgeneratie. Hoe bereik je die? Ze sturen een smiley, een punt en een komma en daarmee zeggen ze: "Ik kom bij je eten." In een halfuur tijd meldt iemand via sociale media dat haar vader is overleden, een ander heeft het over een nieuw hondje en weer een ander nodigt de rest uit om 's avonds af te spreken. En dat doen ze allemaal tussendoor, terwijl ze aan het werk zijn of bezig zijn met studeren. Hoe kan ik van deze mensen verwachten dat ze



'Een jaar of zeventien ben ik hier. Ik denk dat ik op vakantie was met vrienden. Ik heb geen idee wie hier naast me zit; ik zat aan iedereen.'

drie kwartier kunnen luisteren? Hoe bereiken we ze? Door alles kort te houden. Onze praatjes duren iedere keer maar zeven minuten. En we maken het interactief. Filmpjes erbij, zingen. Zingen doen ze geweldig graag. Onze zangavond is de drukst bezochte avond. Je weet niet wat je meemaakt. Mooi! Het lijkt wel een orkaan af en toe.'

De aanpak van Jijdaar! werkt volgens De Jong. 'Die bediening is zo groot aan het worden. We mogen zien dat God wasdom geeft.'

Als Koos de Jong met mensen spreekt, gaat hij diep. Hij stelt graag tegenvragen: 'Ik weet niet of je weleens zes maanden depressief bent geweest? De hel is erger.' Of: 'Wat is de meest gelezen Bijbeltekst in de kerk?' En: 'Mag ik een strikvraag stellen om je wakker te schudden?'

omroep PowNed

Het geloof in de Here Jezus is voor hem zo'n grote vreugde. Als hij ook maar even kan evangeliseren, zal hij het niet laten. Mensen ergeren zich soms aan hem, vinden hem een drammer. 'Volgens mijn dominee ben ik de meest uitgescholden persoon van Nederland.' Omroep PowNed maakte hem een paar jaren geleden volslagen belachelijk. Ook binnen de reformatorische gezindte is lang niet iedereen blij met deze vreemde eend in de bijt. De Jong heeft kritiek op de 'toeleidende weg': je zou eerst een bijzondere ervaring moeten hebben gehad, voordat je bij God mag horen. Het is

volgens De Jong juist een áfhoudende weg die enorme schade veroorzaakt en doodongelukkige mensen creëert. 'Ik hoor over mensen die gillend sterven omdat ze geen zekerheid in het geloof hebben. En dat terwijl ze in mijn ogen vaak kinderen van God zijn. De meest gebruikelijke weg om God te leren kennen is die van Timoteüs. Hij was van jongs af aan onderwezen in de Schriften.'

De Jong slikt de kritiek op hem. 'Ik ben na mijn bekering zo onvoorstelbaar opgevangen in de reformatorische kerk. Ik verdronk bijna in de liefde. En er is een groot ontzag voor God.'

Er zijn er genoeg die aan zijn lippen hangen en hij heeft regelmatig goede gesprekken tot diep in de nacht. 'In Lukas 14, vers 23 staat: "Ga de wegen en de paden op en dwing hen binnen te komen, want mijn huis moet vol worden." Ik doe wat Christus mij vraagt en als ik mensen kan dwingen "in te gaan, dan doe ik dat".'

Hij ziet veel mensen tot geloof komen. Dat vindt hij mooi, maar tegelijkertijd vindt hij het jammer dat daar een speciale avond, een bijeenkomst van Jijdaar!, voor nodig is. 'Wij hebben dat geloof niet gezaaid. Eigenlijk gun je de vreugde van zo'n bekering aan een predikant die jarenlang aan een ziel gewerkt heeft.'

Hoe het precies zit met de uitverkiezing, weet hij niet. 'Het is een geheim dat je bijna niet kunt uitleggen. Mensen maken zelf hun keuze, maar de volgende dag jubelen ze dat God het heeft gedaan.'

worstelen

Het leven van De Jong nu is niet te vergelijken met dat van 35 jaar geleden. Maar met sommige dingen blijft hij worstelen. 'Al heeft de zonde geen macht meer over mij, ze overheerst mij af en toe nog. Seksualiteit is een heel zwak punt van mij. Ik heb zo veel filters op internet zitten dat als ik mijn laptop wil gebruiken, ik hem een dag van tevoren aan moet zetten. Stel, er komt honderd keer een blote vrouw voorbij zeilen. Dat gaat 99 keer goed, maar de honderdste keer is het klik, flop en je zit er weer middenin.' Hij is niet de enige, zo weet hij uit ervaring. 'Mannen en vrouwen worstelen hiermee.'

Een gesprek met Koos de Jong eindigt nooit. Zolang hij kan, blijft hij vertellen. 'Ik ben vrijwilliger in het koninkrijk van Jezus Christus door de genade van God en ik kan me geen mooiere baan bedenken. Al is hij loodzwaar.' ♦

EENS VAN SCHOOL GESTUURD, NU GASTHEER

- Geboren op 10 februari 1958 als derde kind in een gezin met vier kinderen.
- Na de lagere school naar de Mulo, christelijke mavo in Doorn, tot hij na een paar jaar werd weggestuurd.
- Werkte op z'n veertiende bij een elektrotechnisch bedrijf op de bouw.
- Op zijn negentiende voor het eerst getrouwd. Na een paar jaar gescheiden.
- In 1993 begonnen met een eigen bedrijf, Axance, een organisatie die zich met zakelijke bedrijfshuisvesting, ook voor grote klanten, bezighoudt, met

- uiteindelijk tweehonderd man in dienst. In 2005 verkocht hij alles.
- 'Ik ben door de Here vrijgesteld. Daardoor kan ik nu allerlei vrijwilligerswerk doen.'
- Werkt als gastheer en adviseur voor Jijdaar! en is natuurbeheerder in een deel van het bos bij Leersum.
- Getrouwd met Anja. Ze wonen in Leersum en hebben drie kinderen en drie kleinkinderen. De Jong wil niet zeggen van welke kerk ze lid zijn. 'Dat zeg ik nooit omdat ik totaal niet in een hoekje geduwd wil worden.'

HIER GEBEURDE HET

WILLEM BOUWMAN BEELD ND

Burgemeester Okma niet langer ouderling

Witmarsum is een dorpje in het westen van Friesland, niet ver van de Afsluitdijk. Het is bekend als geboorteplaats van Pim Mulier, de vader van de moderne sport in Nederland. Zijn standbeeld staat bij de ingang van de hervormde dorpskerk. Mulier beoefende vele sporten, waaronder het voetbal en het kaatsen. Dankzij Mulier werd Witmarsum het centrum van de kaatsport in Nederland, de plaatselijke kaatsclub was de beroemdste in de wijde omgeving. Witmarsum ligt in een gebied dat vanouds vrijzinnig is en waar de gereformeerden een minderheid vormden. Zij kerkten in de gereformeerde kerk aan het Verlengd Oostend, waar dominee Mient Pieters Pel van 1922 tot 1952 predikant was. Pel was een man met een brede belangstelling. Hij bespeelde het orgel en had op zijn studeerkamer ook een sterrenkijker staan. Aan de gereformeerde levenswandel hechtte hij zeer. Toen enkele verenigingen hun gezamenlijke jaarvergadering opluisterden met voordrachten en samenspraken, liet ds. Pel in het slotwoord weten dat voordrachten en samenspraken in een gereformeerde kerk niet thuishoren.

In 1926 gebeurde er iets waardoor ds. Pel door de buitenwacht werd beschouwd als een benepen gereformeerde dominee die niet helemaal begreep hoe het in de wereld werkte. Het ging om een kwestie waarin een ouderling de hoofdrol speelde, Lolle Klaas Okma, tevens burgemeester



WAT een woonwijk waar vroeger de 'Hertekamp' lag en kaatsfeesten gehouden werden

WAAR Witmarsum, in Friesland

WAAROM toen burgemeester en ouderling Okma hier in 1926 het kaatsfeest bezocht, kreeg hij het aan de stok met de dominee

van de gemeente Wonseradeel, waartoe Witmarsum behoorde. In augustus 1926 was burgemeester Okma uitgenodigd voor het veertigjarig jubileumfeest van de plaatselijke kaatsvereniging op de Hertekamp, een open veld aan de rand van het dorp. Het was een echt dorpsfeest, met zang, dans en toneel, een

draaimolen en uiteraard een kaatswedstrijd. Het spoorde niet met de gereformeerde levensstijl van die dagen, maar burgemeester Okma ging toch, omdat hij niet alleen burgemeester van de gereformeerden maar van alle dorpsbewoners was. Hij nam ook zijn vrouw en kinderen mee.

De gereformeerde kerkenraad nam hem dat kwalijk. Dominee Pel verklaarde vanaf de kansel, dat 'een broeder' zich had bezondigd aan het geven van 'openbare ergernis' door met vrouw en kinderen het kaatsfeest te bezoeken. Dat viel slecht bij Okma. Hij eiste dat de kanselaflezing herroepen werd, maar de kerkenraad luisterde niet naar hem. Vervolgens weigerde Okma nog langer naar de kerk te komen, waarop de kerkenraad hem 'trouweloze verlaten' verweet. Uiteindelijk werd Okma uit het ambt van ouderling gezet. Okma bleek standvastig. Toen de kaatsclub van Witmarsum in 1931 wederom een lustrum vierde en op zondag een kaatspartij voor veteranen hield, zat Okma in het feestcomité. Of het tussen burgemeester Okma en dominee Pel weer goed kwam, vertelt de geschiedenis niet. Wel zat mevrouw Okma samen met mevrouw Pel in een regionaal comité ter ondersteuning van de Vrije Universiteit.

Het voorval stond Okma's carrière niet in de weg. Hij werd in 1933 tot burgemeester van Kampen benoemd. ♦



Het voormalige kaatssterrein in Witmarsum – nu een woonwijk – waar ouderling Okma meedeed aan werelds vertier.

KRUIMELDIEF

ADRIAN VERBREE

Nahum stiet er nait in, Domi!



Profetie over Nineve. Boek van het visioen van Nahum uit Elkos.

Nahum 1, vers 1

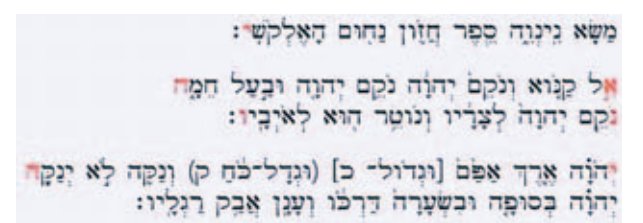
Als voorlezer in de eredienst kun je het moeilijk hebben. Zo overkwam het ooit een ouderling die aan de beurt was om de Schriftlezing te verzorgen, dat de voorganger het boek Nahum opgaf. Onder de kansel werd druk gebladerd en gebladerd en ... uiteindelijk riep de arme man over zijn schouder in zijn moedertaal omhoog: 'Nahum stiet er nait in, Domi!'

Tja, Nahum heeft kwantitatief niet veel te melden. Kwalitatief, dat is een ander verhaal. Nahum was de profeet die mocht doen wat Jona graag had gedaan: de definitieve ondergang van Nineve, hoofdstad van de wijd en zijd om hun wreedheid gevreesde Assyriërs, aankondigen.

Met het begin van Nahum is iets bijzonders aan de hand. De zaak is onder tekstuitleggers omstreden – ik zal u de details besparen – maar het lijkt erop dat hoofdstuk 1 vers 1 tot en met 7 een gedeeltelijk acrostichon bevat. Een acrostichon is een schrijfstijl waarbij de eerste letters van de regels samengenomen een naam of boodschap vormen of het alfabet volgen. Het bekendste acrostichon in het Nederlands is dat van ons volkslied, waar de eerste letters van de coupletten samen de naam 'Willem van Nassov' vormen. Acrostichons komen in de Bijbel vaker voor; het meest bekende voorbeeld is waarschijnlijk het acrostichon van Psalm 119.

Het acrostichon in Nahum bevat de eerste elf letters van het Hebreeuwse alfabet. Maar er lijkt meer aan de hand. En de incompleetheid van het vermoede acrostichon, zou door dit 'meer' ruimschoots, om zo te zeggen, worden gecompenseerd. Om dit 'meer' op waarde te kunnen schatten, moet je iets weten – ik ben ook maar een kruimeldief – van de literatuur van de Assyriërs. We weten dat zij in koninklijke teksten soms een soort handtekening verwerkten: dit komt echt van de koning. Je las dan het acrostichon 'anaku', dat 'ik' betekent, gevolgd door een telestichon (hetzelfde als een acrostichon, maar dan aan het einde van de regels) met de naam van de koning: anaku sennegarib, ik, Sanherib.

Nahum lijkt zijn profetie ook van zo'n waarmerk te hebben voorzien, en zo – hoe ironisch – de Assyrische stijl te hebben gekopieerd; verdere bestudering van het korte boekje laat zien dat Nahum zijn weetje wist als het om Assyrische zaken ging. De rode letters aan het begin van de hieronder afgebeelde regels vormen het woord 'ani', wat 'ik' betekent. Het eind van de bijhorende regels spelt echter niet de naam van Nahum, maar 'JHWH', de naam van de Here. Dan is de boodschap: 'Ik, de Here, spreek deze woorden.' Als dit zo is bedoeld, is het een prachtige illustratie van de Bijbel als woord van God en van de eenheid – ook al zouden latere redacteurs zich er mee hebben bemoeid – van de door tekstcritici zo vaak tot snippers gereduceerde Bijbeltekst.



Nahum 1, vers 1 in het Hebreeuws. De rode beginletters rechts vormen 'ani', de rode letters links 'JHWH'.

Ze moest plots elke maand nachtdiensten draaien. Nu heeft Lydia de Jong diabetes. De dokter legde daartussen een verband.

HENDRIËLLE DE GROOT BEELD MARCO DE SWART / ANP

Nachtwerk leidt tot

Van vermoeidheid tot diabetes type 2, hart- en vaatziekten of zelfs kanker. Nachtwerk kan schadelijke gevolgen hebben voor de gezondheid. Tijd om kritisch te bezien of nachtwerk wel noodzakelijk is.

Mensen helpen die uit bed gevallen zijn, medicijnen schoonmaken of een praatje maken met een bewoner die de slaap niet kan vatten. Verpleegkundige Lydia de Jong (52) begon drie jaar geleden met nachtdiensten in een woonzorgcentrum. Daarvoor werkte ze alleen overdag en 's avonds. 'Eerst waren er speciale nachtdienstmedewerkers, maar opeens moesten alle verpleegkundigen nachtdiensten draaien', zegt De Jong. Vooral het afgelopen jaar stond ze vaak op het rooster. 'Ik zou zes tot acht nachten per maand moeten werken, maar in de praktijk waren dat er negen of tien.' Het had zijn weerslag op haar lichaam en dagelijkse ritme. 'Ik kon moeilijk in slaap komen als ik uit de nachtdienst kwam. Dan sliep ik een paar uur, om half twaalf weer wakker te worden door het licht. Ik probeerde dan opnieuw in slaap te vallen, maar dat lukte niet.' Gezondheidsklachten stapelden zich op. Haar weerstand verminderde, ze werd vaker ziek en

'Aan de wegen zou je ook overdag kunnen werken.'

kreeg griepachtige verschijnselen. 'Het komt ook door mijn leeftijd', vermoedt de vijftiger. 'Jongeren hebben er niet veel last van, maar andere collega's van mijn leeftijd hoor ik er ook over.' Het was de dokter die de diagnose stelde: diabetes type 2. 'Zij dacht dat het kwam door de nachtdiensten. De klachten zijn begonnen toen ik 's nachts ging werken.'

Het aantal mensen dat op onregelmatige tijden werkt, neemt toe. Volgens de jongste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek werkt 64 procent van de beroepsbevolking onregelmatig. In 2000 was dat nog 56,8 procent. Zo'n 16 procent van de beroepsbevolking, oftewel 1,2 miljoen mensen, werkt in de nachtelijke uren. Dat aantal is de afgelopen jaren licht gestegen.

Nachtwerk, volgens de definitie werk dat tussen 0.00 uur en 6.00 uur wordt gedaan, komt vooral voor in de zorg, de horeca, de vervoerssector en in bepaalde industrieën. De verpleegkundige die 's nachts haar ronde doet, de brandweer die uitrukt om een vlammenzee te bestrijden, maar ook de nachtreceptionist achter de balie van een vijfsterrenhotel of de wegenbouwer die in het holst van de nacht een kapot wegdek repareert.

Met de opkomst van de 24 uurseconomie is nachtwerk niet langer voorbehouden aan de traditionele sectoren als zorg en hulpdiensten, maar zijn er ook klantenservices die 24 uur per dag hun diensten aanbieden.

Het omdraaien van het dag- en nachtritme kan schadelijke gevolgen hebben voor de gezondheid, blijkt uit diverse landelijke en internationale studies. Zo wordt nachtwerk op de korte termijn in verband gebracht met concentratie-



Herstelwerkzaamheden op de A13 bij Rotterdam. 'Het aantal mensen dat op onregelmatige tijden werkt, neemt toe.'

problemen, vermoeidheid en een verminderde slaapkwaliteit. Op de lange termijn zou het kunnen leiden tot een haperend kortetermijngeheugen, hart- en vaatziekten, borstkanker bij vrouwen, prostaatkanker bij mannen en diabetes type 2.

Een kanttekening is wel dat veel onderzoek gebaseerd is op dierproeven. De resultaten zijn niet een-op-een te vertalen naar het menselijk lichaam. Epidemiologische onderzoeken bij mensen nemen zo'n twintig jaar in beslag. Een voorbeeld van een lopend onderzoek is de Nightingale Studie, die onder meer de relatie tussen nachtwerk en borstkanker (en andere gezondheidsproblemen) bij verpleegkundigen onderzoekt.

jetlag

De gezondheidsrisico's zijn deels te herleiden tot de verstoring van onze biologische klok,

maar er kunnen ook andere factoren in het spel zijn, zoals verschillen in eet- en leefgewoontes tussen dag- en nachtwerkers. Een oorzakelijk verband is daarom niet makkelijk te leggen. Wel is duidelijk dat nachtdiensten het lichaam flink ontregelen. Hoe komt dat precies? 'Bij nachtdienst gebeurt er iets vergelijkbaars als bij een jetlag, zegt Bert van der Horst, hoogleraar gespecialiseerd in chronobiologie, de discipline die het bioritme van het menselijk lichaam bestudeert. De biologische klok van een mens is 25 uur en wordt elke dag 'gelijkgezet' door licht. 'Het regelt allerlei processen in het lichaam en stuurt andere 'klokken' in het lichaam en in het brein aan', legt Van der Horst uit. 'Door nachtdienst wordt het natuurlijke dag-en-nachtritme van de mens ontregeld. Net als bij een jetlag leef je tijdelijk niet synchroon met je interne lichaamsklok. Je slaapt en eet dan op momenten van de dag dat je lichaam daar niet op is ingesteld en daarmee

gezondheidsproblemen



NACHTDIENST 'GEZONDER' MAKEN

In onze huidige 24 uurseconomie is het afschaffen van nachtwerk ondenkbaar. De vraag is daarom eerder of 'gezonder' nachtwerk mogelijk is. Een thema dat de volle aandacht heeft van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), het VU Medisch Centrum en het Erasmus Medisch Centrum. De komende jaren onderzoeken ze hoe de schadelijke gevolgen van ploegdiensten kunnen worden beperkt. Volgend jaar wordt er bovendien een kennisplatform gelanceerd, waar vertegenwoordigers van werkgevers en werknemersorganisaties kennis kunnen uitwisselen over interventies die het risico op gezondheidsaandoeningen zo laag mogelijk houden. Maatregelen die gezondheidsklachten op korte termijn kunnen verminderen, zijn volgens de Gezondheidsraad het introduceren van een *powernap* (een kort slaapje) tijdens de nachtdienst en zorgen voor extra lichtblootstelling 's nachts. Het is niet bekend of effecten die op de korte termijn kunnen helpen, zoals een *powernap*, ook op lange termijn klachten voorkomen. Daar is meer onderzoek voor nodig. Een andere manier om nachtwerk 'gezonder' te maken, is het aanpassen van dienstroosters aan het zogenaamde chronotype van de mens: ochtend- of avondmens. 'Avondmensen hebben moeite met ochtenddiensten', zegt Van der Horst. Andersom geldt dat ochtendmensen minder goed bestand zijn tegen nachtdiensten. 'Daar zou rekening mee kunnen worden gehouden bij het maken van de roosters.'

worden allerlei fysiologische processen verstoord.'

Ook wegenbouwer Maikel Welmers vergelijkt het gevoel dat hij overhoudt aan een nachtdienst met een jetlag. In zijn huidige functie als asfaltcoördinator is hij verantwoordelijk voor de planning van de asfaltploegen. Nu werkt hij meestal overdag, maar hij heeft ook zeven jaar in de nacht gewerkt als uitvoerder. 'Ik heb al heel wat nachten gewerkt en zeer onregelmatig. Bijvoorbeeld twee nachten en drie dagen in een week.' Niet zozeer het fysieke gedeelte maakte het zo zwaar, maar het gebrek aan regelmaat, zegt hij. 'Het slapen overdag ging moeizaam, ik was zo door mijn slaap heen. En het gezinsleven ging gewoon door; bijvoorbeeld kinderen die spelen als ik probeerde te slapen.'

Het werk in de wegenbouw zou ook overdag gedaan kunnen worden, meent hij. 'In sommi-

ge andere landen zetten ze een weggedeelte gewoon af. Maar in Nederland is bereikbaarheid heel belangrijk. Niemand wil last hebben van de wegenbouw. We willen iedereen tevreden houden. Als wij de klus niet aannemen, gaat die naar de concurrent.'

Het is niet zonder gevaar. 'Mensen rijden 's nachts harder. Als collega's letten we daarom op elkaars veiligheid. Ik heb weleens gezien dat mensen bijna geraakt werden door een machine, doordat ze te laat werden opgemerkt. Of dat de bestuurders van walsen elkaar over het hoofd zagen. Maar grote ongelukken heb ik niet meegemaakt.' Als zijn dienst erop zat, moest hij nog naar huis rijden, soms een hele afstand. 'Dat bracht wel gevaar mee', realiseert hij zich.

ingewikkelde discussie

Nachtdiensten hebben dus risico's. Voor de eigen gezondheid, maar vermoeidheid en onop-

lettendheid kan ook anderen in gevaar brengen, bijvoorbeeld tijdens het autorijden. Dan maar nachtdienst afschaffen? In bepaalde sectoren, zoals in de zorg en bij de hulpdiensten, is nachtwerk onontkoombaar. In andere bedrijfstakken, bijvoorbeeld het transport en bij dienstverlenende bedrijven, is dat de vraag. Werkgevers zouden kritisch moeten bezien in hoeverre nachtwerk noodzakelijk is, stelt de Gezondheidsraad, het wetenschappelijk adviesorgaan voor regering en parlement, in het rapport 'Nachtwerk en gezondheidsrisico's' dat afgelopen maand verschenen is.

De gezondheidsrisico's van nachtwerk zijn volgens Allard van der Beek, hoogleraar epidemiologie van arbeid en gezondheid bij het VU Medisch Centrum en lid van de betreffende commissie van de Gezondheidsraad, een groot maatschappelijk probleem. Beperken van nachtwerk betekent productieverlies, maar het in stand houden ervan levert maatschappelijke

kosten op als gevolg van gezondheidsproblemen, ziekteverzuim of bedrijfsongevallen. 'Dat is een ingewikkelde discussie, die in de Tweede Kamer zou moeten worden gevoerd', volgens Van der Beek. 'De vraag is of mensen zich realiseren hoe schadelijk nachtwerk is. Als ze daarvan op de hoogte zijn, kunnen ze een weloverwogen keuze maken.' Dan zou iemand met borstkanker in de familie er bijvoorbeeld voor kunnen kiezen toch maar geen bakker, postbode of horecamedewerker te worden, om het risico op de ziekte zo klein mogelijk te houden. Voor verpleegkundige Lydia de Jong zijn nachtdiensten binnenkort verleden tijd. Ze hoopt dat haar gezondheidsklachten dan ook voorbij zijn. Inmiddels is ze van werkgever veranderd, omdat de nachtdiensten haar opbraken. Alleen in de decembermaand staat ze nog ingepland voor nachtdiensten. 'Nu heb ik een mooie functie als verpleegkundige, waarbij ik alleen overdag hoeft te werken.' ♦

LEVEN

COLUMN

HILBRAND ROZEMA



Astraal geloven

Het programma *Astro-TV* opent een luikje in het hoofd van de Nederlander. Ik viel er middenin. 'Op het gebied van huizen', debiteerde het semi-occulte klapraam, '... gaat er voor jou heel veel in beweging komen, Chantal.'

Vast een beller uit Groningen, dacht ik. Zoals bekend is de huizenmarkt daar sterk in beweging. Topografische kennis kan mediums behulpzaam zijn bij het inschatten van de beller. Zo komen die klassieke schoolrijtjes nog van pas: Hoogezand-Sappemeer, Zuidbroek, Scheemda, Veendam, Wildervank, Oude Pekela, Nieuwe Pekela, Stadskanaal. Maar de beller zweeg. De kaartlegster, tastend naar houvast, probeerde pardoos: 'Ik zie Rotterdam duidelijk naar voren komen.' – '... Dat kan niet. Wij hebben net een huis gekocht in Drachten.'

'... 0. Dan gaat 't ... om een weekendje weg', wankelde de tarottante. Ze herpakte zich snel: 'Een weekendje naar Rotterdam! Rotterdam gaat zeker naar voren komen, Chantal.' Dit vooruitzicht werd begroet met een bedremmeld zwijgen. Vanaf nu zou Chantal veel hebben aan het godgegeven talent voor patroonherkenning. Alles met 'Rotterdam' zou vanaf nu oplichten, in een astrale glans. Noem het maar. Iets op tv, een kennis van een buurman, een boek, een kapper, Feyenoord – het maakte niet uit. 'Zie je wel!', zou ze roepen: Rotterdam! *Astro-TV* opent je blik op oceanen van geloof. Verlangen naar meer, maar dan buiten de kerk. Tasten naar houvast en troost. Gezien willen worden, hoe scheel dan ook. Het is schering en inslag. Zo kreeg ik in een verdrietige tijd een dromenvanger. Dat was weer zo aardig dat ik het ding heb bewaard. Al geloof ik

Zo kreeg ik in een verdrietige tijd een dromenvanger.

niet dat indianen mijn dromen vangen. Die zijn, op enkele echt bijzondere dromen na, meestal slechts de bezemwagens van een drukke dag. Zo droomde ik vannacht dat Robert Mugabe gitaarles nam. Hij kon er geen barst van. Jaren terug had je Helpdesk Live (E0). Je kon inbellen, met je zorgen en vragen. Je zag hoe intuïtie, luisteren onder een open hemel, een plek kan hebben in het christen-zijn. Dat is nog niet hetzelfde als profetie, maar het heeft er al wel wat van weg. Lijkt het maar zo, of nemen de mediums van *Astro-TV* het mediapastoraat over? Niet dat we dan aan de goden overgeleverd zijn. Dat is nu echt weer te veel eer, voor deze hilarische clowns van het religieus besef in de Lage Landen. Maar neptroost is het wel, dat voorspel ik u.

Waar is de ark van Noach gebleven? Speurders menen resten gevonden te hebben op de berg Ararat.

MAURICE HOOGENDOORN BEELD AP

Nieuws over de ark



De berg Ararat bij Artashat, Armenië.

Op de berg Ararat in het oosten van Turkije liggen, vastgevroren onder sneeuw en ijs, resten van de ark van Noach. Daarvan is Gerrit Aalten overtuigd. Er is volgens hem zelfs nieuw bewijs.

'In het hart van Groot-Armenië bevindt zich een zeer hoge berg, geschapen als een kubus, waar naar verluidt de ark van Noach zou liggen, zodat men spreekt van de Berg van Noachs ark.' Aldus de Italiaanse ontdekkingsreiziger Marco Polo in 1271.

De zoektocht naar de ark waarmee Noach en de zijnen volgens Genesis de zondvloed overleefden, is bepaald niet nieuw. Vierhonderd jaar na Polo schreef de Nederlandse ontdekkingsreiziger Jan Janszoon Struys dat hij bij de berg Ararat een monnik had ontmoet. Die gaf hem een houten kruis, dat gemaakt zou zijn van het hout van de ark. In de laatste vijftig jaar volgden de verhalen over de ark van Noach elkaar in rap tempo op. Er werden luchtfoto's gemaakt boven de berg, waarop volgens sommigen een bootstructuur in de permafrost is te zien. De bekeerde astronaut James Irwin, die ooit op de maan liep, organiseerde in de jaren tachtig een aantal ex-

pedities om de ark te vinden; tevergeefs. Een paar jaar geleden nog maar, in 2008, ontdekte de Turkse berggids Ahmet Ertugrul een houten bouwwerk in het ijs van de berg. Twee jaar later bevestigden Chinese amateur-archeologen van het in Hongkong gevestigde Noah's Ark Ministries zijn vondst. Maar hun bewijzen konden de meeste wetenschappers niet overtuigen.

nieuwste bevindingen

De Nederlander Gerrit Aalten (63) behoort tot het kamp dat ervan overtuigd is dat de ark op de Ararat ligt. De Turkse gids Ertugrul, de Turkse professor Octay Belli en de Chinezen uit Hong Kong rekent hij tot zijn vrienden. Aalten werkte als huis schilder en is geen archeoloog. 'Ik heb geen titels.' Zijn zoektocht naar de ark is een hobby. De Nederlander kwam een aantal keren op de Ararat, maar de ark zag hij nooit. Video's, foto's en ooggetuigenverslagen hebben hem toch overtuigd. Onlangs stuurde hij een persbericht over de nieuwste bevindingen die hem ter ore waren gekomen, van een Bijbelconferentie in de Verenigde Staten. 'Er zijn verlaten stallen gevonden met drempels op kniehoogte. Die maak je niet voor een woning. En een balk met zeven houten pinnen om dieren met een touw aan vast te leggen. Verder lig-

'Er zijn verlaten stallen gevonden.'



Een afbeelding van gevonden planken, afgebeeld bij het persbericht van Gerrit Aalten.

gen de houtstukken op een onmogelijke plek. Die breng je daar niet even naartoe.'

Aalten maakt een vergelijking met de Eiffeltoren in Parijs. 'Als je daar van tevoren over hebt gelezen en je komt in Parijs, dan weet je gelijk dat het de Eiffeltoren is. Daarvoor heb je geen wetenschappers nodig.' Archeoloog Jeroen Rensen ging vorig jaar mee met een inventariserende expeditie naar de Ararat. 'Het leek me een leuk avontuur.' De archeoloog zag een paar planken en een beetje aardewerk, 'maar daar viel geen ark van te maken'. De planken waren volgens hem duidelijk tegen een muur gezet en niet ingekapseld. 'Ze zijn daar door iemand neergezet, tien jaar terug of honderden jaren geleden. Er valt weinig over te zeggen.'

Volgens oudtestamenticus Koert van Bekkum herhaalt de discussie over de ark zich elke vijf jaar, maar zijn de meeste archeologen en Bijbelwetenschappers terughoudend. 'Het zijn vooral avonturiers en amateurs die zich ermee bezighouden, en dat is hun goed recht.' Naar bewijs zoeken om de historiciteit van het zondvloedverhaal aan te tonen, is een verkeerd uitgangspunt volgens Van Bekkum. 'Daarvoor is de archeologie een te onzekere wetenschap. Archeologie kan laten zien hoe mensen in een bepaalde tijd leefden, maar je kunt er vrijwel nooit concrete gebeurtenissen mee bewijzen.' ♦

De huiskamer (en werkplek) van Gerjoke van der Hart-Schalen (52) in Nijkerk.

NIEK STAM BEELD NIEK STAM

DE HUISKAMER



Gerjoke van der Hart (links) heeft haar werkplek in haar woonkamer.



Een 'geheime' speelkast onder de trap maakt het helemaal af.

Vier heel kleine oogjes staren nog een beetje in het luchtledige: Benthe (1) en Fien (2) zitten aan een enorme tafel bij te komen van hun **MIDDAGSLAAPJE**. Het is drie uur en drinken-met-een-snoepjetijd in de huiskamer van Gerjoke van der Hart. Een derde kind zit op de bank een boekje te lezen, samen met Kaylee (15) – die Gerjoke vandaag helpt. De rode banken zijn een belangrijk onderdeel van deze huiskamer. Je kunt er namelijk heerlijk overheen **KLAUTEREN**, zoals de kleine Benthe doet richting het keyboard – wat eigenlijk niet mag. De ruimte is aan kleintjes gewend want hier vangt Gerjoke al zestien jaar gastkinderen op.

Toch heeft ze het nooit als een echte werkplek ervaren: 'Zeker de eerste jaren niet, toen onze eigen kinderen ook nog klein waren. Ik ben er toen mee begonnen omdat ik de opvang voor onze derde niet meer geregeld

kreeg.' Dus zegde ze de ene baan in de gezinszorg op, om de volgende te beginnen, als gastouder. Dat begon met één kindje en inmiddels zijn het er tien. 'Maar nooit meer dan vijf tegelijk, anders wordt het te druk', zegt Gerjoke, die meteen even een **LEEG THEEKOPJE** weghaalt waar Benthe haar zinnen op heeft gezet. Vanwege de indeling bleek de huiskamer zich goed te lenen voor opvang. 'Wel kwamen er wat dingen bij, zoals een speelgoedkast en een grote tafel voor eten en knutselen. De kinderen draaien daar rondjes omheen met de loopauto. En er kwam een bankje voor het raam waar kinderen hun ouders uitzwaaien, een vast ritueel.'

Een 'geheime' **SPEELKAST** onder de trap maakt het helemaal af. Gerjokes vier eigen kinderen – nu veertien tot twintig jaar oud – weten niet beter dan dat in de huiskamer gastkinderen rond Darren. 'Die

zijn met hen opgegroeid. Maarten schuift uit school gerust aan om mee te spelen. En Carlijn doet soms de haren van de meisjes of ze lakt hun nagels.'

De werkkamer van haar man, een deur verderop, maakt de **SYMBIOSE** compleet – want die dient voor de babyslaapjes. 'Hij werkt vaak thuis maar kan zich heel goed focussen.' Wel wordt er aan het eind van de dag bewust een switch gemaakt. 'Dan schuif ik de stoelen weer rond de televisie, de box gaat weg en de tafel wordt leeg. Dan is het weer echt onze ruimte.'

BOEM! En toen gleed Benthe onderuit en moet er worden getroost. De concentratie bij de kleintjes neemt af; het is bijna tijd voor hun vertrek. Als de laatste is uitgezwaaid, boent Gerjoke nog wat vette handjes van het raam en dan is de huiskamer weer helemaal gezinsklaar.

BEELD

GERHARD WILTS BEELD ND

Chantal kan



In de stromende regen draagt haar vader haar naar het dorp hogerop om met een minibusje naar het hospitaal te reizen.



De Belgische arts Piet Noë kan per dag zestig staaroperaties uitvoeren.



Bij de intake is dokter Noë (r.) optimistisch over het succes van de ingreep.



In de zaal wacht Chantal op de dingen die komen gaan.

Het duurde maar een paar weken, voordat Chantal (15) door staar aan beide ogen blind werd. Naar school gaan deed het Rwandese meisje allang niet meer, maar nu kan ze ook haar vader niet meer helpen op het akkertje langs de berghelling bij het dorp Nyamatan-ga. Vijf maanden zit ze binnen, in de donkere lemen hut van haar ouders, tot haar wanhopige vader haar naar de oogkliniek in Kabgayi brengt. Langs een glibberig bergpad – het is regentijd in Rwanda – zeult hij haar eerst naar het hooggelegen dorp op 2200 meter om vandaar met een minibusje af te dalen naar de RN11, de hoofdweg naar Kabgayi. In die stad verricht de Belgische oogarts Piet Noë dagelijks tientallen staaroperaties. Met steun van de christelijke organisatie Light for the World heeft hij sinds 2008 duizenden Rwandezinnen kunnen helpen. Bij de eerste controle zit Chantal stokstijf op een stoel en reageert zacht fluisterend als Noë vraagt hoe het met haar gaat.

De operatie wordt gepland voor de volgende dag. Chantal, die ook diabetes heeft, mag met haar vader in de kliniek overnachten. 's Morgens blijkt haar suiker niet in orde, waardoor de operatie enkele uren wordt uitgesteld. Piet Noë vermoedt dat het eenzijdige eten en een chronisch tekort aan vitamine A en C de oorzaak is van haar suikerziekte. Relatief veel kinderen in Rwanda lijden aan diabetes. De staaroperatie zelf duurt nog geen tien minuten. De troebele lens wordt verwijderd, een nieuwe wordt opgerold in het oog gezet. Met een zacht tikje vouwt het zich uit. Chantal krijgt een dik verband op haar oog; binnen een etmaal is het hoornvlies hersteld. De volgende morgen wacht ze met haar vader op de verpleger die hen naar dokter Noë zal brengen. Maar als de oogarts haar verband weghaalt, durft Chantal niet te kijken. Even opent ze haar ogen, maar toont geen enkele emotie. 'Wat een anticlimax, hè?', zegt Noë grijnzend, 'maar de meeste Rwandezinnen zijn niet zo uitbundig. Toch zijn de meesten heel dankbaar dat ze weer kunnen zien.'

Chantal blijft nog een dag langer, dan is haar andere oog aan de beurt. Binnen twee dagen kan zij weer zien. ♦

weer zien



Chantal thuis bij haar ouders, voor vertrek naar Kabgayi.



De staaroperatie, waarbij de patiënt plaatselijk verdoofd wordt, duurt nog geen tien minuten.



Chantals vader is blij dat zijn dochter geholpen is.

ACHTERGROND

DE FEITEN OVER HET NEDERLANDSE JIHADPROCES CONTEXT

HERMAN VEENHOF BEELD ANP

Jihadproces in spanne

Donderdag 10 december wijst de rechter vonnis in het jihadproces dat de naam Context draagt. Na de aanslagen van Parijs staat de Nederlandse zaak opeens in een ander licht.

voorgeschiedenis

De zaak-Context is het derde grote proces tegen fundamentalistische moslims in tien jaar. In 2006 werd de Hofstadgroep berecht, naar aanleiding van de moord op filmmaker en televisiejournalist Theo van Gogh – op 2 november 2004 door Mohammed Bouyeri, hij heeft levenslang. Uiteindelijk kregen acht mensen celstraffen van dertien maanden tot vijftien jaar. In mei 2013 kwam met Jason Walters het laatste Hofstad-groepslid vrij.

De zaak-Piranha richtte zich op Samir Azzouz, die al in oktober 2003 was gearresteerd vanwege terroristische plannen. Twee processen verder werd hij in oktober 2008 tot acht jaar veroordeeld; hij kwam op 6 mei

2013 vrij en was niet veranderd van opvattingen. De zaak-Context werd in april 2013 opgezet nadat zes Haagse families aanklachten wegens ronselen hadden ingediend. Hun kinderen werden geïndoctrineerd om naar Syrië af te reizen en de jihad te vechten. Het Haagse team van politie en justitie kreeg op 9 november de Mr. Gonsalvesprijs – de nationale innovatieprijs voor de rechtshandhaving. Naast observatie, taps en infiltratie (onder andere door 'Abu Noewas' te laten deelnemen aan de sociale media van de verdachten) was er nauw samengewerkt met inwoners van de Schilderswijk: ouders, buurthuizen, scholen, wijkdeskundigen.

aanklachten

Bij de Hofstadgroep gingen de aanklachten om een concrete moord en plannen tot geweld; wapenvondsten en bewijs staaften de vonnissen. Bij de Zaak-Piranha ging het om opruiming en aanzetten tot aanslagen. In de Zaak-Context draait het vooral om opruiming, ronselen, het lidmaatschap van een criminele organisatie en het hebben van een terroristisch oogmerk.

Een 'organisatie' is waarschijnlijk bewijsbaar. De verdachten kenden elkaar, deelden de ideologie van ISIS en kwamen bijeen in een kelder van een Haags appartement, of op plekken als snackbar, eethuis, buurthuizen als Intisaar aan de Meppelweg en moskees. Er was een leider, prediker en mediaspecialist; uitingen van de groep vonden plaats via sociale media (De Ware Religie, Straat Dawa,

Behind Bars, Radio Ghubaraa, Werkgroep Shaam) en op straat: in april 2012 al was er een confronterende wandeling op Urk, in juli 2014 was er in de Haagse Schilderswijk een betoging pro-ISIS en er werd slag geleverd met de politie in de Haagse Hondiusstraat.

Andere aanklachten liggen ingewikkelder. Vooral ronselen en het aanwezig zijn van terreurplannen zijn moeilijk te bewijzen. Het verheerlijken van geweld of het aanhangen van ISIS zijn niet zomaar strafbaar. Haat zaaien is in de aanklachten en eisen niet genoemd.

De verdediging voert vooral aan dat het om media-acties ging die moesten prikkelen en dat vrijheid van meningsuiting en godsdienst vrijwel alle manifestaties van de verdachten oorbaar maken.

verdachten

Er zijn negen verdachten in de Zaak-Context. De meeste arrestaties vonden plaats tussen juni en augustus 2014. Behalve de als leider beschouwde Azzedine C. is de hele groep momenteel beperkt vrij; ze hebben geen identiteitspapieren en moeten in Nederland blijven. Het proces begon na enkele pro-forma-zittingen in april op 5 september in de beveiligde rechtbank van Amsterdam-West, de 'Bunker' in Osdorp. Op 20 oktober werden de strafeisen geformuleerd; op 10 december volgen de vonnissen.

Azzedine C. 'Abou Moussa' (33) uit Den Haag, eis zeven jaar. De ex-jeugdvoetballer bij ADO Den Haag werd op 31 maart 2013 gearresteerd op de grens van Griekenland en Turkije, met 3400 euro en drie gsm's. Zijn medeverdachte Soufiane Z. had 5800 euro en vier mobieltjes. Ze waren op 'stedentrip'. Op 28 augustus 2014 werd Azzedine in Duitsland aangehouden. Hij was het gezicht van de groep, gaf interviews op tv en in kranten. Ronselen als aanklacht is vervallen, evenals het zaaien van het tegen de Joden, ondanks zijn publiek gebed tot Allah om 'het zionistenvolk weg te vagen'. Hij probeerde tijdens het proces zijn uitspraken te bagatelliseren, maar blijft theocraat en aanhanger van een islamitisch kalifaat.

Rudolph H. 'Abu Saïd' of 'Abu Suhayb' (25) uit Den Haag, eis zes jaar. Zoon van een Rotterdamse rechter, bekeerling, in 2013 veroordeeld tot twee jaar voor het dood schudden van een vier maanden oud dochtertje, als zijn ook tot de islam bekeerde vrouw Vera rijles heeft. Hij is de mediabeheerder van het jihadnetwerk. Hij verdedigt zich door te stellen dat de jihadistische websites hetzelfde willen doen als GeenStijl: prikkelen. H. schreef een contrarapport dat het dossier van het Openbaar Ministerie tot in de details weerlegt.

Hatim R. 'Abu Youssef', 'Abu Hatim de la Haye' (26) uit Den Haag, eis zes jaar. Hij vecht vermoedelijk in Syrië.

Oussama C. 'Abu Yazeed' (19) uit Den Haag, eis vijf jaar. Hij geldt als

'sjeik' en de ideoloog van het netwerk en ronselde volgens het Openbaar Ministerie minstens vijf mensen voor Syrië. Zijn preken, waarin hij vraagt 'die vervloekte Joden' te vernietigen, hadden titels als 'De jeugd van tegenwoordig', 'over zedeloze moslimmeisjes', 'Broeders, de strijd is voor jullie verplicht', 'Het graf' en 'Jihad voor Allah'. Tussen Oussama en Azzedine botert het slecht; de prediker verwijt de leider in de Bunker slappe knieën te hebben gekregen.

Aniz Z. 'Abu Mojahed' (24), vecht in Syrië, eis vijf jaar. Hij is de jongere broer van Soufiane Z. Die vertrok eind 2013 naar Syrië, maakte de videofilm 'Oh, oh, Aleppo!' en sneuvelde volgens zijn achterban eind januari bij Kobani, door een Amerikaans bombardement. Hij was de tiende verdachte en zijn zaak wordt aangehouden.

Hisham el O. 'Abu Redouan' (30), uit Den Haag, eis vier jaar. Hij was van juli 2012 tot oktober 2013 in Syrië. Hij heeft psychische problemen en ligt bij de rest van de groep niet goed.

Jordi de J. 'Abu Moussa Al Gharib' of 'Abdel Rahman' of Jihad Jordi (22), uit Delft, eis drie jaar. Bekeerling. Moeilijke jeugd in Schipluiden, nam deel aan de talentenjacht X-Factor, werd moslim uit liefde voor een meisje, is van maart tot mei 2013 in Syrië. Hij zegt alleen medische hulp te hebben gegeven, anderen zagen hem in een trainingskamp en op gevechtsfoto's. zijn reisgenoot Mourad Massali sneuvelt er.

Moussa L. 'Abu Ilias' (41), uit Leid-schendam, eis 2,5 jaar. Hij is de oudste en meest labiele van het stel, stond elf jaar geleden als verbitterd en kansloos in dagblad *Trouw*. Was daarna rapper ('Topa de Barbaar') en had een baantje als een in de tram folders uitdelend propagandist voor het Europees grondwetsreferendum.

Iman B. 'Oem Khadjah' (26), de echtgenote van Azzedine Z, eis twee jaar. Zij komt uit Arnhem en moedigde vooral meisjes aan tot de jihad.

nde tijd



Van links naar rechts de rechters J. van Steen, voorzitter R. Elkerbout en J.E. Bierling in de speciaal beveiligde rechtszaal van de Bunker voor aanvang van de strafeis in het grote Haagse jihadproces. De bekendste verdachten zijn Azzedine C. alias Abou Moussa, Rudolph H. en Oussama C. In totaal staan in deze zaak tien mensen terecht voor terreurbeschuldigingen.



20 oktober 2015: een bezoeker in boerka komt aan bij het beveiligde gerechtsgebouw waar de strafeis wordt uitgesproken in het jihadproces.

procesvoering

Rechtbankpresident is René Elkerbout (69), die ook de Hofstadprocessen al deed. Het Openbaar Ministerie staat tegenover een team ervaren advocaten die deels ook al betrokken waren bij het Hofstadgroepsproces en de Zaak-Piranha. De bekendste namen zijn Bart Nootgedagt, Bart Stapert, André Seebregts en Tamara Buruma.

Tijdens de 24 zittingsdagen in tien weken viel op dat de verdachten hun toon steeds meer matigden. Vooraf hadden ze nog gebriest over het strenge regime in de Extra Beveiligde Inrichting in Vught en de justitiële inrichting De Schie in Rotterdam. Enkele opvallende details uit de procesvoering: getuige Achmed S., die in januari veel belastends had gezegd over de hoofdverdachten, trok die verklaringen half augustus in. De door de verdediging gelanceerde getuige-deskundige Martijn de Koning, deskundige in het salafisme, bleek zozeer verbonden met de verdachten dat zijn professionaliteit in twijfel werd getrokken. Het OM haalde Ruud Peeters erbij, de Nijmeegse islamdeskundige die ook bij de Hofstadprocessen fungeerde als getuige-deskundige.

vonnissen

De vonnissen in de Zaak-Context staan voor donderdag op de rol. De verwachting is dat die een stuk lager uitvallen dan de eisen. Dat heeft twee oorzaken: veel van de aanklachten kan niet echt bewezen worden; en er is geen concrete fysieke misdaad aan de orde.

Politiek rechts wil de wet aanscherpen. Halbe Zijlstra (voorzitter van de Tweede Kamerfractie van de VVD) wil dat verblijf in Syrië een strafbaar feit wordt (artikel 205 van het Wetboek van Strafrecht verbiedt nu alleen ronselen en het in vreemde krijgsdienst treden, strijden dus); Van Haersma Buma (CDA) wil dat terugkeerders uit Syrië in de cel be-

landen tot ze aantoonbaar niet meer gevaarlijk zijn.

In feite kan de rechter het nooit voor iedereen goed doen. Zijn de straffen hoog, dan zijn de radicale moslims boos en gaan ze verder op weg naar slachtofferschap en martelarendom. Zijn ze laag, dan ontsteekt het deel van Nederland dat toch al niets van de islam moet hebben, in woede. Het effect van de aanslagen in Parijs op de vonnissen zal nooit echt gemeen kunnen worden. Lage straffen zullen nu wel meer opvallen. Maar het bloedbad dat negen andere jihadisten in die stad aanrichtten, werpt toch een schril licht op de negen verdachten in de Bunker.

TIPS

tarief € 15,15 voor de eerste drie regels en voor elke volgende regel € 5,61 (incl. 21% btw); tekst wordt achter elkaar doorgezeten; maximaal drie woorden vetgedrukt; opgave via www.nd.nl/advertieren.

ACTIVITEITEN

■ ALGEMEEN

Solliciteren met Succes in de Techniek?! Neem deel aan de gratis workshop (14/12/15) in Sliedrecht. www.vandam-lb.nl

■ BIJENKOMSTEN

GK Twente (GKN) Iedere zondag dienst om 10.00u en 16.30u. Op 6 december 2015 (10.00u) gaat prof.dr. J. Douma voor. Adres: Clematishof 6 te Borne www.gkwtwente.nl

“**Reformatische Baptistengemeente Twente**”. Diensten iedere zondag 15.30 u. Hofkerk Diepenheimseweg 2 G00R. Info tel. 0547-260900.

Kerkdiensten v.d. Gereformeerde Kerk Dalfsen .e.o (GKN) 6 dec .9.30 uur Ds. L. Heres. 14.30 uur Ds E. Hoogendoorn. Viering H.A Landgoed Gerner. Gerner Es 5a 7722 RX in Dalfsen. Voor verdere informatie www.gereformeerdekerkdalfsen.nl

Gereformeerde kerken Nederland. Assen: kerkdiensten 13.00 uur ds J.R. Visser. 18.30 dienst. in een zaal van de Maranathakerk. Nobellaan 140 Assen

■ CONCERTEN

a.s. vrijdag zingt **GLORIFY** uit Meppel o.l.v Jaap Kramer The Young Messiah. solist **Martin Brand** 20:00 uur Thorbeckel aan 73 Meppel.

KAMPEN Bovenkerk Woensdag 16 december Kerstconcert Chr. Genemuiden Mannenkoor Stereo o.l.v. Harm Hoeve Aanvang: 20.00 uur Info op facebook en stereo-genemuiden.nl

Kerstconcert Vox Jubilans uit Waddinxveen. Concertgebouw De Doelen Rotterdam. Tweede Kerstdag 2015, aanvang 10.30 uur. Voor de pauze kerstliederen, na de pauze samengestelde cantate "The Glory of Christmas" m.m.v. sopraan Marjo van Someren, bas Bert Oenema, vleugel Johan Bredewout, orgel Marco den Toom, L' Orchestra Particolare en spreekstem Ds. M. Messemaeker. Algehele leiding André van Vliet, Kaarten: € 15,- (tribune) en € 21,- (zaal) te bestellen via www.dedoe-len.nl of tel. 010-271717 of www.voxjubilans.nl

c.z.o.v. **Te Deum Laudamus** geeft op zaterdag 12 december een kerstconcert in de ontmoetingskerk, kon.wilhelminalaan, te spijkennisse. o.a de bethelehem van mauder enkele kerstliederendirectie paul jonkers. www.tedeumlaudamus.eu

KERSTFANTASIEËN Harm Hoeve Grote kerk Hasselt, 12 dec. 20:00 uur www.harmhoeve.nl

Kerstconcert Jubilate Deo Woudenberg o.l.v. Marco den Toom, met m.m.v. Reni & Elisa Krijgsman (zang), Johan Bredewout (vleugel), Bert Kruis (orgel), Carina Bossenbroek (panfluit) i.s.m. Compassion Nederland. Locatie: Sionskerk Veenendaal (Adriaen van Ostadelaan 78). Tijd: 19.30 uur. Kaarten www.koorjubilatedeowoudenberg.nl of aan de kerk, EUR 7.50 per persoon. Kinderen tot 12 gratis

■ CONFERENTIES

JEUGDLEIDERSCONFERENTIE 22 en 23 januari 2016. Thema **Generations**. Hoe verbinden we jongeren met God, met elkaar, met ouders/ouderen en met elkaar in kerk en samenleving. Kijk op www.jeugdleidersconferentie.nl voor programma, sprekeres en aanmelden.

FAMILIE EN RELATIES

■ KENNISMAKING

Vind een gelovige partner! www.samen-verder.nl Tel. 088-1303400.

HOBBY EN VRIJE TIJD

■ ALGEMEEN

Wie heeft voor mij een scheepje van de KNRM? Mag ik van u vernemen wat daarvan de kosten zijn? Br.o.nr. 3277 Postbus 111, 3770AC Barneveld

BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN Gezellige verhalen in dialect www.veluwse-dialectboekjes.nl

■ MUZIEK

Kom voor een ongekende orgelervaring langs en maak kennis met onze 6 modellen. Ma.t/m za.geopend! Welkom bij ORGELMAKERIJ NOORLANDER, Kattenbroekerweg 10 te Lunteren. WWW.NOORLANDER.ORGELS.NL of 0318-890202

ONROEREND GOED EN WONEN

■ TE HUUR

Nieuw in de verhuur: volledig aangepaste **VAKANTIE ZORGBUNGALOW**. 12 pers. met rolstoel vriendelijke tuin en overdekt terras. Info en boeking info@kleinebelties.nl of 0523-261303

Gestoffeerde kamer inc keukens in **AMERSFOORT** inc. gas-water-cv - water en kabelaansluiting geen bijk. kosten € 460 pm.tel 06-13541825 na zes uur 06-20833064

■ VERHUIZEN

Binnenkort verhuizen? Verhuizersmetinhoud.nl

OPLEIDINGEN EN CURSUSSEN

■ OPLEIDING

Heb jij passie voor het onderwijs en wil je starten met de pabo? Kom dan naar hogeschool **Viaa** en begin al met de opleiding in februari. Kijk voor meer informatie op www.viaa.nl/februari-instroom

PERSONEEL

■ ALGEMEEN

Systra ICT uit Kampen is op zoek naar **ICT-SYSTEEMBEHEERDERS!** Kijk voor meer informatie op systra.nl.

Kom jij werken aan de positionering van 'stoere software'? **4PS** zoekt een **JUNIOR MARKETEEER**. Check www.4ps.nl/vacatures.

■ ONDERWIJS

Chr. BSO Lev in **Utrecht** Wij zoeken een chr. gedipl. ped. medewerker die kan coördineren op ma-di-do van 14.45 - 18.15 u totaal 10,30 u. p. wk. Tevens zoeken wij invalkrachten. Zie voor info www.zieuit.nl Sollicitaties met cv. naar lev@zieuit.nl

■ ZORG

Ik ben een vrouw van 37 en heb een spierziekte. Welke loyale, stressbestendige vrouw wil mij 's morgens assisteren. voor drie uur per dag en drie keer per week. Graag 40+. Binnenstad Groningen. Info: 0652300124 bij voorkeur bellen tussen 12 en 15 uur.

VAKANTIE BINNENLAND

■ DRENTHE

www.MEISTERSHOF.nl sfeervolle camping en familieaccommodatie. Unieke ligging aan National park Dwingelderveld (1 uur rijden vanaf Utrecht), 0521-597278.

Norg vak. woning 2-22 pers. www.vakantiewoningmarjan.nl 0594-632649

Luxe **groepsaccommodatie**, 8 gastenkamers met eigen badkamer in Diever. Info Laura Strating-Janssens 06-44750872, www.burgersen-buitenlui.com

■ OVERIJSEL

Prachtig gelegen 5 pers. bung. in **Twente**. Als u in 2015 boekt voor 2016, betaalt u nog de **oude prijs**: 40 euro per wk minder. www.reutum.com

■ ZEELAND

Groot en gezellig ingericht **12-persoonsvakantiehuis** in Burgh-Haamstede. Op loopafstand van bossen, duinen en strand! De mooiste plek voor uw vakantie of week-endje weg. www.cortehanne.nl

VRAAG EN AANBOD

■ ZAALVERHUUR

Feest, verjaardag, familieunie, vergadering, enz. Wij hebben uitstekende zalen met gezellige sfeer en overdekte speelruimte voor de kinderen. Voor boeking of informatie: info@kleinebelties.nl of tel. 0523-261303

EXTRA DEZE WINTER!

Magazine en vier specials



nd winter magazine, zaterdag 12 december
 nd kerst, woensdag 23 december
 nd eindejaar, woensdag 30 december
 nd vakantie & vrije tijd, donderdag 14 januari
 nd onderwijs, donderdag 21 januari

CARAVAN OF HUISJE VERHUREN?

Aanbieding:
 6 keer plaatsen
 5 keer betalen!

Geef uw rubrieksadvertentie op voor plaatsing in de special Vakantie & Vrije Tijd en de themapagina's Vakantie & Vrije Tijd

Verschijningsdata 2016

- Special Vakantie & Vrije Tijd: 14 januari
- Themapagina's Vakantie & Vrije Tijd: 11 februari, 17 maart, 14 april, 12 mei, 9 juni

Voor zakelijk adverteren neem contact op met de advertentieafdeling via advertentie@nd.nl of 0342 41711

Camping de Regenboog in Tsjechië

zoekt beheerder(s) voor de camping voor 2016

Bent u ondernemend en durft u te investeren?

Durft u de uitdaging aan?

Contactpersoon D. van der Veen
veen6564@gmail.com / Tel 06 5373 2345

BEZORGING

nd.nl/bezorging

Geen krant ontvangen?

Stuur ons een bericht en binnen 10 minuten heeft u de krant in digitale vorm in uw mailbox.

Ga naar nd.nl/bezorging of bel 0342 41711.

Mailen kan ook: service@nd.nl.

Abonneeservice nd[©]



LAURENSKERK ROTTERDAM

36^e Traditioneel Nieuwjaarsconcert

MAESTRO
Jean Guillou
 's Werelds grootste organist speelt een spectaculair programma

op uitnodiging **Peter Eilander**
 met verrassende koraalbewerkingen van Klaas Jan Mulder en samenzang

Kaarten: www.laurenskerk.ntk.nl of aan de kerk
ZAT. 2 JANUARI - 15.00 UUR

PROMOVENDUS VAN DE WEEK

MARC JANSSENS BEELD SELFIE ANNE LESKENS

Over kennistekort bij wateroverlast

Als kind had Anne Leskens al belangstelling voor water. Zijn studie watermanagement bracht hem in India en Brazilië. Hij promoveert nu op een onderzoek, dat helpt technische kennis over water bij beleidsmakers te krijgen.

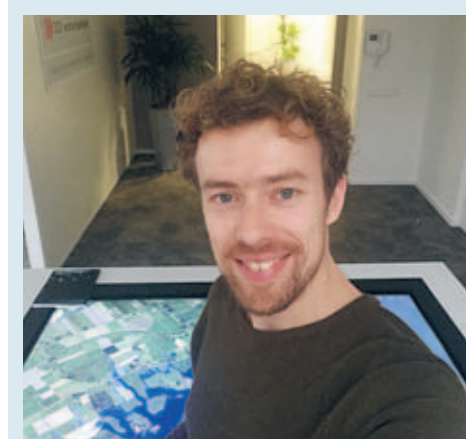
Wat heeft u tot de studie watermanagement gebracht?

'Op de middelbare school, het Greijdanus College in Zwolle, bleek ik goed in bètavakken te zijn. Daarmee wilde ik wat doen en belangstelling voor water heb ik altijd al gehad. We gingen vroeger naar Zeeland op vakantie. De Zee-landbrug en de Deltawerken spraken tot de verbeelding. Daarom ging ik watermanagement in Enschede studeren.

Voor een stage ging ik naar India, waar we de gevolgen van hevige neerslag en ontbossing voor de gronderosie onderzochten. En voor mijn afstuderen ben ik in Brazilië geweest en onderzocht ik de relatie tussen de hoeveelheid water in een stuwmeer en de specifieke vraag van boeren naar water. Rijst heeft bijvoorbeeld meer water nodig dan bananen en daarvoor hebben we modellen ontwikkeld.'

Hoe bent u tot uw promotiestudie gekomen?

'Na mijn studie ging ik werken bij wateradviesbureau Nelen & Schuurmans. Dat heeft samen met de Universiteit Twente een promotiestudie opgezet, waarin onderzocht moest worden wat een nieuw simulatiemodel voor bijvoorbeeld dijkdoorbraken kan betekenen bij het nemen van beleidsbeslissingen inzake wateroverlast. Veel technische kennis blijkt wel bij de technici aanwezig te zijn, maar dringt niet door tot politici en beleidsmakers. Er is een enorm kennisgat. De technici komen met details die voor de mensen die de beslissing moeten nemen, irrelevant zijn. Mijn promotieonderzoek richt zich op het verkleinen van dit gat met een interactief simulatiemodel. Dat is een soort Google Maps waarmee je effecten van overstromingen kunt visualiseren. Vroeger kregen politici en beleidsmakers statische kaarten te zien; nu



WIE Anne Leskens (33)

WANNEER EN WAAR 8 december, Universiteit Twente

TITEL PROEFSCHRIFT 'An interactive use of flood simulation models for collaborative knowledge construction – the case of flood policy decisionmaking'

VAKGEBIED Watermanagement

NA DE PROMOTIE ... word ik bij Nelen & Schuurmans hoofd van de afdeling (tussen vijftien en twintig man) regionaal waterbeheer en waterveiligheid.

Waar hebt u het onderzoek uitgevoerd?

'Een à twee dagen per week zat ik op mijn kamer op de universiteit. Daarnaast was ik aanwezig bij calamiteitenoefeningen. Eén keer hebben we een grote oefening gehad met zo'n honderd mensen waarbij een dijkdoorbraak werd nagespeeld. Ik bekeek hoe mensen die de beslissing moesten nemen, communiceerden met bijvoorbeeld politie en hulpverleners.'

Wat was het mooiste en vervelendste tijdens uw onderzoek?

'Lastig is dat je echt wetenschappelijk te werk wilt en moet gaan, terwijl technici vooral iets willen ontwerpen. Soms dacht ik: is het wel wetenschappelijk genoeg?'

Wat is de belangrijkste conclusie?

'Dat de hoeveelheid noodzakelijke kennis gelijk is als er wel én als er geen technische informatie van een simulatiemodel in een vergadering van beleidsmakers aanwezig is. Maar dat de hoeveelheid technische kennis zonder simulatiemodel wel minder is.'

Wat heeft de samenleving eraan?

'Het is belangrijk om het kennisgat tussen technici en bestuurders op te heffen. De laatste moeten niet uit angst mensen evacueren, omdat ze onnodig te weinig technische kennis hebben over bijvoorbeeld een dijkdoorbraak.'

Welke levensles heeft u tijdens uw promotiestudie opgedaan?

'In de wetenschap is kritiek de norm: je kunt niet zomaar iets beweren. In het gewone leven nemen we vaak met onzinnige uitspraken genoegen. Ik heb me voorgenomen om vaker kritisch te zijn als iemand zomaar wat beweert. Gewoon doorvragen: hoe weet je dat?' ♦

kunnen ze samen met technici de gevolgen van een overstroming digitaal simuleren. In mijn onderzoek heb ik geëvalueerd of dit leidt tot verkleining van het kennisgat.'

MICKEY STEIJAERT / VK BEELD AP / JOSEPH KACZMAREK

Kraakbeen ultralopers wordt juist beter

Kraakbeen, het elastische bindweefsel in botten en gewrichten, kan zich herstellen bij extreem intensief sporten. Daardoor zijn mensen, mits goed getraind, bestand tegen blessures.

Dat concluderen Duitse onderzoekers na MRI-scans van ultralopers. De uitkomst is opmerkelijk, omdat van langeafstandlopen vaak wordt gedacht dat de klappen op de ondergrond voor gewrichtsproblemen kunnen zorgen. De Duitsers deden hun metingen bij de Trans Europe Foot Race 2009, een 64 dagen durende hardlooptocht van 4.485 kilometer, van Bari in Italië tot de Noorse Noordkaap. De wetenschappers scanden om de paar dagen onder meer het kraakbeenvolume in de botten en gewrichten van 44 deelnemers.

Bij de eerste paar duizend kilometer slonk het kraakbeen in voet-, enkel- en kniegewrichten van de proefpersonen licht. Maar tot verrassing van de onderzoekers nam het kraakbeenvolume vervolgens toe, zelfs tot boven het beginvolume. Het kraakbeen bleek dus niet alleen prima in staat om van de dagelijkse draf te herstellen, het was na afloop van de race ook nog eens gegroeid. Gisteren presenteerden de onderzoekers hun resultaten op een congres van het Amerikaanse radiologisch instituut. Sport-

arts Steef Bredeweg van het UMC Groningen noemt de studie 'uniek in zijn grootschaligheid'. De resultaten verrassen hem echter niet. 'Het lichaam past zich altijd op een positieve manier aan prikkels aan. Als je een goede balans houdt tussen rusten en bewegen worden botten, spieren en kraakbeen alleen maar sterker door sport.'

Orthopeed Taco Gosens van het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis in Tilburg houdt nog een slag om de arm. 'Het kraakbeenvolume is niet hetzelfde als sterkte. Kraakbeen is een soort spons: het kleinere volume kan ook het gevolg zijn van waterverlies.' Gegevens over de samenstelling van het kraakbeen had Gosens overtuigender gevonden. Desondanks vanavond even tweemaal de marathon van Rotterdam joggen om je kraakbeen te trainen? Een slecht idee, zegt Bredeweg. 'De proefpersonen in het onderzoek waren perfect voorbereid. Hardlopen is goed voor je, mits je goed getraind bent en geen signalen uit je lichaam negeert.' ♦



Teklu Deneke gaat over de finish. Hij heeft eind vorige maand de marathon van Philadelphia gewonnen.

IMCO LANTING BEELD AP

Een wereld vol stuwwmeren

De wereld van stuwdammen en stuwwmeren bestaat uit superlatieven. Niet alleen worden ze al duizenden jaren gebouwd en aangelegd, ook de afmetingen zijn vaak duizelingwekkend.

Om maar meteen te beginnen met een paar duizelingwekkende getallen: de achthonderdduizend stuwdammen op aarde houden gezamenlijk 10,8 miljoen ton water 'gevangen' in stuwwmeren. Als deze watermassa in de oceanen wordt gestort, zou de zeespiegel wereldwijd in een keer drie centimeter stijgen. En zo kunnen we doorgaan. Niet alleen de meren zelf, ook de dammen die het water tegenhouden, zijn vaak indrukwekkende bouwwerken. Hele stukken land komen onder water te staan bij de aanleg van elk stuwmeer. Geregeld worden complete dorpen en landbouwgebieden opgeofferd aan de belangrijke functie die een waterreservoir moet gaan vervullen. Zo verdwenen in Mexico de ruïnes van het zestiende-eeuwse dorp Quelchula onder water, hoewel het in een droge periode geregeld gebeurt dat de oude kerk meters boven het oppervlak uitsteekt. In dit geval is het stuwmeer in de rivier de Grijalva in de jaren zestig aangelegd voor de opwekking van hydro-elektrische energie. Door de sluisen in de dam open te zetten gaat het water met kracht langs een turbine, die verbonden is met een generator. Elektriciteit is pas een paar eeuwen oud, terwijl daarvoor al volop stuwdammen werden gebouwd. Die dienden dan ook een ander doel: irrigatie van omringend bouwland. De meeste stuwdammen zijn pas na de Tweede Wereldoorlog gebouwd. De hoeveelheid water in de reservoirs is daardoor in een halve eeuw vertienvoudigd. Stuwwmeren worden niet alleen voor elektriciteitsopwekking gebruikt, maar meestal ook voor scheepvaart, visserij en recreatie.

de grootste stuwwmeren

▶ Voltameer, Ghana

Met 8502 vierkante kilometer (bijna acht keer groter dan het IJsselmeer) is dit stuwmeer het grootste door mensen gemaakte waterreservoir ter wereld. Voor de aanleg, in 1965, moesten tachtigduizend mensen verhuizen.

De Akosombodam ligt in een kloof en is zeshonderd meter lang en 114 meter hoog. De waterkrachtcentrale levert stroom aan alle 25 miljoen Ghanezen en deels aan omliggende landen zoals Benin en Togo. Voor de economie van het arme Afrikaanse land is het Voltameer van grote betekenis, al heeft de komst van de kunstmatig aangelegde waterplas ook negatieve gevolgen. De grond rond het meer is veel minder vruchtbaar dan de grond die onder water staat. De welig groeiende wieren in het water trekken malariamuggen en parasitaire wormen aan, waardoor mensen ziek worden. Ook komen er, door het enorme gewicht van de 150 miljoen kubieke meter water op de aardkorst, veel vaker aardbevingen voor.

▶ Smallwoodmeer, Canada

Het had zomaar door Nederlanders aangelegd kunnen zijn, dit stuwmeer van 6988 vierkante kilometer in de oostelijke provincie Newfoundland-Labrador. Het water wordt niet door een enkele dam maar door 64 kilometer aan dijken vastgehouden. De op een na grootste waterkrachtcentrale van Noord-Amerika, gebouwd in de jaren zeventig van de vorige eeuw, maakt verder gebruik van de natuurlijke hoogteverschillen om het water van het meer door te sluisen naar de Churchillrivier te voeren. Met de aanleg kwam vijfduizend vierkante kilometer traditioneel land van de Innu-indianen onder water te staan, zonder dat de stam bij de plannen was betrokken. Tegenwoordig worden de indianen jaarlijks gecompenseerd voor het land dat hun is ontnomen.

de grootste stuwdam

Drieklovdendam, China – wie valt niet even stil bij de aanblik van de allergrootste dam ter wereld? De dam in de rivier de Jangtsekiang werd voltooid in 2006 en produceerde vorig jaar bijna 100 miljard kilowattuur aan stroom. Ter vergelijking: in Nederland lag het verbruik op zo'n 120 miljard kilowattuur. De dam is maar liefst 2,3 kilometer lang en 185 meter hoog. Omdat de Jangtsekiang van cruciaal belang is voor het transport over water, zijn er liften gebouwd in de sluisen. Daarmee kunnen schepen het hoogteverschil van ruim honderd meter overbruggen. Het megaproject veroorzaakte ook enorme problemen. Door de aanleg zijn complete steden en dorpen onder water verdwenen en moesten meer dan een miljoen mensen verhuizen. Veel natuurschoon en archeologische schatten gingen verloren. Ook het milieu delft het onderspit. De veranderende stroming van de rivier zal het stuwmeer in de loop der tijd verstopt doen raken met slib. Ook zal er geen mineraalrijke aarde meer afgezet kunnen worden, waardoor landbouwgrond onvruchtbaar wordt. Ten slotte hebben fabrieken het water dermate vervuild, dat het ondrinkbaar is geworden. De Drieklovdendam oogt indrukwekkend, maar richt tegelijk grote schade aan, geeft nu ook de Chinese regering toe.



De Drieklovdendam in China in werking.



Overblijfselen van een zestiende-eeuwse koloniale kerk in de rivier de Grijalva, Mexico. Door het bouwen van een stuwdam is deze kerk in 1966 onder water komen te staan. In tijden van droogte steekt een deel echter weer boven het water uit. Het gebouw is er ooit neergezet door dominicanen en raakte in onbruik tijdens pokkenepidemieën in de achttiende eeuw. Sindsdien zijn er nooit meer kerkdiensten in gehouden.

▶ Kuybyshevmeer, Rusland

De nummer drie, 6450 vierkante kilometer in oppervlakte, is nog steeds groter dan Groningen en Friesland samen. Met de creatie van het meer verdwenen verschillende eeuwenoude dorpen en steden onder water. Ze zijn herbouwd aan de oevers. De dam met de waterkrachtcentrale is bijna drie kilometer lang.

▶ Karibameer, grens Zimbabwe en Zambia

Met de aanleg van de Karibastuwdam in de Zambezi-rivier ontstond in 1959 dit grote reservoir van 6000 vierkante kilometer. Door de grillige vorm van het meer kan slechts een klein deel worden gebruikt voor de opwekking van elektriciteit. Tijdens het vollopen van het meer kwamen duizenden wilde dieren vast te zitten op eilandjes, waarvan ze tijdens een grote reddingsoperatie met de naam Noach werden gered.

Nederlands enige stuwmeer

Het enige stuwmeer in Nederland, Cranenweyer in het Limburgse Kerkrade, is eigenlijk een uit de kluiten gewassen vijver. Met z'n twintig hectare oppervlakte (twintig voetbalvelden) is het meertje ideaal voor vissers en roeiers, maar de Cranenweyer voorkomt in natte tijden tevens wateroverlast in omliggende dorpen.

RENÉ FRANSEN BEELD ROZENN COLLETER / INRAP

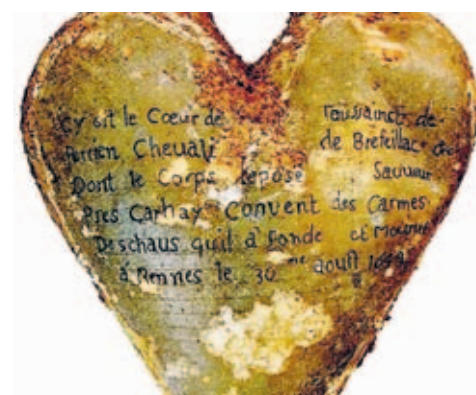
Oude harten onderzocht

Bij een opgraving in een klooster in Bretagne zijn vijf loden uren met daarin gebalsemde harten gevonden. De 400 jaar oude harten zijn onderzocht op ziekten.

De hartvormige uren kwamen uit graven in het Jacobijnenklooster in Rennes en dateren van de zestiende en zeventiende eeuw. Een team van forensisch specialisten en radiologen heeft geprobeerd de harten te onderzoeken. In eerste instantie leverden scans niets op, vanwege het materiaal dat was gebruikt voor de balseming. Nadat dit was verwijderd, bleek het wel mogelijk om MRI- en CT-scans van de harten te maken. Door de uitgedroogde harten opnieuw te hydrateren werden anatomische details beter zichtbaar.

Het onderzoek liet zien dat één hart helemaal gezond was, terwijl drie harten sporen van aderverkalking vertoonden in de kransslagaderen. Dit vormt een risico voor een hartinfarct en kwam dus blijkbaar ook vierhonderd jaar geleden al vrij algemeen voor. Het vijfde hart was van een slechte kwaliteit, zodat onderzoek niet mogelijk was.

De uren bevatten ook inscripties, waardoor de onderzoekers wisten te achterhalen dat een van de harten, van een man genaamd Toussaint Perrien, ridder van Brefeillac, begraven was bij het lichaam van de 'vrouw van Brefeil-



Een urn van lood en in hartvorm, met een inscriptie die vermeldt dat de urn het hart bevat van Toussaint Perrien, ridder van Brefeillac.

lac', Louise de Quengo. Het was volgens historici niet ongebruikelijk dat een hart van een partner in het graf van de echtgenote of echtgenoot werd begraven. Het onderzoek is deze week gepresenteerd op een Amerikaans congres voor radiologen. ♦



De toenmalige president Jiang Zemin, links in wit overhemd, bezoekt in 1994 de plek waar de omstrede Drieklovendam zal worden gebouwd.

stuwmeren maskeren zeespiegelstijging

In stuwmeren is zo veel water opgeslagen, dat iedereen de gevolgen ervan ondervindt als ze er niet zouden zijn. De jaarlijkse zeespiegelstijging was in de twintigste eeuw gemiddeld 1,8 millimeter. Zonder stuwmeren zou het waterpeil in de afgelopen vijftig jaar niet met tien, maar met dertien centimeter zijn gestegen. In feite verdoezelen stuwmeren de gevolgen van klimaatverandering, zeggen verschillende wetenschappers.



De Dujiang-stuwdam in de Chinese provincie Sichuan werd in 256 v.Chr. aangelegd voor de irrigatie van het omringende land. De constructie zit ingenieus in elkaar, compleet met kunstmatige oever-en-zandwallen die de waterstroom sturen en reguleren. Met zijn 2300 jaar is de dam de oudste nog werkende stuwdam ter wereld.

Landen die getroffen worden door El Niño

Het weerfenomeen El Niño omvat extreme droogte en regens. Naar verwachting gaat dit door in de winter en wordt deze klimaatverstooring een van de sterkste in de geschiedenis.

El Niño, gevoed door warm oppervlaktewater in de Stille Oceaan, verstoort elke zeven jaar wereldwijd klimaatpatronen

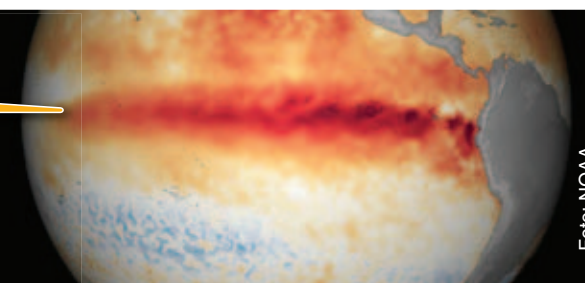


Foto: NOAA

1 Centraal-Amerika: Regenval onder gemiddelde in Honduras, Guatemala, El Salvador en Nicaragua leidt tot mislukte oogsten. **Verenigde Naties vrezen dat 2,3 miljoen mensen voedselhulp nodig zullen hebben**

2 Mexico: Patricia – de krachtigste orkaan ooit op het westelijk halfrond, veroorzaakte massale evacuaties in oktober. **El Niño draagt bij aan zeer actieve tropische cycloonseizoen in de Stille Oceaan**

3 Guatemala: 500 mensen gedood in modderstromen veroorzaakt door slagregens aan rand van Guatemala-Stad in oktober

4 Peru: Noodtoestand in 14 provincies, waar 2 miljoen inwoners gevaar lopen voor overstromingen en aardverschuivingen

5 Argentinië: Tien-duizenden geëvacueerd in de provincie Buenos Aires na ongewone stortregens in augustus

6 Papoea-Nieuw-Guinea: Mislukte oogsten door ergste droogte sinds 1997

7 Indonesië: Langdurige droge seizoenen oorzaak van bosbranden in de hele archipel in oktober en november

8 Malawi: Komende maanden dreigt hongersnood voor meer dan 2,8 miljoen mensen na zware overstromingen en droogte

9 Ethiopië: Ergste droogte in tientallen jaren remt de groei van gewassen en leidt tot slechte oogsten. **Rond 8,2 miljoen mensen hebben voedselhulp nodig**



Landen getroffen door El Niño

Bronnen: Thomson Reuters Foundation, WFP, FAO

© GRAPHIC NEWS

NATUUR

Het ene raadsel is gemakkelijker op te lossen dan het andere.
Soms is de oplossing echt een complete verrassing.

KEES DE HEER KIJKT NAAR VREEMDE GASBELLEN BEELD JAN CAREL VIERBERGEN EN KEES DE HEER

Surprises



Stel je voor: je wandelt op de Veluwe en je passeert een waterplas. Het water is bedekt met een flinterdunne laag. Op dat vlies zitten tientallen felgele bolletjes, met prachtige strepen daartussen. Wat is daar gebeurd?

Jan Carel Vierbergen fotografeerde de geelgekleurde bolletjes in augustus, tijdens een wandeling in het Planken Wambuis in Ede. De gasbellen dreven op een tijdelijke plas water, gewoon op een zandpad. Op het eerste gezicht lijkt het alsof het gelige vlies te danken is aan een laagje stuifmeel van sparren, maar deze naaldbomen bloeien in mei-juni, in augustus is dat gele spul al weg.

methaangas

Zijn neef Bert werd nieuwsgierig en hij liet de foto zien aan de redactie van het *Nederlands Dagblad*, collega's, vrienden en familie. Neef Herman van Oeveren kende dit wonderlijke natuurverschijnsel. Het vlies op het wateroppervlak wordt gevormd door blauwalgen. Op de bodem van de plas ontstaat methaangas, dat naar boven borrelt en door het vlies wordt tegengehouden. Zo ontstaan de gasbellen. Het lijkt alsof ze met lintjes zijn verbonden, maar dat zijn plooiën in het vlies. Speurend op het internet vond Bert prachtige foto's van vergelijkbare gele gasbellen die zouden zijn veroorzaakt door bacteriekolonies op vervuild water: 'Het gaat daar inderdaad om hetzelfde natuurverschijnsel, maar het bij-schrift klopt niet. Cyanobacteriën ofwel blauwalgen groeien niet alleen op vervuild water, soms ook op schoon water. Veel soorten hebben luchtblaasjes, zodat de bacteriekolonies vliezen vormen op het wateroppervlak. Bij cyanobacteriën uit het geslacht *Nostoc* kan dat vlies een gele tint hebben, wanneer dit loskomt van het wateroppervlak. Deze blauwalgen produceren in korte tijd miljoenen cellen in lange strengen, die het wateroppervlak compleet afdekken, zodat opborrelende luchtbellen niet kunnen ontsnappen. Dat je wandelend in het ruige landschap van de Veluwe zoiets fraais onder ogen krijgt, is heel bijzonder. Je blijft je zo verwonderen over Gods schepping.'

►► Mooie foto's van de gele gasbellen zijn te vinden op www.fotolia.com/id/87559380.



Soms is een waterplas bedekt door een flinterdun laagje, met tientallen geelgekleurde gasbellen.

STRANDBALLEN

Van vrienden uit de kerk kreeg ik twee vreemde bolletjes, de een mooi rond en de ander ovaal. Zij waren op vakantie geweest naar Corsica en daar vonden ze op het strand honderden harige ballen. Natuurlijk waren ze zeer benieuwd naar de herkomst.

De bolletjes waren vederlicht en daarom dacht ik meteen aan drijfzaden. Want vrij veel planten maken lichte zaden die maanden blijven drijven, zodat het water

voor de verspreiding kan zorgen. De Texelse 'strandjutter' Gerhard Cadée is specialist op het gebied van drijfzaden, dus ik stuurde hem een paar foto's van de harige strandballen.

Per kerende post kwam het echte antwoord. Het gaat niet om zaden, maar om wortels van het zeegras 'Posidonia' die soms massaal aanspoelen. Als zulk harig materiaal in de branding heen en weer rolt, krijg je compacte bolletjes, waarvan

een deel natuurlijk op het strand terechtkomt. Op onze kust kun je ook van zulke strandballen vinden en die bestaan uit de wortels van helm, plastic of hydroiden (vooral zeedraad ofwel 'apehaar'). Je schijnt zulke strandballen zelf te kunnen maken door draadvormig materiaal in je wasmachine te stoppen en dan een uurtje heen en weer te laten draaien, maar dat experiment durf ik niet met mijn eigen machine te herhalen.



Op het strand van Corsica kun je harige bolletjes aantreffen.

WITTE TAND?

Op het strand kun je van alles aantreffen. Strandjutters weten daar alles van, maar iedere strandwandelaar raapt wel eens iets raars op. Via via kreeg ik een foto van een vreemde strandvondst uit Katwijk, met de vraag, of het de tand van een dier kon zijn.

De witte punt is ongeveer drie centimeter lang en heeft een spiegelgladde buitenkant. Maar het formaat is zo fors dat ik het niet kan koppelen aan een of ander zoogdier. Van de strandjutters op Texel krijg ik de tip om eens te googelen op de trefwoorden 'drijvers' en 'visnetten'. Dan krijg je inderdaad plaatjes die als twee druppels water lijken op de witte strandvondst uit Katwijk. Sommige drijvers zijn inderdaad spierwit en ze hebben het juiste formaat, als ze precies middendoor breken ...



Is deze witte punt een tand?

**NATUURTIP: IJSHAAR**

Ijshaar is de allermooiste wintersurprise. Dit natuurverschijnsel hoort bij de eerste nachtvorst na een wat warmere periode. Tijdens relatief warme wintermaanden kunnen sommige schimmels gewoon doorgroeien en zelfs vruchtlichamen vormen. De gele trilzwam *Tremella mesenterica* is het duidelijkste voorbeeld van een typische winterpaddenstoel. De vruchtlichamen van deze soort zijn soms lichtgeel, soms knalgeel, soms oranje. Als je 's winters op dode takken van loofbomen gele plumpuddinkjes vindt, dan heb je vast de gele trilzwam te pakken. Wanneer je deze paddenstoel ergens hebt gevonden, is het de moeite waard om daar na de eerstvolgende nachtvorst een kijkje te nemen, zo snel mogelijk na zonsopgang. In de komende weken gaat het vast nog weleens licht vriezen. Op dode, bastloze takken van beuken en eiken kun je dan een bijzonder vreemde

witte wol vinden. Als je die flinterdunne haren fijnwrijft, houd je alleen een klein beetje water over.

Die witte haren lijken op het eerste gezicht een beetje op rijp, maar ze voelen zachter aan. Ze zijn te danken aan de gele trilzwam of de zwarte trilzwam. Deze schimmels breken het hout af en halen daar energie uit. De netwerken van schimmeldraden in het dode hout zijn ietsje warmer dan hun omgeving en daardoor laten ze water verdampen.

Bij een lichte nachtvorst geeft dat een leuk effect. Eenmaal buiten gaat dat water meteen bevroren, wat centimeterslange draden oplevert, die van onderaf aangroeien. Het worden geen symmetrische kristallen, zoals bij rijp, maar lange, gekromde draden. Deze vreemde witte wol heet 'ijshaar' ofwel 'haarijs'.

REDACTIE ND BEELD AP

Sumatraanse olifant in Japan

Shigehisa Kawakami van het Gunma Safari Park in Japan houdt twee Sumatraanse olifanten vast bij de oren. Het safaripark is begonnen met een fokprogramma voor deze olifanten, die bijna zijn uitgestorven. De Sumatraanse olifant is relatief klein en komt oorspronkelijk alleen voor op het Indonesische eiland Sumatra.

RENÉ FRANSEN BEELD MAGDALENA SORGER

Mier springt met poten en kaken

Er zijn mieren die sprongen maken met behulp van hun kaken, en mieren die dat doen met hun poten. Maar nu is op Borneo een mier ontdekt die beide technieken beheerst.

Een foto van een *Odontomachus rixosus*-mier, die zowel met zijn kaken als poten kan springen.

Mieren springen bijvoorbeeld om aan een belager te ontkomen. Daarbij gebruiken sommige soorten hun sterke kaken. Die zetten ze open tegen de grond, waarna ze zichzelf lanceren door de kaken te sluiten. Een nadeel hiervan is dat de insecten niet kunnen controleren waar ze terechtkomen, en vaak op hun rug landen. Andere mieren gebruiken de pootsprong, die meer controle geeft en zelfs te gebruiken is voor de jacht. Maar, ontdekte Magdalena Sorger van de Amerikaanse North Carolina

State University, op het eiland Borneo leeft een mier die beide soorten sprongen kan maken. De mier *Odontomachus rixosus* is daarmee uniek. Sorger heeft het gedrag van deze springmier beschreven in het tijdschrift *Frontiers in Ecology and the Environment*. Waarom de mier zo bedreven is in het springen is haar nog niet duidelijk. Zij wil het insect verder bestuderen om het verschil tussen beide springtechnieken te achterhalen. ♦

CONSUMENT

zoek de zeven verschillen



Het meisje links is een arm kwijt. Verder: karakters omgewisseld op banier/wimpel; man verdwenen voor twee vlaggen; vraagteken op banier/wimpel; extra microfoon; bezempje in hand van meisje twee; schaduw van bloemen op kathedraalweg.

puzzel

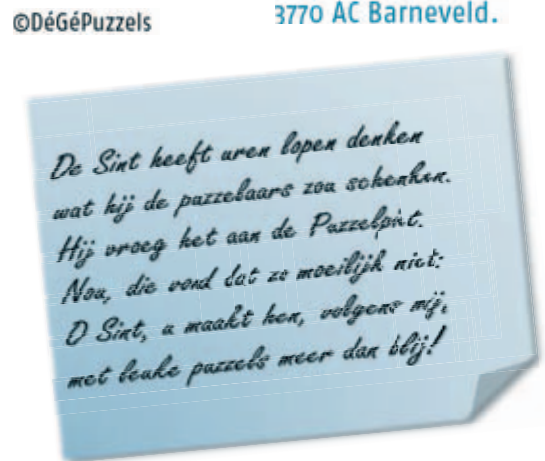
DÉGÉPUZZELS • degepuzzels@gmail.com

ladderpuzzel december – letters plaatsen

G E M	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	D	G	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E R	O N	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	R O	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	
D	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	S	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E N D	B E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	A	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N	B	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	M	T	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	A A D	
W E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>		V O	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N	T I	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	L	M	<input type="text"/>	<input type="text"/>	O E N
C O	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	S	V E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	T	D O	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>		I	<input type="text"/>	<input type="text"/>	A T
B U	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	R	D U A	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N	L	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E N	S T	<input type="text"/>	<input type="text"/>	
W E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N	D	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	A M E N	E E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	
T E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N E	L	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N	B R	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>		Z O	<input type="text"/>	<input type="text"/>	R
B A	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	A N	I	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N E R	P	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E N	R O	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E
G	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E L	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E R	W	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	D	B E	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E N
M	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	A	K	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	A A R	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E N	U	<input type="text"/>	<input type="text"/>	N G
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	J E	J	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E L	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	O E	G E D	<input type="text"/>	<input type="text"/>	D
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	E N T	G	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	T	N	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	T				

Van elk woord missen nog drie letters. De omschrijvingen van alle woorden staan in willekeurige volgorde. Als u alles hebt gevonden vormen de blokjes van de drie ingevulde letters achter elkaar geplaatst een decembergedichtje. Begin daarbij links en werk van boven naar beneden.

Stuur voor 5 januari 2016 het gedichtje naar degepuzzels@gmail.com Opsturen per post kan ook naar ND, t.a.v. Ladderpuzzels, Postbus 111, 3770 AC Barneveld.



als wettig beschouwd – apparaat waarmee iemand opgepiept kan worden – berisping – betamelijk – bevel, lastgeving – burger – cricketspeler die aan slag is – de gedaante hebben/geven van – deftig kleeid – een naam hebben – eenheid van lichtstroom – enigszins – enthousiasme – Europese hoofdstad – expressie – familielid – gedicht of een strofe van een gedicht van drie regels – gegevens – goedkope eetgelegenheden voor studenten – het (gelukkige) bezit – het hevige verlangen naar iets – kalm, rustig – kanjer – keel – klapper – komaan – kring – laag en drassig land – laaggelegen land tussen rivieren – last, drukte – lichaam – manier, wijze – met elkaar – niet openlijk – oprecht – oud Amerikaans automerk – overvloed – patroon, model – plaats in Gelderland – plant met eetbare wortelknollen – ruzie – salaris – schrijven – sport waarbij men fietst en hardloopt – stippel, punt (op de i) – voetbal van standaardformaat – wat men kan weten – weerbarstig – weloverwogen – zonder aanleiding – zondigen

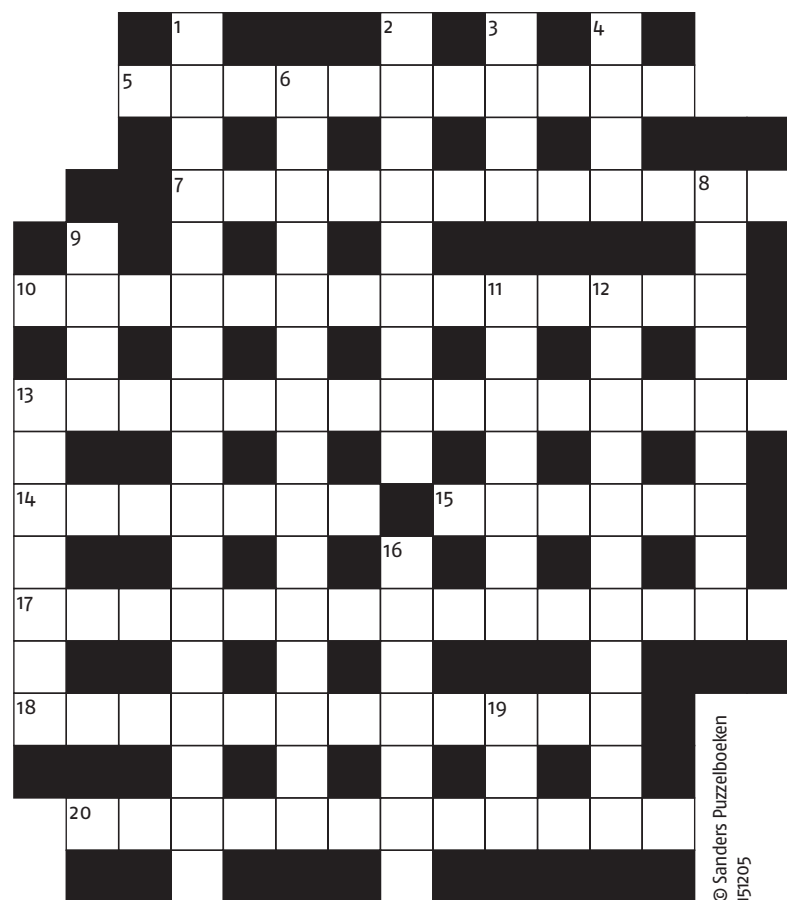
cryptogram

HORIZONTAAL:

5. De inzet van een aannemer (11);
7. Het plaatsnemen in een kolonie (12);
10. Baren (14);
13. Zorgt voor ijzige neerslag en neerslachtigheid (15);
14. Zijn invitatie is meer dan vereist (7);
15. Berg hier twee dieren! (6);
17. Schimmige nakomelingen? (15);
18. Voor het eerst aan de rol (12);
20. Muntje voor de flipperkast? (12).

VERTICAAL:

1. Een hond zal niets doen om zijn baasje te helpen (4,4,9);
2. Met kaarten tot zwijgen brengen (9);
3. Trant met verstand (4);
4. Drink het voor je plezier! (4);
6. Pret vanwege belachelijke slips (15);
8. (Geen) verzinsel van een kloosterlinge (3,6);
9. Onvolledig gekleed (4);
11. Van oorsprong wel aan de grond (7);
12. Dat komt ervan als de kippen slapen (11);
13. Achterste? (7);
16. (Op)gemerkte parasieten (7);
19. Soort asbak (3).

© Sanders Puzzelboeken
151205

oplossingen

Oplossing cryptogram
van 28-11-2015

Horizontaal: 3. Schiettent; 7. droombeelden; 8. kraan; 9. kraamhulp; 11. lijzen; 12. plots; 13. mol; 15. steekhoudend; 16. rijk; 17. rusttoestand; 20. kamergeleerde; 22. driftbuien.

Verticaal: 1. Kiloknaller; 2. inslaan; 4. carnavalskraker; 5. tabakszak; 6. een halve gare; 8. kramer; 10. pas; 14. kunstleer; 18. onguur; 19. dada; 21. maf.

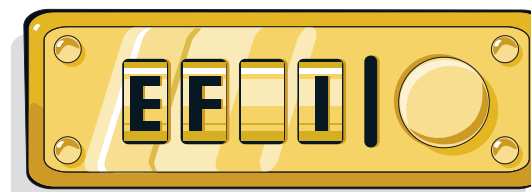
Oplossing vorige
breinbreker

Na kompas 12 bent u terug op de startplaats.

De oplossing van deze puzzel
komt in het ND van zaterdag
12-12-2015

breinbreker

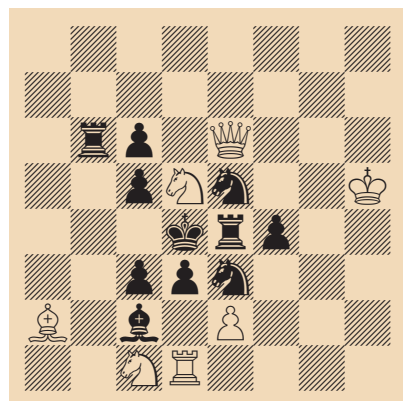
Welke letter ontbreekt er op de derde plaats om de kluis te kunnen openen?



BrainSnack © © 2001 PeterFrank All Rights Reserved; distr. JFS

schaken

B.H. WILDERS • Koning Nobelpad 24 3813 KK Amersfoort. E-mail: wilders.ijlst@wxc.nl



Voor Sinterklaas is het waarschijnlijk al te laat maar dan maar onder de kerstboom: de nieuwe *Schachkalender* 2016. Al voor de 33e keer verschenen en ieder jaar beter en mooier. Zoals de kenner wel weet bij Edition Marco uit Berlijn (www.edition-marco.de, isbn 978-3-924833-70-1. € 15, 80). Ik benadruk nog maar eens dat het ook gewoon een prima agenda is maar de schaakliefhebber is natuurlijk vooral geïnteresseerd in de interessante artikelen, de partijen en schaakproblemen en was *es alles so gibt* op schaakgebied, niet te vergeten de makkelijke paringstabellen. Om de lezers even lekker te maken: een interview met Hans Joachim Hecht (van wie we onlangs een biografie bespraken) waarin hij opmerkt dat de mooie eindspelen verdwijnen door al dat gerommel met de speeltij-

den. Van harte mee eens! Een boeiend verhaal over het roemruchte toernooi Havana 1966. En we kunnen genieten van de grondige analyses die Robert Hübner loslaat en Andersen en Steinitz oftewel de match tussen het romantische schaak van de 19e eeuw en het schaak van de toenmalige toekomst. En wat dacht u van rappende schaakspelers dan wel schakende rappers in de dagen van de grote Bobby Fischer? In de meer dan voldoende ruimte die per dag is gereserveerd (de agenda heeft meer dan 300 pagina's) vindt men de verjaardagen van schaakspelers. Leuk is ook *Wer bin ich?* waarbij de lezer moet uitvinden welke schaker/schaakster een eigen korte biografie aflevert. Traditioneel aan het eind statistieken en tabellen en ook de oplossingen van de meer

dan twintig problemen die verspreid door de agenda staan. Kortom, voor iedere schaakliefhebber een genoeg om in 2016 met deze agenda te werken. Hierboven wezen we al op de site van Edition Marco, maar mocht men een bezoekje aan Berlijn brengen – en wie wil dit niet – dan is de schaakwinkel op adres Sophie Charlotten Strasse 28 de moeite waard. Onlangs brachten we in deze rubriek een partij met een fraai dameoffer op f7, dat was in een partij van grootmeester Luther, die we in de *Schachkalender* op plaats 20 van de Duitse ranglijst aantreffen. Dat smaakt natuurlijk naar meer, vandaar: Guliyev-Lokander: 1. e4 c5 2. Pf3 e6 3. d4 cxd 4. Pxd4 Pf6 5. Pc3 Pc6 6. Pdb5 Lb4 7. a3 Lxc3 8. Pxc3 d5 tot zover niets nieuws onder de zon 9. Ld3 0-0 10. 0-0 d4 11. Pe2 e5 12. h3 wit wil natuurlijk f4

spelen maar direct zou de penning Lg4 hinderlijk zijn. 12. h6 als twee hetzelfde doen is het niet altijd even goed, zoals we ook hier zullen zien. Beter was Te8. 13. f4 exf 14. Lxf4 De7 15. Pg3 Pe5 16. Dd2 Td8 17. Tae1 Pxd3 18. cxd Le6 Zwart wil ontwikkelen en op de damevleugel spelen maar wordt nu onaangenaam verrast door 19. Lxh6 gxh 20. Dxh6 Ph7 21. Ph5 Df8 22. Df4 f6 ook hier Te8 beter. 23. Dh4 Dh6 de witte aanval is al dodelijk 24. Pxf6† Kg7 25. Dg3† Dg6 26. Dc7† Kh8 27. De5 Lf7 28. Pg4† Kg8 en daar komt-ie dan: 29. Txf7! Kxf7 30. Tf1† Kg8 31. Pf6† Kh8 32. Pxd7† Kxd7 33. Tf6 De8 34. Df5† Kh8 35. Th6+ en zwart gaf op. Probleem 2558 is een 3-zet van Touw Hian Bwee: wit: Kh5, De6, Td1, La2, Pc1, Pd5, pi e2. zwart: Kd4, Tb6, Te4, Lc2, Pe3, Pe5, pi c3, c5, c6, d3, f4. 2556: 1. Da4!

VAN 12 TOT 20

CHIEL SMALING BEELD MARTIN MOOIJ

De jeugd van tegenwoordig, wie is dat? Vandaag: Kristian Blom uit Uitgeest. Hij studeert Nanobiologie in Delft, noemt zichzelf perfectionistisch en is gelukkig wanneer hij niet meer zondigt.

KRISTIAN

19 JAAR

'Sinds mijn vierde woon ik in Uitgeest. Ik vind het een leuk, mooi dorp. Het heeft alles wat je nodig hebt, behalve een winkelcentrum. Maar winkelen doen we in een dorp in de buurt. Het is hier ook lekker rustig. Hoe ik mijzelf zou omschrijven in één zin? Daar moet ik goed over nadenken. Ik wil graag mijn mening op anderen overbrengen, ik ben stellig, rustig, maar kan ook heel druk zijn en verder ben ik erg open. Ik kom uit een gezin van drie kinderen. Mijn zus is tien jaar ouder dan ik en mijn broer is acht jaar ouder. Ik ben een echte nakomer. In mijn doen en laten lijkt ik veel op mijn broer. Mensen verwarren mij nog wel eens met hem.'

'Ik ben christelijk opgevoed en dat is zeer belangrijk voor mij. Het is geen verplichting, ik heb hier zelf voor gekozen op zeventienjarige leeftijd. Wij zitten bij de Christelijke Gemeente Nederland en worden ook wel de Noorse Broeders genoemd. Wij zijn een christelijke geloofsgemeenschap wereldwijd en ons centrale conferentiecentrum ligt in Noorwegen. Mijn ouders hebben mij meegegeven om altijd eerlijk te zijn. Vroeger kon ik goed liegen, maar dat heb ik nu grotendeels afgeleerd. Zij hebben mij ook meegegeven om hard te werken. Daar bedoel ik mee: als je iets doet, doe het dan goed en niet halfbakken. En nee, dat gaat niet altijd goed, ik mag ook best fouten maken. Perfectionistisch ben ik altijd al geweest. Mijn ouders zijn dat ook, dit is doorgegeven via het DNA.'

'Een van mijn hobby's is wiskunde. Het is een heel puur vak en daar vind ik rust in. Als in de wiskunde iets waar is, dan is het ook echt waar. Toen ik vorig jaar begon aan mijn studie nanobiologie aan de Technische Universiteit Delft, merkte ik dat ik heel goed ben in wiskunde. Mijn studie houdt samengevat in: door middel van wiskunde en natuurkunde proberen celbiologische systemen kwantitatief te beschrijven. We proberen dus houvast te krijgen op systemen die in een cel plaatsvinden. Daar zit echt een logica in. Mijn perfectionisme kan ik in wiskunde goed uiten. Je moet berekeningen perfect doen, want anders gaan er dingen mis.'

'Ik houd ervan om nieuwe dingen uit te proberen en wil graag weten hoe dingen in elkaar zitten. Als kind deed ik al proefjes in huis. Dit ging niet altijd goed. Een voorbeeld: we hadden thuis een ouderwetse thermometer. Ik wilde weten of deze echt werkte. Ik hield een aansteker onder de thermometer: de vloeistof steeg. Toen stopte ik deze in de vriezer: de vloeistof daalde. Maar toen ik weer een aansteker onder de thermometer hield, spatte die uit elkaar.



'Als kind deed ik al proefjes in huis. Dit ging niet altijd goed.'

Toen heb ik nog best geluk gehad, want die vloeistof is best giftig.'

'Later wil ik mijn doctoraat behalen. Het mooiste lijkt mij een baan te hebben zoals Robert Dijkgraaf, hij is deeltjesfysicus in het Amerikaanse Princeton. In zijn kantoor heeft hij een heel groot krijtbord. Het lijkt mij geweldig om op zo'n bord mijn fantasie los te laten met berekeningen en zo met behulp van wiskunde fenomenen in de natuur te beschrijven. Ik heb niet iemand die ik echt bewonder, je moet ge-

woon jezelf blijven. Wie ik wel cool vind, is de wiskundige John Nash. Hij had schizofrenie. Dat was niet wat ik bewonder. Wat ik bewonder, is de manier waarop hij wiskunde toepaste. Zo ontving hij voor zijn werk in de speltheorie de Nobelprijs voor de Economie.'

te extreem

'Wat ik ook leuk vind, is hardlopen. Dat maakt een bepaald stofje aan in je hersenen, waar je relaxed van wordt. Dat is goed voor mij. Het is

een hele pure sport, je hebt er eigenlijk alleen schoenen voor nodig. Ik ben hier vier jaar geleden mee begonnen, want ik had overgewicht. Daardoor voelde ik mij onzeker. Ik ben toen twintig kilo afgevallen, maar dat was een beetje te extreem. Ik wilde het te goed doen. Ik ging toen vier keer in de week hardlopen. Nu probeer ik nog twee keer in de week te gaan.'

'Gelukkig word ik niet van een goede baan. Ik geloof dat je pas echt gelukkig bent, wanneer je niet meer aan zondige neigingen toegeeft. Er staat ook, los vertaald, in de Bijbel dat je gelukkig wordt als je zonde overwint. Bij ons geloven wij dat iedereen op aarde al de zonde kan overwinnen. Jezus kwam ook als mens op aarde. Hij stond bloot aan dezelfde verleidingen en zondes, daarin was hij niet anders dan ik. Hij gaf niet aan de zonde toe en daarom geloof ik dat ieder mens op aarde de zonde kan overwinnen. Hoe mij dat nu afaat? Natuurlijk gaat het wel eens mis. Als ik een fout maak, dan kan ik mij bedrukt gaan voelen. Dat vind ik dan lastig. Maar je moet vooruit blikken en gaan voor het beste.'